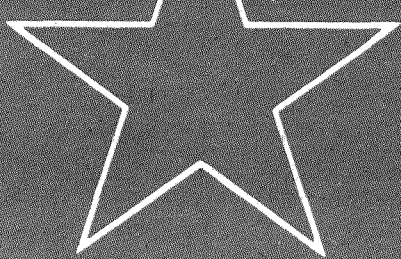

NAŠ TOVARIŠ

TV 15

Št. 34 29. januarja 1981 Leto XIX

Dvajset let neuvrščenosti

Na dan 1. septembra 1961. leta se je v Beogradu sešlo 25 vodilnih državnikov iz vseh delov sveta. Šad njihovega zbora je bil pojav nove politične sile v mednarodnem življenju – gibanja neuvrščenosti.

Dvajset let je bilo dovolj, da je po vsem svetu dozorelo spoznanje o tem, da je leto 1961 prineslo v mednarodne odnose prelomen, zgodovinsko pomemben dogodek.

Vsaka naslednja konferenca neuvrščenih, vse do zadnje, šeste, ki je bila v Havani, je vedno znova potrjevala trajni pomen sklepov beograjske konference. Na njej so sprejeli temeljna načela politike neuvrščenosti, ki pomenijo povsem novo smer v urejanju mednarodnih odnosov, tako, ki ustreza težnjam in hotenjem milijonskih množic vsega sveta, vsem narodom, ki jim je svoboda, neodvisnost, enakopravnost in mir najvišja vrednota.

Neuvrščeno gibanje z jasno izdelanimi stališči nikakor ni naključen pojav v mednarodnem življenju, niti je namenjeno samo določenemu obdobju v razvoju mednarodnih odnosov. Neuvrščenost je izraz vseh globokih sprememb, ki so nastale v svetu po takih dogodkih, kot je bil veliki osvobodilni boj narodov proti fašizmu in velika protiimperialistična revolucija narodov, ki je zrušila svetovni sistem kolonializma kot poglavitno obliko podrejanja drugih narodov. Razmerje sil, kakršno se je ustalilo po vseh teh spremembah, je omogočilo – prvič v mednarodnem življenju – stvarne in objektivne pogoje za ohranitev neodvisnosti malih narodov. Vendar so vse izkušnje povojnega časa dokaz, kako je slaba podreja nju šibkejših narodov še vedno močna in navzoča v svetu, pa zato

nobenemu narodu ni njegova izbojevana neodvisnost za vse čase kar sama (za) sebe zjamčena. Odtod nujnost in potreba po nenehni neodvisnosti, obrambi in utrjevanju narodov in boja za njihov resnično enakopraven položaj v svetu.

Nosilec tega boja so prav tiste sile, ki so izbojevale svobodo in neodvisnost narodov v teku druge svetovne vojne in po njej v boju proti kolonializmu. Te sile danes pooseblja neuvrščeno gibanje, ki je prevzelo težavno in odgovorno nalogo, ne ohranjati sveta takšnega kakršen je, pač pa ga spremeniti tako, da bodo v njem zjamčene pravice vseh narodov do politične in gospodarske neodvisnosti in enakopravnosti.

Neuvrščeno gibanje bo zmoglo opraviti svojo zgodovinsko nalogo, če bo ostalo samostojno in če bo izhajalo vedno in povsod iz tistih temeljnih izhodišč, ki so jih prvi voditelji neuvrščenih držav postavili na prvi, beograjski konferenci neuvrščenih pred dvajsetimi leti.

Mnogim poskusom, ki so imeli za cilj oslabiti enotnost in spremeniti načelno usmeritev neuvrščenosti, je bilo v teh letih izpostavljeno neuvrščeno gibanje. Vendar je protiblokovska narava gibanja in moč njegovih izvirnih načel ter globoka demokratičnost, ki ga mora prevevati, jamstvo, da bo gibanje premagalo take poskuse, bodisi od zunaj bodisi od znotraj, razbilo njegovo enotnost in ohranilo svojo naravo samostojnega in izvirnega mednarodnega dejavnika.

Drago Košmrlj

Peti Roški teki so za nami in vsi, ki so v soboto prišli v Občice pri Dolenjskih Toplicah, jih bodo ohranili v lepem spominu. Razlog za to seveda ni bilo le vreme, ki je nadvse radodarno sejalo sončne žarke v mrzlo zimsko jutro, pač pa stopetinsdeset tekmovalcev, ki se je z pravo tekmovalno mrzlico spustilo po poteh nekdanjih kurirjev. Srečanje pod obronki partizanskega Roga je bilo kajpak tudi priložnost za izmenjavo mnenj in spominov, ki so kljub ostremu mrazu neustavljivo vreli med idiličnim dolenjskim gnezdecem, vasico, ki je tekmovalce in borce toplo sprejela.

Več o tem poročamo na straneh 9, 10, 11, in 12.

Izkrivljanje preteklosti

Ne bom se spuščal v polemiziranje o vrednosti TV-nadaljevanke o »Ščuki« z oguljenimi krapi v televizijskem akvariju. Naj bo to bolj stvar okusa posameznih gledalcev, kako tako črno-belo karikiranje brez globlje vsebine sprejemajo.

Moti pa me, ko gledam prikazani kolektiv, v katerem imajo tudi enega udeleženca vojne, bivšega partizana, edinega, Klandra po imenu, in še ta je notoričen pijanec, komajda koristen. Plačo dobiva, da jo zapije. Za vsak primer je celo oborožen s trofejnim orožjem, čeprav brez municije. Ko sem gledal to nadaljevanko, me je presunilo tako karikiranje vloge bivšega borca v današnji družbi. Prizadet sem pričakoval morebitni odmev javnosti ali iz kroga borčevske organizacije. In res, v tisku so se pojavili nekateri ugovori zoper tako obliko prikazovanja lika borca.

Tudi sam sem bil aktiven udeleženec NOB, po vojni pa soustvarjalec naše nove sodobne družbe in tako ne morem molčé mimo prikazanih »konfliktov«. Z velikim zadoščenjem sem prebral v Delu, 27. novembra, članek »Potvorjeno izročilo« Sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB pri RO ZZB NOV Slovenije. Podpiram tako stališče, za katero vem, ni samo moje, temveč vseh nas borec in velike večine ljudi, tudi mlajše generacije.

Minilo je 35 let povojnega, izredno ustvarjalnega dela. Rezultati niso izostali. Na to, kar smo ustvarili, smo ponosni. Se mar res vsi zavedamo, kaj smo ustvarili?! Mar res že pozabljamo (ali vsaj nekateri), da ves naš dosežek temelji na pridobitvah revolucije in našega bojevanja, na temeljih partizanskih zmag in žrtvah premnogih naših tovarišev, ki niso dočakali sadov naših prizadevanj. Mlada povojna generacija šteje do 35 let starosti. Izobraženi so tudi tisti, ki ustvarjajo kulturo in »kulturo«. Pri nas ni cenzure, obstajajo pa institucije, ki so odgovorne za nekakšno družbeno stališča. Vprašujem, kdo je odgovoren za take odklone, ki pačijo naše pridobitve in izročila NOB? Mar res samo avtorji takih preplašenih ščuk in krapov ali mogoče tudi tisti, ki botrujejo takim TV-izvedbam?

Ni še dolgo, kar smo gledali zagrebškega »Mačka pod čelado«. Zakaj predstavljati mladim tako neresen lik partizanskega borca?

Ostareli smo, vse bolj odmaknjeni od aktivnega življenja, vendar še vedno ponosni na našo zgodovinsko preteklost. Tema pogovorov s soborci je še vedno živo dogajanje v času vojne in iz prvih let po osvoboditvi. Mlada generacija že prevzema, vodi in nadaljuje naše delo.

Samo nas, preživelih borec, je vse manj, čedalje hitreje se redčijo naše vrste. In kdo se bo oglašil v prihodnje, ko bo kdo napisal ali filmal delo s potvorjenimi izročili?! Vem, da so redki, ki se jim »posrečijo« taki in podobni odkloni, pa če je le eden, in da mu nihče ne odgovori, nas žali! Vse manj nas je, pa tudi mi, kar nas je ostalo, ne bomo dovolili, da se lik partizanskega borca karikira v obliki takih negativni osebnosti kot v »krapih«, »Nasvidenje v naslednji vojni« in še kje. Ohranimo legendarni lik junaškega partizanskega borca in njegov boj za lepšo prihodnost. Danes, ko smo v veliki meri to že dosegli, ne žalimo in ne ironizirajmo te osebnosti kot neresne, drugorazredne ljudi!

BERTO VERBOVŠEK
Šarhova 2, Ljubljana

30 let mladinske proge Brčko-Banoviči

Šest mesecev sem sodeloval pri gradnji proge Brčko-Banoviči v letu 1946 ter Samac-Sarajevo v letu 1947. Mislim sem si: »Pa so se vendar spomnili tudi nas, graditeljev!« S hčerko sva si ogledala razstavo. Toda, glej ga, šmenta, na razstavi ob 30-letnici so razstavljali samo iz republike Bosne in Hercegovine. Nikjer ni niti z besedico omenjenih tisoč in tisoče slovenskih rok, ki so priskočile na pomoč bratski republiki. Vem, da je od tega

minilo že 35 let, vendar ne bi smeli pozabiti 1. ljubljanske MDB Toneta Tomsčiča ter desetine drugih brigad. Udeleženci smo se odpovedali šolskim počitnicam oziroma dopustom, da smo lahko sodelovali pri izgradnji porušene domovine.

Sprašujem se, kaj nismo tudi Slovenci sposobni organizirati razstave, kjer bi se našli tudi mi, majhen narod, ki pa je veliko prispeval pri izgradnji celotne Jugoslavije. Lahko prelistate tudi knjigo vtisov v muzeju, pa boste videli, da so bili razočarani tudi drugi nekdanji brigadirji-skojevci.

Naj bo to v premislek sedanji generaciji ter organizatorjem, kako je boleče, da nas tako zapostavljajo.

DUŠAN ŽILIČ
Njegoševa 12
Ljubljana

Pridi, pogovarjala se bova o Mariboru!

Tako me je vselej, kadar je bilo količjak časa, poklical k sebi Šaranovič, narodni heroj, namestnik komandanta 2. operativne cone. Kot bi vedel, da se bom s tem človekom še srečal, sem ga ob srečanju v Mariboru sredi mostu čez Dravo vselej opazoval. Nikoli nisem niti pomislil, da bi lahko kdaj postal oficir tudi jaz, saj sem bil le vrtnarski vajenec z dvema meščanskima razredoma, pa vendar sem na tem človeku videl nekaj, česar pri drugih oficirjih ni bilo. Zato tako zanimanje. Nekoč je poklical k sebi nekega vojaka, ki ga ne vem iz kakšnih vzrokov, ni pozdravil. Obstal sem čisto blizu in videl, da ga niti najmanj ni karal, le velel mu je, naj drugič pazi zaradi drugih, da ne bi imel nevšečnosti. Vsak drug oficir bivše jugoslovanske vojske v tem času bi ga na ves glas zmerjal in mu grozil s kaznijo.

Da je bil v kadetnici v Mariboru, kjer je bila pred vojno šola za rezervne oficirje bivše jugoslovanske vojske, podporočnik, je moral imeti dobre kvalitete oficirja za ta položaj.

Srečala sva se v 2. operativni coni, kamor sem prišel za komandirja kurirjev in zaščite. Dobro sem si ga zapomnil iz Maribora, zato sem ga ob prvi priložnosti vprašal oziroma sem mu povedal, da se ga spominjam iz Maribora. Resnično je bil presenečen. Povedal sem mu, kako sem ga opazoval pri skoraj vsakdanjem srečanju in to prav sredi mostu. Verjetno sva imela enake ure opoldanskega odmora in najina pota so se srečala prav na tem mostu. »Lep je Maribor, još ćemo ići tamo,« mi je rekel! Od zdaj naprej, če je le bilo kaj prostega časa, me je vedno poklical k sebi v štab in rekel: »Ajde, da malo razgovaramo o Mariboru«. In tako sva se včasih pogovarjala cele ure in videlo se je, da je imel resnično rad Maribor, kadetsko kasarno in kadete. Tudi nas v coni je imel rad; da je delal z ljudmi. Tudi fotografijo mi je dal, prav to, ki je rastavljena po muzejih. Navsezadnje pa sem bil priča njegove smrti pri Sela Šumberku, kjer so padli še Jevtič Dragan, Nande Kavčič, ranjena pa sta bila Jan Lokovšek in Viktor Avbelj, osem korakov pred menoj. Le sam sem odnesel celo kožo. V tem trenutku se je s položajev vrnil tudi Novljan. Tako smo zaradi ene granate izgubili kar tri narodne heroje, dva narodna heroja pa sta bila ranjena. Bitka za Sela Šumberk je bila izgubljena.

SREČKO GRAŠIČ
Krakovo 5, Radeče

Zakaj ne nosimo odlikovanj?

Že dolgo me nekaj moti ob raznih proslavah in slovesnostih, a sem vsakokrat iskal sam pri sebi opravičilo, da smo pač Slovenci skromen narod in da se prav v tem odraža tudi naš odnos do teh stvari. Za kaj gre?

Skoraj vsak občan, ki je bil aktiven udeleženec NOB, aktivist, družbenopolitični delavec ali delavec, ki je na delovnem mestu

dosegal vidnejše uspehe, je prejel za to tudi kakšno priznanje ali odlikovanje. Do tega je prišel le na podlagi predloga nekega organa, ki je poznal njegovo delo. O vsakem predlogu za odlikovanje razpravljajo še pristojne komisije, za tem pride tak predlog do predsednika republike ali po smrti tovariša Tita do predsedstva SFRJ, ki ga končno potrdi in sprejme sklep o vrsti odlikovanja, ki naj bo podeljeno.

Običajno odlikovanja podeljujejo na slovesen način, kar naj bi hkrati vzpodbudno vplivalo še na ostale občane. Do tu je še vse prav. Kaj pa potem?

Praviloma naj bi vsak nosilec odlikovanja le-tega nosil ob raznih slovesnostih in praznovanjih. Toda, kakor da jim je nerodno, običajno obležijo odlikovanja doma v predalih. Malo je tistih, predvsem civilistov, ki ravna drugače.

Kot primer, ki me je vzpodbudil k temu pisanju, naj navedem dogodek ob odkritju doprsnega kipa Edvarda Kardelja in poimenovanju delavskega doma v Krškem. Stal sem ob nekem krajanu, ki je imel na prsih pripete štiri medalje. Bil je že v letih in v obraz precej zgaran. Že je potekal program otvoritve, ko je spoznal, da je menda edini izmed prisotnih, ki si je nadel medalje. Skoraj glasno je dejal: »Saj nihče ne nosi odlikovanj!« Za tem se je obrnil v manj osvetljeno stran, odpel odlikovanja in jih stlačil v hlačni žep.

V tistem trenutku sem pomislil, koliko junaških dejanj in trdega dela je bilo vloženega v to, da je bil kot partizan ali delavec v svoji sredini ocenjen kot človek, ki zasluži za požrtvovalna in junaška dejanja posebno priznanje. Kako se je počutil ob tem dejanju? Prav bi bilo, da bi take ljudi bolje poznali tudi tisti, ki jih takrat, ko je šlo za biti ali ne biti, še ni bilo, in ki danes brezskrbno uživajo sadove dela njihovih žuljavih rok. Nehote se mi je vsiljeval občutek, da so nosilci odlikovanj največkrat preskromni, čeprav vsi vedo, da so bila njihova dejanja nadvse dragocena za osvoboditev in nadaljnji razvoj naše družbe.

SLAVKO SMERDEL
Trdinova 7, Krško

Resnično, kje so vzroki za takšno površnost?

Odmev na Kje so vzroki za takšno površnost, 1. št. TV-15

Pod tem naslovom je bil v TV-15 z dne 8. januarja 1981 objavljen članek, ki obravnava take grobe napake, ki resnično potvarjajo zgodovino NOB.

Kljub kritičnosti F. M. pa ostaja sporen še en podatek, vzlet iz šolske kronike, namreč, da je 2. UB Ljuba Šercerja napadla postojanko v Vitanju 2. maja 1945 in jo likvidirala 3. maja 1945. Istega dne naj bi se okupator umaknil iz Vitanja.

Bil sem borec omenjene brigade in se takole spominjam zadnjih dni pred osvoboditvijo:

»Ko se je mesec april bližal koncu, se je naša brigada umaknila iz Zgornjega Završja (Graško območje) na Pohorje v kraj Pameče. V tem kraju smo tudi proslavili 1. maj. To je bilo prvo praznovanje delavskega praznika na Pohorju. Drugega maja 1945 pa so se že začele priprave za napad na postojanko v Dravogradu. Tedaj so se pomikale močne nemške enote po Dravski dolini proti Koroški, Koroška pa je bila tudi naš cilj. Napad na Dravograd smo izvedli v noči s 3. na 4. maj 1945. Čas je bil za nas že zelo dragocen; prišlo je povelje, da se premaknemo na Prežihovino. Četrtega maja smo se nastanili v vasi Sele, kjer smo se zadržali dva dni. Od tu smo šli naprej na Koroško. V Velikovec smo vkorakali 9. maja 1945, vojna pa se je za nas končala šele 15. maja 1945, ko je imela nemška armada E v Poljanah pri Mežici svoj »finale«. Lastna doživetja iz tega obdobja opisuje Franci Strle v knjigi Veliki finale na Koroškem.

Kolikor se spominjam, ni bilo nikdar govora o tem, da bi napadli postojanko v Vitanju. Bila je na takem kraju in tako utrjena, da bi obleganje zahtevalo preveč človeških žrtev. Za nas so bili pomembnejši okoliški kraji: Hudinja, Skomarji, Jungerta (sedaj Gorenje

pri Žrečah), Koroška vas, Planina in še več bi jih lahko naštel.

K šolski kroniki naj pripomnim še to, da je 14. divizija na svojem pohodu iz Lindeka v noči s 15. na 16. februar 1944 izvedla juriš v vasi Sele nad Sockim in pregnala nemško zasedo, ki se je nastanila v mlinu. Celotna divizija se je ustavila na Paškem Kozjaku. Od tu je krenila proti Pohorju v noči s 17. na 18. februar in v jutru naslednjega dne so se štirje bataljoni prebili v Spodnjem Doliču na Pohorje. Ta preboj sem pred leti že opisal. Na spomeniku je napačno napisano, da so se prebili trije bataljoni.

Pri nas je na voljo več knjig, ki obravnavajo to obdobje in te kraje, in ki jih pedagoški delavci lahko vzamejo v roke: že omenjena knjiga Franceta Strleta Veliki finale na Koroškem, Narodnoosvobodilni boj v Saleški dolini, Zbornik VI/19 in druge.

VINKO KUCLER-VINE

Najbolj učinkovito orožje je enotnost

Beseda stabilizacija je dosegla še tako oddaljene in samotne kraje. Prav ljudje teh krajev jo jemljejo z vso resnostjo. Vedo, da to nista edina ovira in težka naloga, ki so jo enotno in uspešno rešili narodi Jugoslavije. Posebno zaupanje v to enotnost imajo ljudje, ki so doživeli kakršnokoli elementarno nesrečo. Ena takih je pred nedavnim doletela Brkine. Pri tem so se izkazali vsi delovni ljudje ilirsko-bistriške občine. Vse delovne organizacije, taborniki, enote JLA in civilna zaščita so si pri ljudeh ustvarili veliko zaupanje. Pristopili so tudi delavci Elektro Sežana in Gozdnega gospodarstva ter s skupnimi močmi odstranili največje ovire.

Posebno toplo je ljudem pri srcu, ko slišijo ali berejo, s kakšno resnostjo se za te kraje zavzemajo aktivisti OF in borci Istrskega odreda, ki so med vojno živeli s temi ljudmi kot ena družina.

MARIJA IVANČIČ

Presenečenje

Ob 29. novembru, prazniku rojstva naše republike Jugoslavije, sem prejela dve čestitki, in sicer od učencev ter učiteljev osnovne šole Vitka Pavliča iz Hrastnika. Nisem ju pričakovala, zato sem ju bila toliko bolj vesela, ker so se me spomnili kot sodelavke partizana, po katerem nosi ime njihova šola. Vem, da so želje prišle iz dna srca.

Sem le kmečka žena in mati, gospodinja s celo vrsto težav. Zato sem vesela, če me obiščejo ta mlada bitja. Prav pred dnem obletnice ustanovitve OF so bili pri meni skupaj z vzgojiteljicami in tovarišico ravnateljico Marijo Babičevno. Pogovarjali smo se o tem tovarišu, ki je moral tako mlad umreti. S kakšnim zanimanjem so poslušali!

Osnovnošolci so me obdarili z darilom, ki so ga sami izdelali, šopek rdečih nageljnov, ki so mi jih tudi poklonili, pa sem odnesla pred spominsko obeležje na Marnem v spomin in v zahvalo vsem padlim za naše lepše dni.

Ob novem letu sem jih hotela prehiteti s čestitko, pa so me spet oni presenetili. Zato jim želim sedaj veliko zdravja, sreče in miru ter največ lepih učnih uspehov, učiteljem pa čim manj težav pri nadaljnjem delu.

Veliko uspehov želim tudi naši krajevni organizaciji SZDL, mladinski organizaciji ter krajevni skupnosti Marno.

MILKA STRMLJAN
Marno 27
Dol pri Hrastniku

Pred konferenco v New Delhiju

Kar precej precej zornih kotov je, s katerih lahko ocenjujemo pomen takega dogodka, kot ga bo pomenila bližnja ministrska konferenca neuvrščenih držav, ki bo v New Delhiju v prvih dneh prihodnjega meseca.

Velik pomen tej konferenci gre pripisati že zavoljo tega, ker bo to prvi mednarodni zbor predstavnikov neuvrščenih držav na ministrski ravni po šesti vrhunski konferenci leta 1979 v Havani. Posebej pa gre pomen konference iskati v dejstvu, da bo potekala v obdobju izredno zapletenega, neugodnega in v mnogočem tudi hudo nejasnega mednarodnega položaja, ki ga označujejo mnogotere neznanke, med drugim tudi vprašanje, kam bosta njune akcije usmerili veliki sili po spremembah v vodstvu ene izmed njih. Konferenca bo potekala v času, ko je za celotne mednarodne odnose značilna okrepljena blokovska tekma za vplivna območja, njo pa spremljajo napovedi o novem stopnjevanju oboroževalne tekme.

Tudi stanje v samem neuvrščenem gibanju kaže na vrsto trdih preizkušenj, ki jim je gibanje izpostavljeno v zadnjem času, kar se je vidno zrcalilo že v delu havanske konference in tudi pred njo. Vidni so prodori blokovskih sil v neuvrščeno gibanje s povsem jasnimi cilji, da bi ga naznotraj kar je moč razedinili in tako oslabili njegovo vlogo v mednaro-

dnem življenju. V samem gibanju obstaja vidna težnja, s katero bodo morale neuvrščene države vsekakor računati tudi v prihodnje, da bi del gibanja podredili interesom ene izmed blokovskih sil. Že dalj časa so vidni poskusi vnašati v neuvrščeno gibanje ideološka merila in ga na temelju takih meril odvrniti od njegovih temeljnih načel. Končno, konferenca v New Delhiju bo potekala pod vtisom in v znamenju vse pogostejših pojavov vpletanja v notranje zadeve posameznih neuvrščenih držav pa celo pojavov neposredne vojaške intervencije s strani velikih sil ali samih neuvrščenih držav proti posameznim neuvrščenim državam.

Iz vseh priprav na newdelhijsko konferenco je razvidno, da so že pred njo razrešene določene dileme, zlasti glede vprašanja, ali naj se neuvrščeni lotijo vseh, tudi takih kočljivih vprašanj, kot je, denimo, vietnamska zasedba Kampučije, sovjetska zasedba Afganistana, vojna med Iranom in Irakom in podobno, ali pa naj se takih vprašanj izognejo, jih puste ob strani in se oprimejo samo tistih, za katere ne obstaja nevarnosti nesoglasij. Prav verjetno bodo vsa vprašanja, tudi tista najbolj kritična, našla mesto v razpravi. Seveda ne z namenom, da bi jih že v New Delhiju razrešili, ker je to nestvarno, pač pa zato, da bi ob njih poudarili bistvene naloge neuvrščenih in – podobno kot v Havani – vnovič postavili v ospredje pomen zvestobe neuvrščenih izvirnim

načelom. Spričo nevarnosti za svetovni mir, spričo težavnih nerešenih gospodarskih in drugih vprašanj se samo po sebi še dosti bolj zaostruje potreba po enotnosti neuvrščenih držav, po učinkovitosti in skladnosti njihovih akcij. Mnoge negativne izkušnje bodo nujno morale potrditi zavest, da je gibanju neuvrščenosti kot celoti in vsaki neuvrščeni državi škodljiva vsaka taka politika, vsako tako lotevanje medsebojnih sporov, ki odpira možnosti za vpletanje velikih sil, ki iz sporov med neuvrščenimi kujejo dobiček zase.

Konferenca v glavnem mestu Indije bo imela obilo odgovornosti, ki izhajajo iz neugodnega mednarodnega položaja. Gre za vprašanje številnih kriznih žarišč in možnosti za akcije neuvrščenih, gre za nove pobude in napore za oživljanje procesa razorožitve, gre za nove napore, da bi se svet lotil odprave prepada med severom in jugom in podobno.

Skratka, tudi za newdelhijsko konferenco bodo v polni meri veljale besede Edvarda Kardelja: »Dokler bodo v svetu primeri podrejanja držav, omejevanja njihove neodvisnosti in enakopravnosti, kakor tudi groženj njihovi neodvisnosti in mednarodnemu miru, bo politika neuvrščenosti – tako ali drugače – naravna in neizogibna reakcija svobodnih držav na take pojave«.

Drago Košmrlj

S cenami je spet marsikaj narobe

Na področju cen smo znova v zadregi. V začetku letošnjega leta bi moral začeti veljati nov zakon o sistemu cen in družbeni kontroli, vendar od tega ni bilo nič. Jugoslovanska skupščina je zaradi dolgotrajnih priprav za uveljavitev tega zakona enkrat že posredovala in rok za začetek poslovanja spet preložila. Tokrat novo prelaganje najbrž ni voč mogoče, zato pa bo nekatere druge zadeve treba postoriti, in to čimprej.

Dejstvo je, da smo se znašli v dokaj nezavidljivem položaju. Star zakon ne velja več. Ukinili smo tudi zvezni zavod za cene, novih teles, ki naj bi pomagala pri uravnavanju cen na trgu, pa povečini še ni. Za sedaj sta skupnosti za cene oblikovali samo Srbija in Slovenija, vsi drugi pa še čakajo. Na Hrvaškem so delegati glasovali proti ustanavljanju teh skupnosti, ker bi bili stroški za njihovo delo enkrat večji kot so bili doslej.

Drugod listine za ustanovitev skupnosti šele pripravljajo. Medtem pa se na področju cen dogaja vse mogoče. Organizacije združenega dela podpisujejo najrazličnejše samoupravne sporazume, katerih edini namen je povečati cene. Zvezni izvršni svet skupaj z izvršnimi sveti republik in pokrajin povzbuje prometne davke in sprejema druge ukrepe. Vse to pa se dogaja več ali manj mimo meril, za katere smo se opredelili v novem zakonu.

Po novem naj bi bile namreč cene odvisne od ponudbe in povpraševanja na domačem trgu. To naj bi bilo prvo merilo, ki naj bi ga upoštevali. Odvisne naj bi bile od cen na svetovnem trgu, od produktivnosti, in ne nazadnje od ustvarjenega dohodka. V zakonu o sistemu cen smo zapisali, da bi pri oblikovanju cen v prihodnje morali upoštevati

potrebe razvoja. Toda ta element naj bi veljal le za določen čas in le tedaj, če bi ga zapisali tudi v družbeni načrt. Pri sprejemanju odločitev o novih cenah pa bi še kako morali paziti tudi na družbeni standard, ki ga letos nikakor ne bi smeli zniževati.

Tako smo zapisali v zakonu. Za sedaj gre praksa mimo. Nikakor ne smemo pozabiti, da smo iz lanskega leta prenesli v letošnje kar okrog 17 odstotkov vseh podražitev. To je največji prenos cen, ki smo ga zabeležili v zadnjih nekaj letih in ki bo neposredno vplival na gibanje življenjskih stroškov. Izračunali smo tudi že, da se bodo cene na drobno zaradi povečanja prometnih davkov dvignile za okrog 4,5 odstotka.

Če seštejemo samo to dvoje, vidimo, da lahko že takoj na začetku leta govorimo o silno neugodnih razmerah in da bo letos res težko uresničiti vse tisto, kar smo zapisali v naše razvojne dokumente. Pri tem pa se nekaterim ukrepom ni mogoče izogniti. Za zvezni proračun je bilo treba zbrati dodatnih 35 milijard dinarjev, saj drugače ne bi mogli pokriti izdatkov, za katere so delegati glasovali v jugoslovanski skupščini šele pred nekaj dnevi.

Cene je treba dvigniti zavoljo vse dražje energije. Takih upravičenih podražitev bo letos še nekaj. Toda v tem svežnju je marsikaj, kar sem noter no sodi. S cenami velikokrat pokrivamo tudi nedelo, majhno produktivnost, zavožene naložbe in podobno. To pa predvsem zaradi tega, ker je odločanje o cenah večidel še vedno v rokah ljudi zunaj združenega dela.

V zvezni skupnosti za cene pravijo, da bi temeljne organizacije združenega dela 32 odstotkov vseh cen lahko – če bi spoštovali nov zakon – oblikovale povsem prosto. Podpisan bi morale imeti seveda le

ustrezen samoupravni sporazum, njihova odločitev pa bi morala biti tudi v skladu z merili za oblikovanje cen.

Za okrog 48 odstotkov vseh cen bi temeljne organizacije morale dobiti poprej soglasje pristojne skupnosti za cene. Toda tudi te cene so temeljne organizacije takorekoč same oblikovale, seveda ob upoštevanju zakonskih določb. Skupnost za cene bi njihove podražitve v bistvu samo preverjala.

Okrog 20 odstotkov cen bi ostalo še naprej v pristojnosti državnih organov. Za te cene bi »skrbeli«^{izvršni sveti}. Menijo, da je tako pristojnost izvršnim svetom potrebno prepustiti zlasti pri presojanju cen tistih proizvodov, katerih podražitve bi utegnile povzročiti hude posledice.

V zvezni skupnosti za cene obljublajo, da bodo izdelali posebne napotke o tem, kako uresničevati merila za oblikovanje cen do konca marca letos. Trdijo, da bodo s tem odstranjeni temeljni nesporazumi in da bo lahko družbeno dogovarjanje in samoupravno sporazumevanje o cenah veliko hitreje steklo.

Toda ni se mogoče znebiti občutka, da bi to lahko že zdavnaj storili. Čeprav je uravnavanje cen sila zahtevno, bi do danes vendarle lahko rešili marsikateri problem, zavoljo katerega smo se sedaj znašli v težavah. Vedeti bi morali, da po starem ni mogoče več naprej in da je odločanje o cenah treba prenesti v združeno delo.

V resolucijo o družbenoekonomskem razvoju smo zapisali, da bodo cene letos narašale nekoliko počasneje, kot v preteklem letu. Če bomo hoteli ta cilj res doseči, se bo treba tega dela lotiti veliko bolj odgovorno kot doslej.

Darko Marin

Tradicije razvijamo na več področjih

Za letoš je svet za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB pri predsedstvu ROZZB NOV Slovenije pripravil obsežen delovni program, ki obeta nekaj novih raziskav in novih pogledov na obravnavanje tematike NOB. Naloge si je svet razdelil po trimesečjih. Najbrž bo najbolj zanimiva in pričakovana informacija nalog prvega trimesečja, informacija o poteku priprav za gradnjo muzeja ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani, brez dvoma pa bo dala zanimivo in poučno podobo o objavljanju člankov in drugih sestavkov na temo NOB analiza časopisov Delo in Nedeljski dnevnik.

V drugem trimesečju bo na vrsti poročilo o delu sveta v minulem letu ter, gotovo osrednja naloga, posvetovanja o revolucionarnih izročilih v sredstvih javnega obveščanja.

Iz programa nalog za tretje trimesečje smo želeli poudariti

predvsem eno nalogo, ki bo bržčas naložila tistim, ki se je bodo lotili, obilo dela. Gre za analizo pouka zgodovine in obšolskih dejavnosti, ki zajemajo negovanje in ohranjanje tradicij NOV.

Prav tako kot bo analiza v šolah pokazala, kakšna in kolikšna so prizadevanja šolnikov za razvijanje tradicij NOB, bo pokazala analiza slovenske bere v gledališču in filmu, kakšni in kolikšni so odmevi narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije v teh dveh medijih.

Seveda ima svet za razvijanje tradicij NOB še dosti več nalog na svojem programu dela, toda, želeli smo opozoriti le na najzanimivejše, ki utegnejo zaokrižiti podobo o umetniškem in kulturnem pristopanju k tematiki NOB.

B. Ž. J

Stoletnica rojstva dr. Ivana Ribarja

Pred dnevi, natančneje 21. 1. je minilo sto let, odkar se je rodil dr. Ivan Ribar, predvojni napredno usmerjeni politik, oče narodnega heroja ter komunist, predsednik AVNOJ, narodni poslanec in predsednik Ustavotvorne skupščine DFJ in FNRJ takoj po vojni.

Ivan Ribar je prehodil dolgo politično pot, ki se je začela že v njegovih študentskih zagrebških letih. Najprej je bil pripadnik srbsko-hrvatske koalicije, 1913. leta izbran za narodnega poslanca v hrvatski sabor, pa za člana skupnega parlamenta v Pešti in 1919. leta v Ustavotvorno skupščino SHS. V času šestojanuarske diktature se je v opozicijskih vrstah izrekal proti kralju Aleksandru in nastopil na volitvah leta 1935 kot kandidat na listi Združene opozicije.

Doktor Ivan Ribar se je takoj v začetku vojne postavil na stališča proti kralju in kraljevini ter prispel sredi poletja 1942. leta na partizansko osvobodeno ozemlje, kjer je bil le tri mesece za tem sprejet v KPJ.

Ta pokončni mož, ki sta mu revolucija in vojna pobrali dva čudovita sinova, revolucionarja, je bil dvakrat, na prvem in drugem zasedanju AVNOJ, izbran za predsednika. Tudi po končani vojni je opravljal pomembne naloge, med drugim je bil novembra 1945 izbran za predsednika prezidija Ustavotvorne skupščine DFJ ter nekoliko kasneje za predsednika prezidija Ustavotvorne skupščine FNRJ do leta 1953.

Ivan Ribar je poleg odgovornih političnih nalog objavil tudi več del: še leta 1939 je napisal politične zapise o hrvatsko-srbskih odnosih, od 1948. do 52. leta so izšle njegove štiri knjige političnih zapisov, znani pa so tudi njegovi Spomini iz NOB.

B. Ž. J.

Mednarodna borčevska aktivnost

Bolonjski borci v Zagrebu

Pred dnevi je obiskala Zagreb skupina pripadnikov gibanja odpora italijanskih partizanov, članov organizacije ANPI.

V pozdravnih besedah zagrebškim borcem je sekretar ANPI iz Bologne Paolo Bugini (ki je bil med vojno tudi komisar brigade Garibaldi) poudaril in ponovil osnovna sporočila s kongresa italijanske borčevske organizacije. To sta predvsem boj za mir in razumevanje med narodi ter prizadeva-

nja proti vojni. »To so sporočila našega kongresa ANPI,« je dejal Paolo Bugini, »in jaz bi želel, da bi bili soborci, tako kot včeraj proti skupnemu sovražniku, tudi danes v boju za mir v svetu. V okviru tega boja za mir v svetu se moramo pa boriti tudi za bratstvo in medsebojno razumevanje narodov. Pobratena Bologna in Zagreb dokazujeta to s primerom.«

V pozdravnih besedah italijanskim gostom pa je

narodna heroinja Milka Kufrin dejala: »Veselimo se srečanja z vami ne le zaradi spominov na boje proti skupnemu sovražniku, ampak tudi zato, ker takšna srečanja pomenijo, da smo tudi na istem bojišču za mir, bratstvo med narodi v Evropi in v svetu. Danes nas prijateljstvo obvezuje, da vztrajamo in se borimo proti vsem tistim silam, ki želijo ustvarjati bogastva le zase, se bojujejo v vojnah po posameznih predelih

sveta in pretijo zanetiti ogenj, ki bi lahko uničil svet. Prav zato naša neuvrščena politika in dosleden boj naše države skupaj z ostalimi narodi in državami za mir in proti vojni, zagotavlja naš obstanek in našo bodočnost.«

Milka Kufrin je poudarila pomen sodelovanja med našima državama in dejala, da je to primer, kako bi se morali urejati odnosi v svetu.

S. B.

20. seja predsedstva RO ZZB NOV

Seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije bo v torek, 3. februarja 1981 ob 9. uri v veliki sejni sobi Skupščine SRS.

Dnevni red:

1. Potrditev zapisnika 18. in 19. seje
2. Informacija o vlogi obrambno vzgojnega tiska in informacija sredstev v obrambnem in samozaščitnem usposabljanju delovnih ljudi in občanov
3. Koncept revije Borec
4. Akt o ustanovitvi Partizanske knjige Ljubljana
5. Teze na novi sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SFRJ (z vidika borcev NOV)
6. Informacija v mednarodnem letu invalidov 1981 v SR Sloveniji
7. Kadrovske zadeve
8. Razno

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

LENDAVA – varstvo in vzdrževanje grobov in grobišč

Letos poteka že tretje leto, odkar je bil podpisan družbeni dogovor, s katerim so se podpisniki dogovorili o načinu in postopku za varstvo, urejanje in vzdrževanje grobov borcev NOB, borcev za severno mejo v letu 1918 in 1919, slovenskih dobrovoljcev iz vojn v letu 1912 do 1918, internirancev in drugih žrtev sovražnikovega nasilja iz druge svetovne vojne, kakor tudi predvojnih revolucionarjev. Dalje gre za spomenike in druge objekte ter obeležja iz NOB in zgodovinskih objektov revolucionarnega delavskega gibanja z namenom, da se ohrani spomin na žrtve, padle za svobodo in se na ta način izkaže spoštovanje vsem padlim borcem za ohranitev tradicij NOB in revolucionarnega delavskega gibanja.

Del programa varstva, urejanja in vzdrževanja spomenikov in spominskih objektov za letošnje leto zajema spominske objekte: zidnico Miška Kranjca v lendavskih gorah, Trajberjevo zidnico v Strehovcih, rojstno hišo Miška Kranjca v Veliki Polani, Copekov mlin v Mali Polani, rojstno hišo narodnega heroja Stefana Kovača v Nedelici ter hišo v Lendavi, Partizansko ulico, v kateri so tiskali »Ljudsko pravico«, spomenike iz NOB in revolucionarnega delavskega gibanja (spomenik prekmurski materi, spomenik narodnemu heroju Stefanu Kovaču, spomenik borcem in žrtvam fašizma in spomenik padlim borcem rdeče armade). Patronat nad spominskimi ploščami je prevzelo predvsem OO ZSMS.

Program tudi predvideva, da podpisniki dvakrat letno obiščejo grobove ter da jih tudi urejajo in vzdržujejo. Obnova napisov je bila na nekaterih spomenikih že izvršena, vendar delo se ni končalo, zato je tudi za letošnje leto predvidena obnova napisov. Na grobove borcev in ŽFN pa svoji ob praznikih polagajo sveče in rože. Za usklajeno delo je zadolžen občinski odbor ZZB NOV Lendava, ki dobi v ta namen sredstva. V programu je še zajeto, da lendavski borci obiščejo spomenik internirancem v Šarvaru.

Vsako leto je predvidena tudi postavitev ali obnova nekaterih spomenikov. Tako je za letošnje leto predvidena postavitev novega spomenika, oziroma obnova starega spomenika Nikolaju Lečku, borcu Prve prekmurske čete, ki je pokopan na pokopališču v Gaberju. Za urejanje in vzdrževanje spominskih plošč in drugih spominskih objektov NOB revolucionarnega delavskega gibanja za leto 1981 bo nosilec naloge Kulturna skupnost občine Lendava ob sodelovanju OZD, ki so prevzele patronat nad posameznimi objekti. Za obnovo ohišja Copekovega mlina v Mali Polani je namenjeno 400.000 dinarjev, do realizacije te naloge pa bo prišlo, če jo bo Kulturna skupnost Slovenije uvrstila v program za leto 1981, kajti Kulturna skupnost občine Lendava ne more v celoti zagotoviti sredstev. Pri obnovi tega objekta je predvideno tudi sodelovanje Tehniškega muzeja v Ljubljani in zaželeno je, da bi del sredstev v denarju in z delom prispevala tudi Deloza TOZD Konfekcija iz Velike Polane, ki je prevzela patronat nad tem objektom.

Na pomlad bo urejena še spominska soba v rojstni hiši Stefana Kovača v Nedelici. (Patronat nad tem objektom ima Planika iz Turnišča).

Ena od nalog, ki so si jih zastavili, je tudi postavitev smerokazov k posameznim spomenikom in spominskim objektom. Postavili bodo dvajset smerokazov, ki jih bo likovno opremil strokovni delavec Zavoda za kulturo občine Lendava, sredstva pa zagotovijo tiste delovne organizacije in druge organizacije, ki so prevzele patronate.

Nosilec omenjene naloge bo Kulturna skupnost občine Lendava. Prvi del nalog, ureditev spominskega parka ob gramoznici v Crenšovcih, so lani poletni delovni akciji opravili že brigadirji mladinske delovne brigade »Ljudska pravica« iz Lendave. V kolikor bodo letos na razpolago sredstva, bodo postavili lesene skulpture (delo kiparjev-pionirjev).

Jože Zerdin

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Pokol v eni noči pred 36. leti

Zaseda v Vazarjevi hiši

Osemindvajsetega januarja 1945. leta je bila nedelja. Pokrajino je pokrivala debela snežna odeja, nebo je bilo jasno. Pod nogami je škripalo, drevje je pokalo in veje so se upogibale pod težo snega. Ljudje so hiteli k prvi maši; tudi Vera Pintar iz Nove vasi pri Radovljici. Pred cerkvijo pa so ljudje nekaj šepetali med seboj in žalostno povešali glave. Prebivalci iz zgornjega dela Begunj so namreč prinesli novico, da so bili ponoči Nemci skriti v nekaterih hišah in gospodarskih poslopih v Dragi in so vso noč pobijali kurirje, ki so hodili po uhojeni gazi v Drago ali so hoteli iz Drage. Vera se je te novice zelo ustrašila, kajti med kurirji je bil tudi njen mož Lojze. Ni šla k maši, ampak je pohitela proti Dragi. Med potjo je srečala vrtnarja Orhiča iz Begunj, ki je imel sina Franca pri kurirjih. Z grozo in strahom sta pogledala v obraz 11 kurirjem in borcem. Med njimi ni bilo Verinega moža, pa tudi Orhičevega sina ne.

Vso noč so jih pobijali

Vera se je vrnila domov. Še vedno ni vedela, kaj se je pravzaprav zgodilo. Kako to, da drugi niso slišali, ko so zvečer ubili prva dva kurirja, ki sta šla v Drago mimo Vazarjeve hiše, prišla pa sta z zveze z Dobrče. V ušesih ji je nerazumljivo zvenelo: vso noč so jih pobijali. Upala je, da se možu ni zgodilo nič hudega, čeprav jo je spremljala zla slutnja in sploh ni vedela, kaj naj bi delala. V Zapuže je prišla Gabrčeva Francka iz Begunj in vprašala Vero: »Si videla vse padle kurirje?« »Enajst sem jih videla,« je odvrnila Vera, ki je slutila, da Francka prinaša slabe novice. »Trinajst jih je padlo,« je počasi izdahnila Francka, »tvoj mož leži v potoku. Z odprtimi očmi zre v nebo. Do tja se je priplazil ranjen, vsaj tako domnevam, ali pa so ga pri umiku tam dohiteli in ubili. Dva ležita v potoku.«

Dramatični dogodki so potekali takole: Pri zadnji hiši na poti v Drago se po domače pravi pri Vazarju. Med vojno so v hiši stanovali pokojni Franc Freljih, po domače Vazar, njegova žena Marija in Freljihova mama. Od Vazarjevih (lastnikov hiše) sta v hiši živeli še gospodinja in njena sestra Johana. Vazar in njegova žena Marija sta bila tajna kurirja in obveščevalca OF.

Sedemindvajsetega januarja 1945 je okrog pol šestih zjutraj prišel obveščevalec po novice. V bližini je bila nemška zaseda, ki je začela streljati na

partizana. Obveščevalec se je umaknil po globokem snegu v gozd, Nemci pa so vdrl v hišo in jo preiskali. Vazar jih je moral peljati na podstrešje, v vse sobe pa tudi v klet. Mrzel pot je obliil Vazarja, ko je vodil policiste v klet. Prejšnjega dne so namreč ljudje prinesli več paketov sanitetnega materiala in zdravila za partizansko vojsko. Partizanska tajnost je prišla aktivistom tako močno v kri, da Vazar sploh ni vprašal ljudi, od kod so in kdo pošilja sanitetni material. Paketi so ležali na krompirju, na zgornjih

Čakali so na žrtve

Zvečer so šli Vazarjevi kmalu spat. Okrog devete ure jih je zbudilo trkanje po oknih in na vrata. Vazar je hitel odpirat. Še preden pa je odprl, je policijski oficir iz Poljč ukazal, da ne sme prižgati luči. Ko je odprl vrata, ga je oficir stisnil za vrat, rekoč: »Aha, ti si me šel na žandarmerijo tožiti, da sem ti ukradel meso!« Tresoč se je Vazar izdaval: »Saj nisem rekel, da ste ga vi.«

Nemci so vse v hiši nagurali iz postelj. Nikomur niso dovolili, da bi se

letni Anton Janša z Brezije. Nekaj minut pred enajsto sta se bližala Vazarjevi hiši. Noč je bila svetla, da se je videlo kot podnevi. Nikjer nobenega človeka. Le luna in mráz sta spremljala nočno popotnika, ki sta pri Vazarju hotela počakati svoje tovariše, ker so bili dogovorjeni, da bodo skupaj šli po hrano v Vrbljenje pri Radovljici. Blizu Vazarjeve hiše je zapele orožje iz oken in hleva. Kurirja sta brez besed omahnila v sneg. Policisti so skočili ven, jima pobrali orožje in pošto, nato pa so ju vrgli čez plot in

»Vražje me zebe«, je dejal Ciril Beštrov, ko je moral zavezovati odvezan čevljev, v bližini pokopališča in morišča v Dragi. Komaj je to izrekel, je iz okna Vazarjeve hiše zadržal mitraljez in smrtno pokosil prvih pet kurirjev in člana pokrajinske tehnike Slavka Benedika. Drugi so se umaknili po potoku nazaj in prišli v kurirsko postajo premočeni in preplašeni. Koliko jih je padlo, niso vedeli, toda vsi so do jutra jokali. Bili so sami mladi fantje in mlada kuharica, Finkova Minka iz Lesc. Kurirji so morali biti nekje pri

Zakopali so jih v sneg

Uro za njima sta po isti cesti šla v taborišče Kokrškega odreda v Drago Miha Repinc z Vetrna pri Tržiču in Cvetan Pohar z Brezije. Pohar je bil določen, da prevzame dolžnost komisarja 3. čete 3. bataljona odreda. Vendar v Drago nista šla skozi križišče, kot sta hotela Urh in Jeglič, pač pa sta sekala pobočje in po globokem snegu gazila sneg na gaz v Dragi. Približno sto metrov nad Vazarjevo hišo sta prišla na gaz na cesti. Prav tu je ob enajstih padlo 6 kurirjev, toda Nemci so trupla poskrili in tega tadva nista videla. Pohar je, vidno prevzet od naravne lepote, dejal: »Poglej, kakšne mogočne gradove so nekoč zidali!« »No, pa pojdiva naprej,« je rekel Repinc in že je rezek rafal vznemiril navidezno mirno noč. Pohar je bil takoj mrtev, Repinc pa je ranjen prišel v taborišče in povedal, da je v Dragi zaseda. Tudi nanju so streljali skozi okno Vazarjeve hiše.

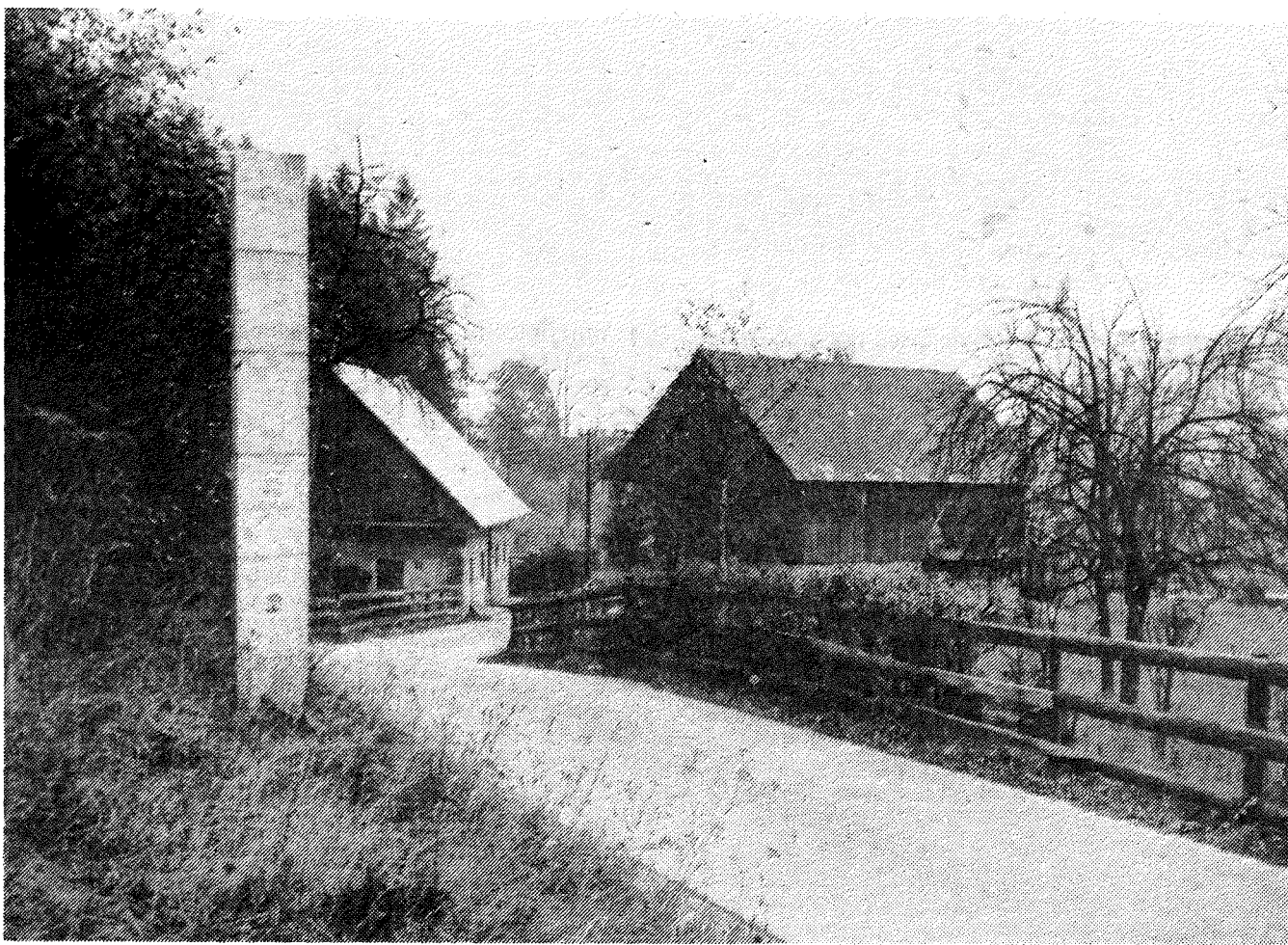
Zjutraj sta se iz okolice Radovljice v Drago vračala člana Franc Prešeren in Miro Mrak. Z njima je šel tudi Stanko Papler iz Dvorske vasi, ki je bil referent za ugotavljanje vojnih zločinov. Ko so prišli pred Vazarjevo hišo, so se na mah odprla vrata in rafali so pokosili Prešerna in Mraka, Stanko Papler pa je ranjen obležal za koritom na dvorišču. Ranjenega so odpeljali v begunjski zapor, policisti pa so se vrnili v Poljče. Kmalu potem je k Paplerju prišel gestapovec Pertsch, za katerega je znano, da je simpatiziral s partizani. Prinesel mu je črno kavo in rekel: »Kako ste mogli biti tako neumni, da so vas vso noč pobijali.«

Trinajst sveč v spomin

Zaseda v Dragi, skrita po hišah, posebno v Vazarjevi hiši, je bila plod nove protipartizanske taktike nemških esesovcev. Marsikoga od teh kurirjev bi lahko zgrabili za vrat in potegnili v hišo in ujeli. Toda njihov namen je bil ubijanje, ker jim ni bilo všeč, da 1944/45. leta niso več usmrtili vsakega ujetega partizana.

Stanka Paplerja so izpustili na Hitlerjev rojstni dan, ko je bilo več zapornikov pomiloščenih. Že 36 let Stanko Papler in Franc Hrovat, preživeli kurir, obiščeta 27. januarja ob enajstih zvečer spominsko obeležje v Dragi in prižgeta 13 sveč v spomin na tedaj padle kurirje in druge borce.

Jože Vidic

Vazarjeva hiša in spominsko obeležje padlim kurirjem

policah pa so bila jabolka. Vazar je dvignil svetilko proti policam, da so policisti lahko videli jabolka in planili po njih, medtem ko krompirja sploh niso pogledali, zato tudi paketov s sanitetnim materialom niso opazili. Vazarjevo hišo so temeljito izropali. Iz dimnika so pobrali vse meso od prašiča, ki so ga zaklali nekaj dni prej. Ko so odšli, je šel Vazar na žandarmerijo in prijavil policiste iz Poljč, da so mu ukradli meso.

Popoldne okrog štirih sta prišla k Vazarju dva znana partizana in Vazar jima je povedal, kaj se je zgodilo in da so okrog hiše Nemci začeli skrivaj postavljati zasede. Opozoril ju je, naj kurirji in borci izberejo drugo pot. Po cesti je preveč nevarno tako blizu Begunj.

oblekel, čeprav so bili samo v nočnih srajcah, v sobi pa ni bilo zakurjeno. V kotu sobe so morali tiho sedeti v temi. Policisti so odprli obe okni, da je bilo še hladneje. Vazarjevi so se tresli od strahu in mraza vse do jutra. Na okno, ki gleda proti Dragi, so postavili mitraljez, skozi okno, ki gleda na dvorišče, pa so uperili brzostrelke, toda tako, da cevi ni bilo videti. Nemci so bili tudi po drugih sobah in v sosednjem gospodarskem poslopij onkraj ceste oziroma dvorišča. Govorili so šepetaje in čakali na žrtve, Vazarjevi pa so potihoma molili, da to noč ne bi šel nihče tod mimo.

Tistega popoldneva sta šla iz Drage na zvezo na Dobrčo kurirja 15-letni Anton Negro-Miha in 16-

zakopali v sneg, da ju drugi borci, ki bi šli mimo, ne bi videli.

Umik po potoku

V pobočju nad gostiščem v Dragi je bila kurirska postaja G-14. Po hrano v dolino so hodili vsakih 14 dni. In tako je tega večera odšlo na pot po hrano 11 kurirjev. Kolono je vodil komandir 18-letni Ciril Štular iz Palovč v tržiški občini. Zaradi mraza je imel zavihan ovrtnik in roke v žepu, prek prsi pa mu je visela brzostrelka. Za Cirilom je šel Alojz Pintar, potem pa Mirko Učman in drugi. Med potjo so se jim približali še trije člani tehnike, ki so nameravali iz Drage mimo Radovljice čez Savo na Jelovico.

potoku v grapi, ko so Nemci streljali na prva dva kurirja in zato niso slišali streljanja, medtem ko je kuharica v pobočju slišala odmeve rafalov. Kurirji so mislili, da ju pri Vazarju čakata dva kurirja in zato so šli proti hiši povsem brezskrbno.

Okrog dveh ponoči sta se s polnimi nahrbtniki hrane iz Zadnje vasi v Podgori proti Begunjam in Dragi v taborišče bataljona Kokrškega odreda napotila borca Urh Pogarčar in Jože Jeglič. Urh je obiskal domače, Jeglič pa svoje dekle v Palovčah pod Dobrčo. Zadnjič. Čez eno uro sta bila oba mrtva. Ubili so ju na cesti oziroma na križišču, kjer se od glavne ceste Tržič-Begunje odcepi cesta za v Drago.

Drago Vidmar – osemdesetletnik

Slovenski slikar Drago Vidmar slavi letos osemdesetletnico življenja in šestdesetletnico bogatega likovnega ustvarjanja.

Drago Vidmar se je rodil 25. januarja 1901 v Šapjanah, v Istri. V Ljubljani, kamor se je kasneje preselila številna Vidmarjeva družina, je obiskoval osnovno šolo in nižjo gimnazijo ter končal učiteljske.

Ob starejšem bratu, slikarju Nandetu, se je Drago navdušil za skrivnosti slikarstva. Čeprav je kot učitelj služboval v zakotnih hribovskih vaseh v okolici Celja in Laškega (Sv. Lovrenc, Svetina, Kalobje, Sv. Jedert), si je vseeno odtrgal čas za slikarsko izpopolnjevanje in ustvarjanje.

Od leta 1922, ko se je v Jakopičevem paviljonu prvič predstavil ljubljanskemu občinstvu, pa do druge vojne, je veliko razstavljal doma in v tujini. Skupaj z bratom Nandetom je priredil več samostojnih razstav (1928, 1936, 1938).

Draga Vidmarja slikarsko pot označujejo s slogovnimi termini, kot so ekspresionizem, nova stvarnost, socialni realizem. Ob tem pa bi morali nujno poudariti tudi njegovo umetniško in človeško privrženost slovenski revoluciji, kar dokazujejo mnoga njegova dela.

O vsem tem nas prepriča tudi slikarjeva medvojna biografija: vključitev v OF, ilegalno delo v Ljubljani,

D. Vidmar: Požgano drevo, monotipija, 1944

aretacija, internacija, partizani. Etape medvojne življenjske poti je spremljalo tudi bogato likovno ustvarjanje.

Povojni čas je našemu slikarju naložil številne zadolžitve, med drugim je kot profesor risanja opravil tudi pomembno pedagoško delo. Za

slikarsko ustvarjanje pa mu je ostajalo le bore malo časa. Kljub temu mu je tu in tam uspelo, da je prenesel na platno del zanosa prvih povojnih let pri izgradnji porušene domovine ter spomine na internacijo in partizanski čas.

I.D.

In memoriam Ivanu Kosu

Enaindvajsetega januarja tega leta je v Mariboru ugasnilo življenje nestorja mariborskih slikarjev, enega izmed vidnih oblikovalcev kulturnega utripa štajerske prestolnice in pomembnega slovenskega slikarja Ivana Kosa.

Ivan Kos se je rodil 24. maja 1895 v Radgoni v družini s sedmimi otroki. Že med šolanjem na Klasični gimnaziji v Mariboru je ob obisku Dunaja leta 1912 sklenil, da bo postal slikar.

Po končani gimnaziji je začel svoj sklep iz mladosti uresničevati. Vpisal se je na akademijo na Dunaju, nato pa svoj slikarski študij nadaljeval in dokončal na likovni akademiji v Pragi.

Leta 1926 je Ivan Kos opravil še državni izpit za profesorja risanja in odtlej lahko govorimo o njem kot o vnetem in pomembnem pedagoškem delavcu. Poleg tega je slikar sodeloval pri vseh pomembnejših kulturnih manifestacijah mariborskega likovnega in kulturnega življenja. Med drugim je bil tudi eden od ustanoviteljev kluba Brazda.

Leta 1941 je bil Ivan Kos mobiliziran v Kragujevac, po razsulu starojugoslovanske vojske pa se je zatekel v Ljubljano, kjer je preživel vojni čas.

Po osvoboditvi se je vrnil v Maribor in prevzel mesto profesorja na Klasični gimnaziji. Mesto, v katerem je preživel večji del svojega življenja, ga je počastilo z dvema retrospektivnima razstavama v letih 1955 in 1975.

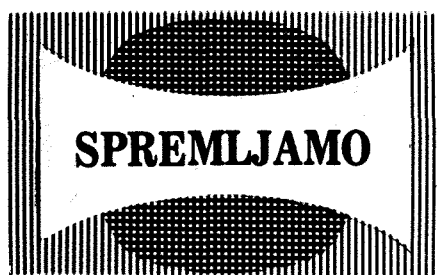
Zlasti ob zadnji razstavi, ki jo je gostila tudi Moderna galerija v Ljubljani, se je s Kosovim ustvarjanjem seznanil tudi širši slovenski prostor. V njem je odkril ne le pomembnega sopotnika nekaterih etap v razvoju novejši slovenske likovne umetnosti (nova stvar-

nost), ampak tudi umetnika, ki je znal v mnogih svojih delih tenkočutno prisluhniti bedi slovenskega ljudstva med obema vojnoma.

I. D.

Ivan Kos: Deklica, akvarel, 1925

Samotne kmetije – ena izmed tem naših dni

Odstotek kmečkega prebivalstva na naših tleh se je v minulih dveh ali treh desetletjih močno zmanjšal. Na Slovenskem je ljudi, ki se ubadajo s poljedelstvom in živinorejo, po administrativno bi se reklo: s kmetijsko proizvodnjo, le še za dobro desetino vseh pripadnikov »rodu, ki biva na zemlji teh.« Večina vseh se je podala živeti in delati v mesta, ki nam po svojem izgledu sicer niso kdove kako pri srcu, v njih pa se vendarle čutimo varne. Vasi, kjer je tega občutka vse manj, so se spraznile.

To staro pesem pojemo v nič koliko molovskih napevih, ne da bi nam uspelo karkoli spremeniti ali zavreti voz, ki polzi in polzi po kolovozu časa navzdol. Le malo je mladih ljudi, ki si od zasebnega kmetovanja še obetajo enakovredni kruh in predvsem enakovredni smoter življenja.

Zavest o tem, da si bomo morali kot narod v prihodnje vendarle pridelovati več hrane sami in zatorej preorati opuščen polja, se vnovič lotiti košnje na doslej zanemarjenih senoženih in se postaviti po robu številnim bolečim znamenjem vaškega odmiranja, visi za zdaj še zmerom neka-ko v zraku – kot beseda vznemirjene vesti ali kot politekonomska kategorija, o kateri sicer premišlujejo na sestankih v občinskih organizacijah, v bankah, v agrokombinatih in v vrsti podobnih sestavov, dokaj neprijemljiva pa ostaja, vsaj za zdaj, v glavah kmetovalcev samih, zlasti tistih, ki jim imamo v mislih kot potencialne bodoče gospodarje-proizvajalce, kot pobudnike vnovičnega oživljenja donosnega gospodarjenja na zemlji.

Teh nekaj občin besed za uvod se je zdelo primernih zavoljo teme našega tokratnega premišljanja ob »odprtem ekranu.« V zadnjih dneh in tednih smo bili priče izkazani pozornosti ljubljanskih televizijcev dogajanju na vasi, med kmečkimi ljudmi. Teh nekaj oddaj, ki jih imamo v mislih, si je dajalo opravka predvsem z bolečimi plastmi vaške sedanosti: s samoto ostarelih vaščanov, z nezadostnostjo mladih, s stiskami vseh vrst, z nadlogami življenja, kakršno je – in le malo je bilo vmes žarkov poživiljenega upanja, da se bodo mladi vendarle v večjem številu odločali ostajati na kmetijah.

Se največ duha svetlega optimizma so na ekran prinesli s seboj Kernjakovi z one strani meje, iz avstrijske Koroške, kjer problem ukinjanja kmetij z neizogibnim odhajanjem mladine v mesta zlepa ni tako vznemirljiv kot tostran, pri nas. In to nam daje misliti! (Kernjakove je v svojih prednovoletnih Srečanjih »obdelal« Mito Trefalt.)

Dokaj bolj mračno podoba je razkrila Alenka Auersperger s svojo skico Samotnih kmetij, ko se je s kame-rom in besedo podala v Robanov kot. Pojma »samotne kmetije« se že tako in tako oklepa nekakšen romantičnostnogičen nadih izumirajoče lepote, odmaknjene našim vsakdnjim življenjskim potem, kar je vrednota le še za nedeljske izletnike. Trezen razum pa terja ekonomski smisel življenja in dela na polju, v gozdu ali v hlevu, kajti samo v tej in takšni logiki je mogoče najti trdne oporne točke za delovno spodbudo in za vero v

življenje. Vtisi s samotnih kmetij tega in takšnega zaupanja niso vzbujali.

V enem izmed dodatkov k večernemu televizijskemu dnevniku smo podoživeli utrinek iz hribovske vasice Sela na Tolminskem. Kamera je uprla svoje prijazno oko k takorekoč edini mladi družinici v sicer izumirajočem kraju. Več deset hiš je bilo njega dni, pred desetletji, tedaj, ko so bila Sela še ena izmed postaj partizanstva visoko nad Baško grapo... iznad vseh se je sukljal dim... zdaj jih je le še za slaba dva ducata... mnoge so se medtem podrele... pa tudi mnogo starih znancev je že davno pod rušo. Ali bodo redki preostali, mladi ljudje in njihovi otroci, znali in zmogli in hoteli vztrajati?

Odgovor je – da... če se razpre nova življenjska možnost. O tem nam je bila v dokaz makedonska reportaža (Vrnitev) o vasi, ki je pred pičlimi desetimi leti domala povsem izumrla, saj je na desetine njenih prebivalcev »pečalba« odpeljala v širni svet, v daljnjo Avstralijo, s trebuhom za kruhom. Toda še o pravem času, še preden njihovo domotožje ni otopelo, se je porodila srečna misel o zgraditvi majhne vaške tovarne, ki bi jo z lastnimi prihranki postavili zdomci sami in si tako omogočili delo ter življenje doma. Vrnili so se, odkrili vnovični smisel bivanja v domačem kraju, si zgradili nove domove – in njihovo življenje teče dalje. Vsa uganka je torej: kako odkriti in uresničiti sedanjim človeškim potrebam ustrezno ekonomsko perspektivo. Pa ne gre pri tem zgolj za male tovarniške obrate na vasi. Pot k rešitvi iz zagat je predvsem v adevktnem združenem organiziranju kmetijske proizvodnje. Ljudje jo bodo našli in se po njej podali, če jim bo omogočena in odprta.

Seveda pa je veliko vsega odvisno tudi od kalne dediščine preteklosti, od posledic socialnega zla, ki se je dolga stoletja kopičilo v užaljenih dušah vaških siromakov in jih nemalokrat namesto z dobroto napolnilo s sovraštvom in zlobo. Bolečo resnico o tem je razgrnila televizijska priredba novele hrvatskega pisatelja Vladana Desnice – Oko, drama, ki se je v svojem prvem delu osredotočila k anekdoti o izigranem zdravniku, v svojem drugem »polčasu« pa prenesla težišče pozornosti na tragično usodo (in smrt) zdravnikove dolgoletne skužkinje Kate, ki se, betežna in onemogla, podobna Cankarjeve- mu hlapcu Jerneju, znajde na cesti, nakar pa jo njeni novi »dobrotniki«, savaščani, ki jo vzamejo v hišo kot preužitkarico, surovo izigrajo in jo takorekoč neposredno prisilijo v samomor.

Dogajanje samo sodi v odmaknjeno preteklost, v čas pred dolgimi desetletji. Kaj pa moralni nauk? Odnosi in morala, kot jih odslikava Vladan Desnica, so manifestacija napoštenja, medsebojnega izkoriščanja in zlorabe človeškega zaupanja. Laž in nasilje zmagujeta, pošteno življenjsko ravnanje se mora na vsej črti umikati pa celo izginevati v smrt. Značilnost tega prikaza je do skrajnosti poudarjena moralna in karak-terna negativnost vaških siromakov, tako moških kot žensk, njihova grobost, brezčutnost do stisk drugih, malone elementarna posurovelost, ki je zavoljo lastne koristi pripravljena pahnuti sočloveka v popolno onemoglost obupa in smrti. To je podoba, ki je daleč od večerniških predstavitev vaškega življenja, kakršnih smo se navadili – in kakršnih se je, hočeš nočeš, navadila tudi naša televizija. Psiho-socialna študija, kakršno je pred nas razgrnila pričujoča televizijska drama, zahteva drugačen, globlji in bolj temeljit razmislek o pravi vrednosti človeških interesov in ravnanj.

Viktor Konjar

Devetdeset let Antona Ježa

Humanost – vodilo življenja

Sedemnajstega januarja je minilo devetdeset let od rojstva Antona Ježa iz Vipave.

Številna družina. Pomanjkanje. Pehanje za koščkom kruha s trdim delom. Anton je moral že v otroštvu za pastirja k posestniku v bližnjo vas. Za plačilo je dobival le hrano in skromno oskrbo. Objubljenih škornjev pa od bogatina ni dobil. V mladeniških letih je gozdaril s konji z Nanosa v Vipavo.

Vojno grenkobo je okusil že v prvi svetovni vojni; kot avstrijski vojak in kot italijanski jetnik. Po vrnitvi iz ujetništva se je kot narodno zaveden domoljub odločil, da se iz Vipave preseli v Ljubljano, v Jugoslavijo. Poročil se je. Vseh svojih pet otrok, štiri sinove in hčerko, je vzgajal v vzorne in poštene državljane.

Ideje na svojo strokovno usposobljenost se je skupaj z nekaj sodelavci lotil ortopedije, da bi tako pomagal invalidom. Kljub neprimernim prostorom in pomanjkanju ortopedskega orodja je z nazlomljivo voljo in iznajdljivostjo dosegel velike uspehe.

Druga svetovna vojna. Znašel se je med množico zavednih aktivistov OF. Izdali so ga. Bilo je to leta 1943 in Anton je moral v internacijo v eno od zloglasnih nemških taborišč.

Vrnil se je v že svobodno Jugoslavijo. Čakale so ga težke naloge v ortopediji, saj je bilo veliko borcev invalidov iz NOB. Delal je še vedno v neustreznih prostorih, v stari avstrijski vojašnici, ker s strani odgovornih ni našel razumevanja za potrebe svojega dela. Samo da bi olajšal trpljenje invalidom! To ga je vodilo v raziskovanja za novimi, praktičnimi metodami. Postal je poslovođa.

Sej? Živi v Ljubljani kot zvest član ZB NOV Trnovo, naročnik lista TV-15 in uživa, ali bolje rečeno: ne uživa pokojnino, ki je glede na njegove zasluge neprimerno nizka. Dneve si krajša z rezbarstvom in slikanjem. Ima veliko prijateljev. Ljudje ga poznajo kot vnetega zagovornika delavskih pravic z bogatimi moralnimi kvalitetai. Želimo mu, da bi čvrst in zdrav ostal še naprej!

JOŽE ŠČEK

KOČEVJE

Praznovanja ob 40-letnici vstaje

Letošnji jubilej 40-letnice oborožene vstaje jugoslovanskih narodov načrtujejo v kočevski občini proslaviti z vrsto prireditev in proslav, ki bodo trajale skozi vse leto. Ob teh praznovanjih bodo obudili spomine na delo Komunistične partije v predvojnih letih in dogodke štiriletnega narodno osvobodilnega boja. Pred 40 leti, zlasti v drugem polletju 1941 leta se je pričel tudi na območju te občine organiziran upor proti okupatorju, ki se je nadaljeval do leta 1942. V spomladanskih dneh tega leta pa je bil ustanovljen kočevski bataljon in pozneje kočevski in notranjski odred. Prvo osvobodeno ozemlje je nastalo že 1. maja 1942. leta. V tem času je bilo to edino ozemlje na območju Slovenije, ki je bilo osvobodeno. Pozneje so bile na območju te občine ustanovljene slovenske narodno osvobodilne brigade Toneta Tomšiča, Ivana Cankarja in IX. brigada. Kočevje je doživelo 29 bombnih napadov, partizanske enote so ga napadale v decembru 1943 in novembra 1941. Kočevje je bilo med vojno porušeno do 80 odstotkov, uničeni so bili vsi gospodarski objekti in rudnik rjavega premoga. Na območju občine je bilo požganih in uničenih nad 120 naselij in zaselkov. Krvni davek prebivalstva je bil precejšen, saj jih je od 8000, kolikor jih je živel na območju te občine izgubilo življenja v boju za svobodo, taboriščih in ječah nekaj nad 2000 oseb. V boju za svobodo je postalo nekaj nad 600 invalidov. Iz območja te občine je 25 nosilcev spomene »1941«, 8 narodnih herojev, od tega števila jih je 5 padlo v boju za svobodo. Pregled teh podatkov pokazuje, da je ta bilanca grozljiva in da so prebivalci te občine mnogo žrtvovali za osvoboditev naše domovine.

★

V tem kraju je bilo v dneh od 1. do 3. oktobra 1943 zasedanje zbora odposlancev slovenskega ljudstva, ki se ga je udeležilo 572 izvoljenih poslancev. Ti so na tem zasedanju sprejeli vrsto pomembnih sklepov za razvoj slovenske državnosti. Samo ti skromni podatki pokazujejo, da je bil boj za svobodo in proti okupatorju organiziran pod vodstvom KPJ in da so ljudje v tem boju sodelovali aktivno in organizirano. Dne 21. 1. 1981.

VIKTOR DRAGOŠ

SREDNJA DOBRAVA

Smučarski tek patrolj je uspel

Petindvajstega januarja je bil na Srednji Dobravi prvi smučarski tek patrolj. Po poteh narodnega heroja Staneta Žagarja. Športno prireditelj je začel predstavnik KO ZB NOV Podnart. V pozdravnem govoru je poudaril: »Smučarski tek patrolj je v počastitev spomina vseh padlih borcev, predvsem pa predvojnega učitelja na Dobravi, narodnega heroja Staneta Žagarja, člana CK KPS in glavnega poveljnika slovenskih partizanskih čet, ki je padel v boju z okupatorjem 27. marca 1942 na Rovtu nad Črngrubom. Smučarski teki so izredna priložnost za preizkus sposobnosti vsakega posameznika v naši družbi za obrambno pripravljenost naše domovine in SLO sploh. Zato bo smučarski tek patrolj na Srednji Dobravi postal tradicionalen.«

Vse prisotne in predvsem tekmovalce je pozdravil tudi predsednik skupščine občine Radovljica, tovariš Leopold Pernaš. Pred začetkom tekmovanja so trije smučarji položili k spominskemu obeležju narodnega heroja Staneta Žagarja in soborcev venec.

Najboljši so bili v patroljah: Moški: do 90 let skupne starosti – klub maraton Mali vrh, od 90 do 140 let skupne starosti – športno društvo Stahovica in nad 140 let skupne starosti tekmovalci iz Radovljice. Ženske: do 75 let – klub maraton Mali vrh, nad 75 let – Sava Kranj. Od tekmovalcev v uniformah pa so bili prvi UJV Kranj. Vsi udeleženci tekmovanja so prejeli spominske značke in posebno priznanje – sliko narodnega heroja Staneta Žagarja.

CIRIL ROZMAN

MARIBOR

Ponovno srečanje ostarelih prostovoljcev

Republiški odbor Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/19 je obvestil vse občinske odbore zveze, da bo v februarju letos ponovno srečanje ostarelih prostovoljcev v Mariboru, ko bodo v Pobrežju odkrili veliko reliefno skulpturo generala Maistra.

Ta dan naj bi se zbrali številni, sedaj že močno ostareli prostovoljci, z vseh strani naše ožje domovine, da bi tako počastili spomin na legendarnega generala Rudolfa Maistra. Ko smo se ob 60-letnici bojev za našo severno mejo srečevali v Mariboru in imeli tam lepo pripravljeno in uspelo proslavo, je bilo prisotnih gotovo več kot tristo prostovoljcev z vseh strani naše domovine. Letos bo število gotovo močno upadlo, saj je to razumljivo, če pomislimo na visoko starost. Najmlajši gredo že v osmo desetletje, so pa tudi taki, ki so stari že prek devetdeset let; veliko pa je tudi takih, ki so navezani le še na dom zaradi boleznih in oslabelosti.

Tako se marsikatera občinska organizacija zveze prostovoljcev težko prebija skozi kadrovska vprašanja, ker težko še dobi iz svoje srede ljudi za delo v odborih. Sicer pa se ostareli prostovoljci ne čutijo pozabljeni, saj jim po večini vse občinske skupščine v Sloveniji posvečajo dovolj pozornosti in skrbi, nekeje z občasnimi podporami, drugje zopet s stalnimi mesečnimi priznavalnimi. Deležni pa so tudi zdravniške pomoči pri dispanzerjih za borce NOV.

S. Š.

BEOGRAD

Poklonili se bodo svojemu komandantu

Občinski odbor ZB NOV Celje bo organiziral za svoje člane ter njihove svojce obisk Hiše cvetja, da se ob grobnici tovariša Tita še enkrat poklonijo svojemu komandantu. Udeležence obiska, ki jih bo predvidoma okrog 700, bo v Beograd popeljal posebni vlak.

Odhod iz Celja bo v torek 14. aprila zvečer, prihod v Beograd v sredo 15. aprila zjutraj. Udeleženci bodo nato obiskali spominski park Josipa Broza-Tita in muzej 25. maj. Za potovanje bo organizirana posebna zdravstvena služba z zdravnikom.

Med borci NOV in njihovimi svojci že sedaj vlada za ta obisk v Beogradu veliko zanimanje. Točne informacije o programu obiska, o prijavi in stroških dobe člani ZB NOV pri svojih združenjih borcev NOV v krajevnih skupnostih. Poskrbljeno je že za strokovno vodstvo ob ogle- du znamenitosti Beograda, kot Kalemegdana z vojnim muzejem in drugih.

Po krajevnih organizacijah ZB NOV so že v teku prve priprave in prijave za ta obisk Hiše cvetja.

RUDOLF URŠIČ

SLOVENJ GRADEC

Boj koroških borcev v letih 1918–1919

Pred dobrimi 61 leti, od novembra 1918 do poletja 1919 so široke ljudske množice na Gorenjskem in Spodnjem Štajerskem enotno s svojimi borci prostovoljci s silo pregnale nasilno nemško oblast s svojega ozemlja ter osvobodile in utrdile svoje narodne meje, ki so tako postale dokončne severne državne meje Slovenije in Jugoslavije. Očistili so v vseh krajih nemške občinske in okrajne organe, nemško šolstvo, sodstvo in državne uprave, ki so se zajeale med slovensko prebivalstvo z nasiljem in ponemčevanjem. Le zaradi pomoči tujih sil Nemcem ni uspela našim borcem osvoboditev koroške Slovenije, kljub uspešnim krvavim bojem na Gorenjskem in Koroškem, pač pa so borci na Štajerskem trajno osvobodili meje od Mežiške doline čez Kozjak vzdolž in onstran Drave in Mure s središči Maribor, Ptuj, Gornja Radgona in Ljutomer. Tako je propadel njihov slovit »trdnjavski trikot« Maribor-Ptuj-Celje-Brežice.

V letih 1918 in 1919 so se na slovenskem severnem ozemlju prostovoljno združili v bojne enote na osnovi enotne ljudske volje vsi delovni ljudje na Štajerskem in Gorenjskem, ne glede na strankarske pripadnosti: kmetje, kmečki in industrijski delavci, trgovski in drugi nameščenci, železničarji, uradniki in dijaki ter se kljub oviram in nasprotovanju takratne Narodne vlade v Ljubljani in kljub oboroženemu odporu Nemcev, ki so jih podpirale nekatere nam sovražne tuje sile, bojevali do zmagovitega konca.

ADOLF ANKON

KRŠKO

Delovni program

Dne 16. januarja 1981 je bila skupščina ZB NOV občine Krško. Po izvolitvi delovnega predsedstva in po podanih poročilih se je razvila živahna razprava o udeležbi borcev pri SLO in DS, o aktivnosti v krajevnih skupnostih, o borčevskih stanovanjskih vprašanjih in drugem. Iz vseh poročil je bilo razvidno, da je v preteklosti občinski odbor dobro delal, tako tudi medobčinski in da je bilo dobro sodelovanje z domicilnimi enotami in s krajevnimi organizacijami.

Poudarjena je bila skrb za grobove in obeležja. Izvolili so novega predsednika predsedstva, in sicer Staneta Nemčiča.

Borci so zelo kritično razmišljali o izdelavi in predvajanju filmov, ki grobo žalijo borce. Sprašujejo se, kdo je plačal tak film, kot je Nasvidenje v naslednji vojni.

KAREL KURINČIČ

KUPIM

Star mlin ob vodi, neuporaben, lahko tudi delno porušen. Ponudbe pod šifro »Miren sosed«

PRODAM

Zbirko značk. Približno 500 po 10 dinarjev komad. Med njimi zanimive tuje značke. Ponudbe pod šifro »Nekdanji zbiralec«

BEOGRAD

OBISK HIŠE CVETJA

SPOŠTOVANI BRALCI – ČLANI ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV IN ZVEZE REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN SLOVENIJE!

Vabimo vas, da se udeležite naših izletov v Beograd, ki vključujejo obisk Hiše cvetja, muzej 25. maj in ogled našega glavnega mesta.

DVODNEVNI izlet – letalo – cena 2.620 din
odhodi vsak dan od 13. do 21. marca

DVODNEVNI izlet – vlak – cena 1.820 din
odhodi vsak petek zvečer od 6. marca dalje

Pripravljene imamo tudi druge programe s kombinacijo prevoza letalo-vlak oziroma avtobus.

Za zaključene skupine nudimo posebne ugodnosti!

Prijave skupin sprejemajo vse poslovalnice SAP-VIATOR v Sloveniji, prijave posameznikov pa turistična poslovalnica v Ljubljani, Trdinova 3.

Vse informacije lahko dobite po tel. (061) 314-687, 314-544, 316-871

SAP VIATOR, DO GOLFTURIST, n.sol.o., TOZD TURIZEM IN RENT-A-CAR, LJUBLJANA, Trdinova 3, tel. 314-544, 310-933, 316-871

Novi svet zahteva novega človeka, vendar naj v njem živi revolucionarno izročilo Tekmovalni duh naj se preseli v živeljenje

Petič zapored se je v kristalno čisto jutro pod obronki roških gozdov veselo zapodila množica razposajenih smučarjev – tekačev, od najmlajšega, ki je obotavljajoče drsal po

smučini, do najstarejšega, prekaljenega veterana, ki mu tudi partizanske, kurirske smučine niso bile neznanne. Občice, vasica, stisnjena med cesto in gozdove na drugi strani, so bile v

soboto gostitelj mladine in kurirjev kurirske postaje TV-15, iz hrumečih zvočnikov so se med zasneženo sadno drevje poganjale partizanske koračnice, spomini na partizanska leta so prepletali veseli živžav, organizatorji so imeli polne roke dela, saj so na smučine prihiteli mladi in stari domala iz vse Dolenjske.

»Takšne prireditve so že po običaju priložnost za pogovore, za vrnitev nazaj, primerjave, misli se takorekoč porajajo same od sebe.

Dolge tanke črte smučin, ki so se izgubljale tja proti Dolenjskim Toplicam, so nam bile za izhodišče, navsezadnje so simbolizirale kurirske poti in čas, v katerem so se zarezale.

Z narodnim herojem Jožetom Borštnarjem, ki je le malo pred pogovorom s startno pištolo pospremil na pot tekmovalne ekipe, smo se »zasidrali« v nekdanji kurirski postaji TV-15, v trdni kmečki hiši, ki jo pravkar prenavljajo. Tudi njo je prehitel čas.

»Ko takole gledaš te mlade ljudi, je dejal Jože Borštnar, se moraš spomniti nase. Marsikaj je skupnega, le čas je drugačen. Tukaj prevladuje zavest sodelovanja, tekmovalni duh, zavzetost in prešernost. Vse to smo poznali med borbo tudi mi.

Tudi mi smo šli mladi v boj, s svetlimi in čistimi ideali, ne le v boj proti fašizmu in nazadnjaškim silam v Evropi, pač pa tudi zato, da premagamo stremeljenja tistega časa, da ustvarimo drugačen, boljši svet, ki ne bo poznal izkoriščanja človeka po človeku, vojn in krvavega klanja. Jasno nam je bilo, da se moramo boriti za boljše odnose med ljudmi. Seveda je to tisto temeljno izročilo, ki naj vodi mlade po smučinah, ki za hip ne sme izginiti iz njihove zavesti.

Mladina je tistikrat kaj hitro dojela našo borbo. Ni treba veliko govoriti: poznamo neizmerne žrtve mladih skojevcev, mladih partizanov, skorajda še otrok. Kljub različnim gledanjem so vendarle pogumno in brezkompromisno stopili ob bok starejšim tovarišem, za hip niso pomišljali.

Dandanašnji mladi niso nič drugačni, pa če nekateri še tako dvomljivo govore o mlademu rodu. Mladina je bila in bo revolucionarna. Mladi običajno prej kot drugi opazijo napake v

družbi in morda jih te celo bolj bole. Radi spreminjajo svet, to je v njihovi naravi. To moramo vedeti.

Ko govorimo o tistih težkih dneh mladi generaciji, ki je še posebej občutljiva, ne smemo pozabiti, da moramo prikazati naš boj pač takšen kot je bil, ne le črno belo obarvani. Najvažnejša je pristnost, ta pristnost pa je v tovarištvu, ki je bilo vodilna nit našega boja, ljubezen do domovine, sočloveka, bratstvo in enakost, moralno politične kvalitete, ki so se v letih vojne potrjevale sleherni dan in na vsakem koraku.

Ne smemo tudi pozabiti, da so med vojno, med nami, partizani, socialne razlike zbledele, izginile in da ni bilo važno, kaj je kdo, koliko ima in od kod je prišel. Danes se te stvari žal vračajo, potrošniška mrzlica nas je pahnila včasih kar predaleč v stran od tistih svetlih ciljev, ki so nam bili zvezda vodnica. Mi smo negativne pojave ostro kritizirali in jih že ob nastanku odpravljali. Zavestna disciplina je bila porok, da nam nič ni bilo pretežko, vendar se tudi to dandanes izgublja. Mladi vse to najprej opazijo in so nejevoljni, vendar zaradi tega še niso nergači, kot trobijo nekateri, ki so vsak hip pripravljeni, da pozabijo, da so tudi sami bili nekoč mladi.

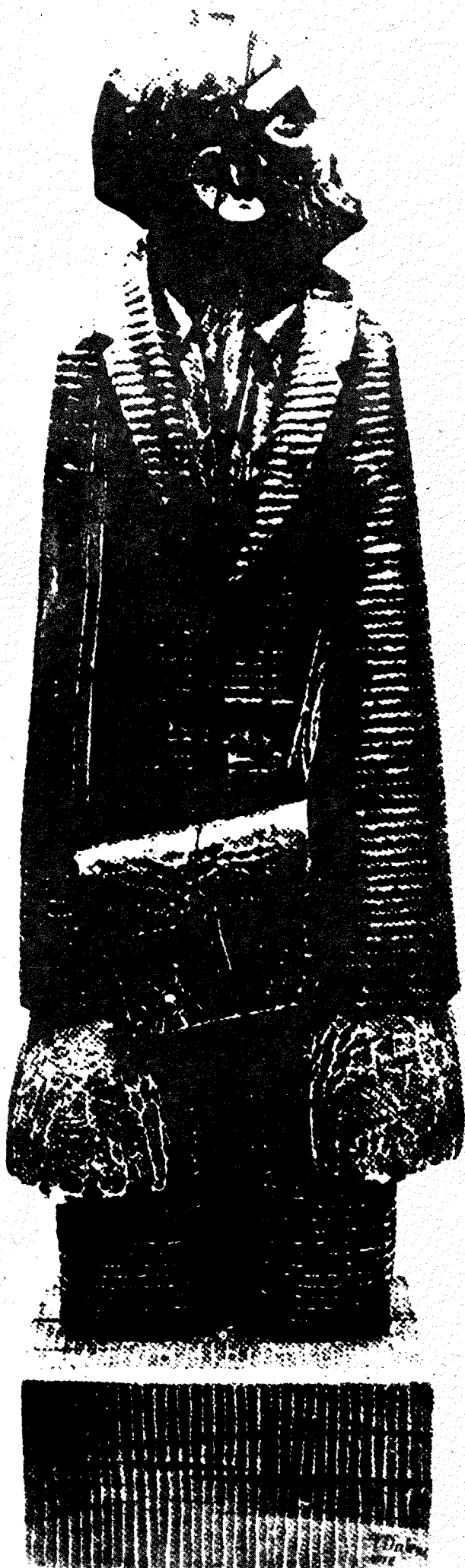
Zdaj se moramo spet boriti. Tekmovalni duh, ki vlada na smučinah, naj se preseli v življenje, ki je vse kaj drugega kot miroljubne smučine. Naj bo to tekmovalni duh za boljše, lepše, naj bo to boj proti različnim oblikam odstopanja od začrtane smeri. Premagati je treba nehumane tendence, se boriti proti dvojni morali, vendar ne le z lepimi besedami. Svet je danes drugačen kot je bil takrat. Z mladimi je treba biti iskren, če hočeš, da bodo sodelovali, da bodo skupaj z nami, starejšimi, močni in dejavni. Že zdavnaj bi morali prekiniti s prakso, ki je znala

mlade odrivati s preprostim, za lase privlečenim izgovorom, češ da mladost ni sposobna premagovati težkih nalog. To je le izgovor, da nekateri stvari vzamejo sami v roke in potem tudi delajo po svoje. Mladi rod razmišlja in vidi svet okoli sebe, odklanja birokratsko miselnost, zahteva novega človeka, nove ideje... Ne nazadnje tudi takšnega človeka, kakršen je bil med vojno: discipliniranega, od-

ločnega, pogumnega pa tudi strpnega. Predvsem pa naprednega in treznost mislečega. Vse to je treba vedeti, ko človek gleda to razigrano mladost na smučeh, v tem prečudovitem dopoldnevu. Vedeti tudi to, da se naše napake še kako odražajo v mladih in da bodo ti nadaljevali in že nade-

ljujejo naše delo tam, kjer bomo mi vsak čas izpregli. Revolucionarnost in zavzetost mladih, treznost prevladujoča, četudi včasih nekoliko ekstremna misel, nam ne sme biti odveč. Biti mora vodilo, vendar je krmilo v naših rokah. Kar smo sejali, to bomo želi.

Zapisal: M. S.

Spominski kip kurirja, ki ga je podelil odbor Četrte brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije, je letos osvojila pionirska ekipa osnovne šole Baza 20 iz Dolenjskih Toplic.

»...zbrali ste se pod vznožjem partizanskega Roga, da bi ponesli na smučine veliko idejo...« je dejal ob otvoritvi narodni heroj Jože Borštnar.

Sredi kuhinje, v hiši, kjer je deloval organizacijski štab smučskih tekov v Občicah, so se sukale domačinke, Zamidove, ki se vojne tod okrog prav dobro spominjajo. Pri mizi ob kateri se je vojne in krajanov spominjal tudi nekdanji borec Boris Kos, ki je delal v partizanskih radiodelavnicah v Črmošnjicah in hkrati sredi vojne vihr po partizanskih poteh pogosto prepešal cesto proti Dolenjskim Toplicam.

Morda je zanimivo tudi to, da v hišah, ki so pravzaprav v najbližji sosesčini centralne kurirske TV postaje, domačini sploh niso vedeli, da se je tako blizu stekala v eno samo hišo vsa partizanska pošta

Zaživali so obronki partizanskega Roga

Peti smučarski roški teki, ki so jih pod pokroviteljstvom uredništva TV-15 in ob sodelovanju občinskega odbora ZZB NOV Novo mesto, občinskega sveta zveze sindikatov Novo mesto, gozdnega gospodarstva Novo mesto in sindikalnega športnega društva »Gozdar« iz Novega mesta, pripravili prejšnjo soboto na obronkih partizanskega Roga v Občicah, so bili lepa množična smučarska prireditve. Pod pokroviteljstvom narodnega heroja Jožeta Borštnarja, ki je tudi sam velik zagovornik zdravega športnega udejstvovanja, se je v bele smučine podalo 165 tekmovalcev, od najmlajšega udeleženca, 5-letnega Borisa Mateliča iz Sodražice, do najstarejšega, 71-letnega smučarja, kmeta iz Hotederšice, Jožeta Šemrova. Pred tekmovalcem so vsi udeleženci in obiskovalci počastili pri spominski plošči »TV 15« spomin na vse hrabre partizanske kurirje, ki so se bojevali na Dolenjskem in drugje po Sloveniji.

Lep sončni dan, v katerem se je kopala dolina črnošnic od Starih žag do Podturna, je veliko prispeval k prijetnemu tekmovalnemu vzdušju vseh tistih ljubiteljev smučarskega teka in narave, ki so se podali na obronke legendarnega partizanskega Roga. V tej pisani množici prijateljev smučanja, so bili posebne pozornosti in spoštovanja deležni borci – kurirji, med katerimi so bili tudi tisti, ki so dejansko prvi zarezali smučine našega smučarskega teka, oziroma so že med narodnoosvobodilno borbo na Cerkljanskem izvedli prvo smučarsko tekmovanje, ki je bilo edino v okupirani Evropi. S tem so svojim soborcem vlivali novih moči, novo vero v boljše dni, ki so jih ti mladi fantje tedaj tudi tkali. Matevž Kordež – Iztok, Gregor Klančnik – Nande, Franc Medja in drugi so pojem jugoslovanskega smučanja, zato so med mladimi vzbujali posebno zanimanje, še posebej njihova revolucionarna pot.

Desetinja borcev – smučarjev, ki tekmuje za ekipo »TV 15« je posebna vrednota vsakega tekmovanja, njihova prisotnost bogati sleherni prireditev in ji daje najvišjo kakovost.

Borci – kurirji so ob tej priložnosti našli primeren trenutek, da so obiskali 87-letno partizansko mamico, Marijo Kolenc v Poljanah, nekdanji kočevski vasi, ki jo opeva tudi partizanska ljudska pesem: »Čez poljane požgane, tja do bele Ljubljane, naša vojska...« Ob rojstnem dnevu so mamici, ki je darovala revoluciji vse tri sinove, darovali šopek nageljčkov in se ji zahvalili za vse tisto, kar je dala za svobodo. S solzami v očeh se je zahvaljevala sključena mami, ki ji je partizanski harmonikar z ubranimi glasovi tiho zaigral partizansko pesmico: »Na oknu glej obrazek bled...« Leta so skrivila njeno telo, niso pa zlomila duha slovenske matere, ki je znala prenesti izgubo moža, ki je zgorel v nemškem koncentracijskem taborišču in treh sinov, katerih grobovi so posejani po vsej naši lepi zemlji, za katero osvoboditev je preteklo toliko dragocene krvi.

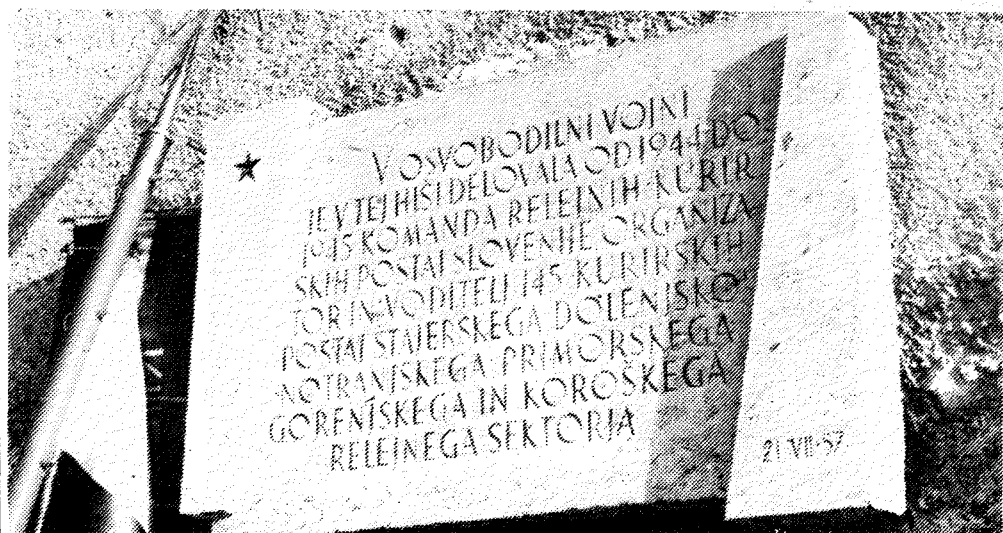
Na zaključni prireditvi v eni naših najlepših osnovnih šol, v Dolenjskih Toplicah, ki so jo pred leti poimenovali po »Bazi 20«, so se ponovno srečali vsi udeleženci te športne prireditve. Organizatorji so podelili priznanja, borci – kurirji pa spominski kip kurirja najboljši pionirski ekipi in sicer osnovne šole »Baza 20« iz Dolenjskih Toplic. Razdelili so tudi pokale pokrovitelja tekmovanja, uredništva »TV 15«. Posebno priznanje in sicer zlato plaketo borcev – kurirjev je zaslužnemu organizatorju tekov Lojzetu Seriniju-Žizotu podelil partizan Jože Simšič-Jelen in se mu s tem zahvalil za vse, kar je prispeval k razvoju smučarskih tekov na Dolenjskem in obujanju tradicij narodnoosvobodilnega boja.

K prijetnem vzdušju so prispevali tudi pevski zbor iz Dolenjskih Toplic, mladi recitatorji z osnovne šole »Baza 20« in partizanski harmonikar. Ob koncu so vsi nastopajoči in gostje družno zapeli pesmi »Janez, kranjski Janez« in »Jugoslavija« in tako sklenili enkratno srečanje, ki bo vsem udeležencem ostalo v trajnem spominu.

Slavko Doki

Občice, gostitelj petih Roških tekov so svojo nalogo častno izpolnile. Ko je še zadnji tekmovalac prismočal skozi cilj, ni bilo nikogar, ki ne bi odkrito izražal zadovoljstva.

Spominska plošča na kurirski postaji TV-15. Nema učna ura zgodovine.

Jože Šemrov

Franc Fojkar-Janko

Tone Strniša

Jože Šemrov, kmet iz Hotederšice, ki ne bi prišel na tekmovanje, čeprav sem star 71 let, marsikaj, se mi bo to srečanje spomin. Tekmovanje so bile lepe splošno nisem splošno. Kot na splošno Sokola in ljubitelji splošno, udeležim smučarskih tekmovanj, bej pa sem ponosen na našo vojsko, vsa ga začela s prijatelji, teka, tudi to so lepe prilike, telji, borci, ljubitelji narave, do, nosi v sebi še posebno

Jože Simšič-Jelen, borci, sem na teh tekih, ki so izredno priporočljive, samo nekaj let, še bolj množična. Ko sem na tridesetih let, ko sem se na 1. Notranjske na Dolenjskem, jeli, vedno so imeli za najprej, preživljati najtežje trenutke, ljeje hrane. Danes je drug, takšen napredek, raste, kateri je veselje živeti. Vam, bogate sadove. Še bom pili, človek kar pomladi, veselja, ki so nam ga izkazovali, udeleženci današnjega smuč

Franc Fojkar-Janko iz ljubljane, oziroma srečanje, nje, da združimo prijetno, jamo spomine na vse tiste, NOB, ki so opravili toliko, ta način seznanjajo z vse, v najhujših dnevih naše, gotovo bogati. Mislim, da, večji poudarek v množici, mal za tekmovalni karate, ča. Organizatorji morajo, ditve, ki se je uveljavila, v, tev manjka tudi v drugih, domovine. Prepričan sem, volje in z minimalnimi, lepo prireditev.

Alojz Serini-Žito – organizator, ga Mesta: »Vesel sem, da, čarških tekov na Dolenjskem, jih je več, ki se navdušijo, cije. Posebej sem vesel, ki, preizkušajo svoje sposobn, z živimi pričani revolucij, dnoosvobodilne borbe. O, bi dali naši prireditvi, prihodnje roške teke, ni del. Računamo, da bi si, Občice do Partizanskih, trov, ki bi jo lahko prevod, ni, ne bomo pa merili čas, vedno kosali za dragocen, »TV-15«, ker moramo tudi, zanimanje za smučarski, razvoj alpskega smučanja

Tone Strniša – nosilec, iz Dolenjskih Toplic: »P, koristnega in zanimivega, in mladine, ki pa je vsi, organizirano. Ko vidim, ustavijo v letih 1941 in 194, partizanskimi smučarji v, Zlasti se spominam Janja, Draga Suhaja, Odona Paki, še in drugih, ki so v ro, partizanske smučine. Pr, dogodkov iz NOB in jim, še večjo veličino.

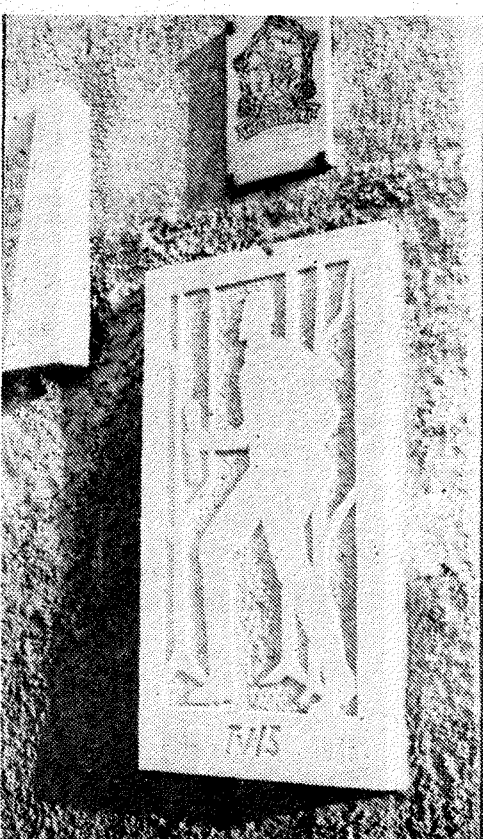
Irena Medić – učiteljica, Dolenjske Toplice: »Prvi, skega smučarskega teka, Vse mi je zelo všeč, smučine so dobro teka, kurirji. Zame pa je pose, kroviteljem tega tekmov, žetom Borštnarjem, saj imenu vseh nas nastopili

Zadovoljstvo nad izredno uspešno prireditvijo je doslej skupaj z borci zgrnili v osnovno šolo v Dolenjskih Toplicah, kraljevala smeh in dobra volja, spremljana s harmonio.

Nekdanji partizanski harmonikar se je najbolje počutil med mladimi. Kot mnogokrat jih je tudi tokrat združila glasba in predanost izročilu. Prav po njegovi zaslugi je bilo v veliki dvorani osnovne šole Baza 20 v Dolenjskih Toplicah živahno kot le kaj.

V marmor vklesan kurir v spomin in opomin

Narodni heroj Jože Borštnar ni imel trohice prostega časa. Vseskozi so ga oblegali nekdanji borci, poklepetali nekaj minut, pa ga že morali prepustiti mladim vedoželjnim glavicam.

otadržice: »Veliko bi zamur
prajno snidenje borcev in
ar 71 let, doživel sem že
čanje še posebej vtisnilo v
Dolenji vzorno pripravili,
ne, ne preveč težke, saj se
nekdanji smučarski tekač,
ort, sem vesel, da se lahko
restitivnih tekmoval. Pose-
aš lovski tek v Hotedršici, ki
ladom Pehačkom. Skrat-
osil, da se sestajamo prija-
e in športa. Kdor ljubi priro-
no bogastvo.«

Jože Simčič-Jelen

ac -kurir iz Ljubljane: »Prvič
edno uspeh. Nijam nobene
slji, da bi prireditve postala
m šanes tekmoval z mojimi
opmili na dogodke izpred
kol 17-letni partizan podal iz
Dolenji so nas toplo spre-
epo besedo. Skupaj smo
delili smo si zadnje griz-
grice. Veseli sem, ko vidim
nam zdrav rod mladine, ob
vidim, da je naše zrno rodilo
prišel na to prireditve, saj se
pa sem zlasti spoštovanja,
i organizatorji, pa tudi vsi
smučarskega teka.«

Alojz Serini-Žižo

izbor roških tekov iz Nove-
e s številu ljubiteljev smu-
e se povečuje. Iz leta v leto
jejo za zdravo obliko rekre-
ni dihi, ki hkrati ob tem, da
mo ti, tudi obujajo spomine
e, ne težke dneve naše nara-
e izatorji razmišljamo, da
e šimenzije. Tako bomo v
e tekmovalni in rekreativ-
e jeli spominsko progo od
i, dolgo blizu 10 kilome-
i v akdo. Tekla bo po ravni-
v. Ševeda se bodo miadi še
o povoriko, pokale tednika
i Dolenjskem spodbujati
iše, saj so možnosti za
a o nejene.«

Irena Medic

izanske spomenice 1941
tič se že udeležujem tega
športnega srečanja borcev
ki, bolj obiskano in bolje
bliko mladih, se mi spomni
12, to sem se srečal s prvimi
Rugu, na Rdečem kamnu,
a Rajnika, Gorazda Režka,
iža, Nika Šilha, Drage Strli-
kita gozdovih potegnili prve
v ji, da se mladi spominjajo
tališno manifestacijo dajejo

5. razreda OŠ »Baza 20«
č sem se udeležila spomin-
i, priprana, da ne zadnjič,
ne, smo prekrasno vreme,
srečali smo se z borci -
no doživljete srečanje s po-
nja, narodnim herojem Jo-
sem mu predala raport v
ločin.«

Slavko Dokl

eglo višek v popoldanskih urah, ko so se tekmovalci
ilicah. V prostrani dvorani sta še dolgo v popoldan
iko.

Foto: Slavko Dokl Milenko Strašek

Doživela sem nepozaben dan

Mrzlo zimsko jutro. Stoji-
mo pred šolo in čakamo av-
tobus. Vsi smo premraženi
in si mislimo: »Pa še tak
voznik! Obljubi, potem pa
ne pride!« Toda končno je
le prišel in vstopimo - od-
peljemo se proti Občicam,
kjer je danes tekmovalje v
smučarskih tekih.

Počasi se jasni in kmalu
se pokaže sonce, ki smo ga
vsi tako željno pričakovali.
Levi ovinek, desni ovinek in
že smo na cilju. Spet ven na
mraz, a sedaj je že prijet-
nejše. Kolona smučarjev-
tekačev se pomika proti za-
četku tekaške proge, med
njimi pa učitelji-vodniki, ki
jim dajejo zadnja navodila:
»Dobro namaži smučil! V
začetku, do prvega ovinka
pohiti, da boš prehitel so-
tekmovalca!« itd... In če
pogledaš to množico ter
pomisliš, le kdo bo tu zma-
govalec, ni mogoče dati od-
govora. Vsi so enako dobri
ali slabi. Tako pridemo do
začetka proge, kjer piše
start in cilj. Tekmovalje se
začne in vsi se borijo na vse
moči. Jaz pa opazujem in
občudujem zagrizenost
tekmovalcev, njihovo vese-
lje in žalost ob porazu. Na
cilj je že prišlo tudi več na-
ših tekmovalcev. Veseli so,
pa tudi razočarani. Toda, je
že tako, saj vsi vendar ne
morejo biti prvi in drugi,
tretji - bo pa naslednjič bo-
lje. In, ko tako premišlju-
jem, v mislih pomilujem te-
ga in se veselim z onim, po
zvočniku objavijo odhod
avtobusa. Odidemo, se po-
govarjamo o uspehih in po-
razih in o tem, kako bi kdo
lahko bil boljši, hitrejši. Za-

pleteni v pogovor pridemo
do hiše, na kateri je spo-
minska plošča: v osvobo-
ditni vojni je v tej hiši delo-
vala od 1944 do 1945 ko-
manda relejnih kurirskih
postaj Slovenije, organiza-
tor in voditelj 145 kurirskih
postaj štajerskega, dolenj-
skega, notranjskega, pri-
morskega, gorenjskega in
koroškega relejnega sek-
torja.

Vendar šele ob teh bese-
dah pomislim, da so vsi ti
ljudje s svojim žrtvovanjem
omogočili, da mi kdaj lahko
organiziramo taka tekmo-
vanja, uživamo in se veseli-
mo v uspehih. A že se mno-
žica pomika naprej, v avto-
bus. Pripeljemo se v Do-
lenjske Toplice, v šolo, kjer
nas že čaka kosilo. Vse je
bilo dobro in se je zelo pri-
leglo. Po kosilu ostane še
nekaj časa do pričetka pro-
slave. Zdaj se zberejo pio-
nirji in mladinci ob mizah in
zapletejo v pogovor, nastane-
jo nova poznanstva. Toda
že so vsi zbrani in začne
se proslava. Jože Borštnar,
kot pokrovitelj tekmovanja

spregovori nekaj besed.
Poudari zasluge kurirjev -
smučarjev med vojno,
spregovori o začetkih - na-
stanku sedaj tako znane to-
varne smuči in športne
opreme - Elan. Hkrati pre-
da medalje borcem NOB, ki
so se udeležili tekmovanja.
Za dobro vzdušje pa poskr-
bi predstavnik uredništva
TV-15, ki predlaga, da bi
zapeli in že se po vsej dvo-
rani glasi ob spremljavi
harmonike pesem Janez
krajski Janez in nato še Ju-
goslavija. Obe pesmi pa
zaključijo z zelo lepo mislijo:
»Dokler bomo peli, bomo
živelii!« In že sledi razgla-
sitev rezultatov. Naj omenim
še lep uspeh naših tekmo-
valcev in sicer drugo mesto
Heriča na 2 kilometra, med
mlajšimi pionirji in pa prvo
mesto Jurekoviča tudi na 2
kilometra, vendar med naj-
starejšimi pionirji. A kar je
bilo verjetno največje pre-
senečenje naši pionirji so
tudi ekipno zasedli prvo
mesto. Dobili so lep pokal
in prav tako kot oni, sem se
z njimi veselila tudi jaz.

Tako! In, če zdaj vse to
zaključim lahko rečem, da
je bil to lep dan, preživet v
prijetni družbi, v napetosti
med tekmovaljem in ob
razglasitvi rezultatov, v ve-
selju in razočaranju. Lahko
le rečem, da je potrebno še
naprej organizirati taka
tekmovanja, pa ne samo
zaradi rezultatov, temveč
tudi, da se bomo med seboj
spoznali in se pogovorili!

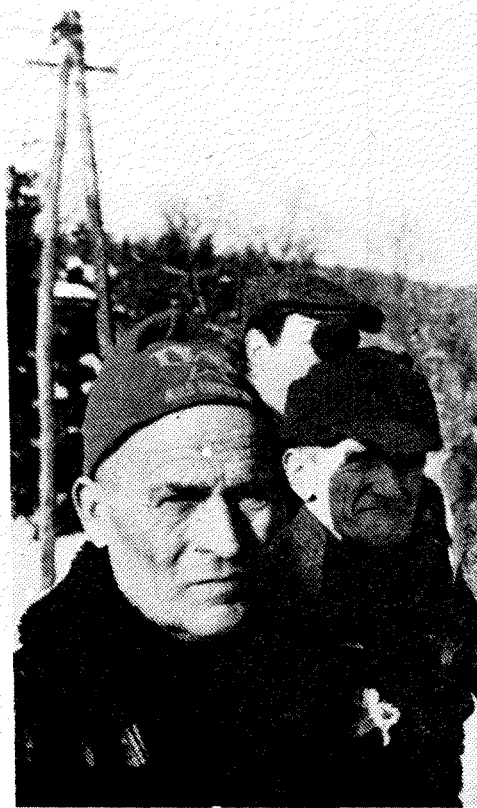
Ladka Unetič
Osnovna šola
Katja Rupena
Novo mesto

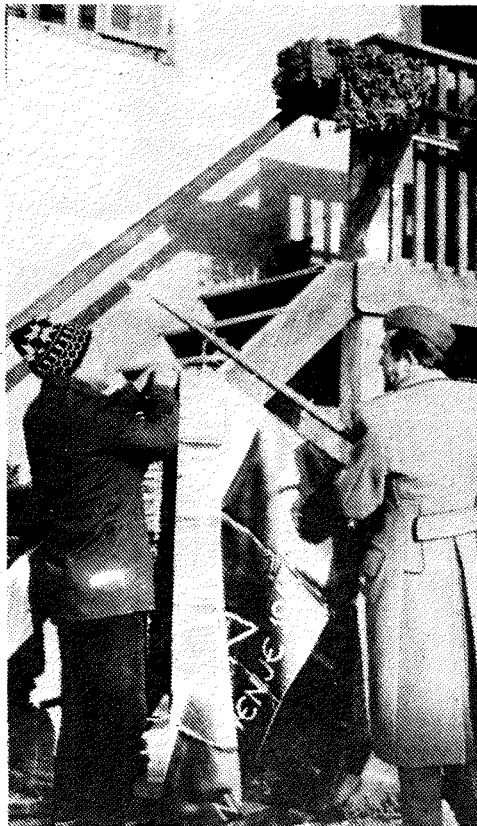
Še zadnje priprave pred štartom

Proti startu. Zdaj gre zares.

Stane Erjavec si je za to priložnost
nadel kapico z napisom našega časopi-
sa.

Vojak Jugoslovanske ljudske armade in
nekdanji borec sta tik pred začetkom pri-
reditve skupaj pripela še trak k zastavi.

Slehera malomarnost ali nepozornost
se med tekom lahko še kako maščuje. Ni
vseeno, kaj dati na »dilce«. Nekateri, re-
cimo jim hudomušneži, so ob pogledu na
prizadevneže pripomnili, da bi morebiti
pomagal tudi med...

Rezultati petega Roškega teka

Šopek za partizansko mamico

Rdeči nageljčki na prslh nekdanjih borcev kurirjev veliko povedo...

Topel očetovski objem

Najmlajši udeleženc petih Roških tekov, štiriletni Boris Matelič iz Sodražice

Mlajše pionirke (2 km)

1. Bešter Ivica (TV 15) 7.45
2. Turk Marjeta OŠ Baza 20 Dol. Toplice 12.24
3. Zupančič Milena OŠ Grm 13.04
4. Tisovec Marjeta OŠ Baza 20 15.34
5. Povše Danica (OŠ Baza 20) 15.42
6. Japelj Jerca (OŠ Baza 20) 16.05
7. Medic Irena (OŠ Baza 20) 18.04
8. Pezdirc Erna (OŠ Baza 20) 20.42

Starejše pionirke (2 km)

1. Križe Cilka (OŠ Baza 20) 10.38
2. Jarc Maja (OŠ Baza 20) 11.45
3. Markovič Jelka (OŠ Baza 20) 12.34
4. Nadž Zdenka (OŠ Grm) 12.41
5. Turk Marjeta (OŠ Baza 20) 12.50
6. Kačević Urška (OŠ Grm) 13.07
7. Erjavec Jožica (OŠ Baza 20) 13.50

Ekipno pionirke

1. OŠ Baza 20 I. 50.21
2. OŠ Grm 54.57
3. OŠ Baza 20 II. 1.00.10

Mlajši pionirji (2 km)

1. Laznik Aleš (OŠ Trbovlje) 8.00
2. Herič Boštjan (OŠ Novo mesto) 8.21
3. Šribar Jure (OŠ Grm) 8.44
4. Mihelič Janko (OŠ Sodražica) 8.48
5. Žagar Viktor (OŠ Sodražica) 9.36
6. Rukše Matjaž (OŠ Novo mesto) 9.51
7. Benčina Branko (OŠ Sodražica) 9.58
8. Vodopivec Igor (OŠ Novo mesto) 10.02
9. Potočar Sebastjan (OŠ Sodražica) 10.04
10. Šilc Gregor (OŠ Sodražica) 10.07
11. Radulović Simo (OŠ Novo mesto) 10.10
12. Tekstor Sandi (OŠ Novo mesto) 10.10
13. Gačnik Peter (OŠ Sodražica) 10.12
14. Zrimšek Borut (OŠ Grm) 10.14
15. Žagar Damjan (OŠ Sodražica) 10.27
16. Prešeren Andrej (OŠ Novo mesto) 10.30
17. Ule Andrej (OŠ Trebnje) 10.54
18. Veble Matjaž (OŠ Trebnje) 11.28
19. Majes Andrej (OŠ Grm) 11.40
20. Račević Rok (OŠ Šmihel) 11.41
21. Grbajs Tone (OŠ Baza 20) 11.44
22. Rogelj Robi (OŠ Semič) 11.58
23. Fabijan Jože (OŠ Semič) 12.11
24. Venetič Peter (OŠ Semič) 14.35
25. Rogelj Peter (OŠ Semič) 15.01
26. Cekuta Rudi (OŠ Semič) 17.46

Starejši pionirji (2 km)

1. Jurekovič Krešo (OŠ Novo mesto) 8.34
2. Rabzelj Stane (OŠ Baza 20) 8.49
3. Božič Janez (OŠ Bršljin) 9.00
4. Petrič Janez (OŠ Sodražica) 9.25
5. Bregač Franc (OŠ Novo mesto) 9.28
6. Struhar Jani (OŠ Novo mesto) 9.35
7. Erjavec Igor (OŠ Baza 20) 9.38
8. Zupančič Matjaž (OŠ Grm) 9.58
9. Barbič Brane (OŠ Baza 20) 10.04
10. Rančigaj Bogdan (OŠ Trebnje) 10.07
11. Erjavec Jože (OŠ Baza 20) 10.09
12. Majer Bojan (OŠ Trebnje) 10.21
13. Kumelj Drago (OŠ Baza 20) 11.07
14. Žnidaršič Grega (OŠ Novo mesto) 11.39
15. Zaman Andrej (OŠ Grm) 12.23
16. Stariha Zvone (OŠ Semič) 14.06
17. Mujkovič Marko (OŠ Semič) 16.30

Pionirji ekipno

1. OŠ »Katja Rupena« Novo mesto 35:34
2. OŠ Baza 20 Dol. Toplice 39:35
3. OŠ Grm 40:39
4. OŠ »Katja Rupena« II. ekipa 41:26
5. OŠ Trebnje 42:10
6. OŠ Semič 56:29

Pionirji in pionirke ekipno (8 tekmovalcev):

1. Baza 20 Dolenjske Toplice 1:29:56
2. OŠ Grm 1:35:06

Mladinke (4 km):

1. Bašter Maša (SD Kočevje), 18.01
2. Mihelič Rika (SD Kočevje) 19.09
3. Zrimšek Bara (KIC Grm) 22.05

Mladinke ekipno:

1. SK Kočevje 37,10

Mladingi (4 km):

1. Devjak Rado (SD Kočevje) 13.51
2. Košir Pavle (TVD Part. Sodražica) 14.25
3. Papež Sandi (KD Novoteks) 14.38
4. Bojanc Branko (KD Novoteks) 14.38
5. Novak Zmago (Gimn. N. m.) 14.39
6. Smolec Jože (KD Novoteks) 14.57
7. Špeh Dušan (Gimn. N. m.) 15.01
8. Ilc Stane (TVD Part. Sodražica) 15.23
9. Prelesnik Andraž (SD Kočevje) 15.43
10. Crnič Slavko (KD Novoteks) 15.48
11. Francelj Ivan (TVD Partizan) Sodražica 15.52
12. Vidmar Igor (Gimn. N. mesto) 16.11
13. Novak Tomaž (Gimn. N. mesto) 16.24
14. Forte Gregor (Gimn. N. mesto) 17.07
15. Gazvoda Davorin (Gimn. N. mesto) 19.24

Mladingi ekipno:

1. KD Novoteks (N. mesto) 29.16
2. SD Kočevje 29.35
3. Gimnazija N. mesto 29.40
4. TVD Partizan Sodražica 29.48
5. KD Novoteks II. 30.45
6. Gimnazija Novo mesto II. 32.35
7. Gimnazija N. mesto III. 36:31

Članice (4 km):

1. Šterk Tatjana (Trimo Trebnje) 17.04
2. Aušperger Joža (ObS N. mesto) 17.14
3. Matelič Tatjana (OŠ Sodražica) 18.11
4. Grivec Mojca (LB Novo mesto) 21.49
5. Uhan Dara (Krka N. mesto) 22.17
6. Ravbar Milena (Krka N. mesto) 22.46
7. Gošnik Nevenka (Sodišče N. mesto) 23.05
8. Saje Marjetka (Pionir N. mesto) 24.10

Ekipno:

1. Krka Novo mesto 45,03

Člani nad 45 let (4 km):

1. Zafred Janez (Prosve-ta) 17.40
2. Novak Zmago (KS Drska) 19.27
3. Čibej Franc (GG Novo mesto) 19.50
4. Štor Adi (GG Novo mesto) 20.48
5. Prešeren Franc (ObS N. mesto) 21.10
6. Dokl Slavko (Delo N. mesto) 23.08

Borci in kurirji NOV (4 km):

1. Kordež Matevž – Iztok (TV-15) 13.51
2. Klančnik Gregor-Nande (TV-15) 14.27
3. Medja Franc (TV-15) 16.39
4. Bešter Srečo (TV-15) 16.56
5. Vodopivec Lojze (TV-15) 17.13
6. Šemrov Jože-Bazin (TV-15) 17.57
7. Lisac Martin – Tine 18.36
8. Bašin Miloš 19.30 (TV-15)
9. Erjavec Stane 24.22 (TV-15)
10. Kavčič Janez 29.12
11. Simšič Jože-Jelen 30.45 (TV-15)

Člani (6 km):

1. Šterk Pavle (Trimo Trebnje) 16.52
2. Osovnikar Stane (Krka) 17.22
3. Laznik Avgust (SD Kum Trbovlje) 18.21
4. Novak Branko (Pionir N. mesto) 18.53
5. Štih Miran (KD Novoteks) 19.06
6. Strniša Jože (Pionir) 19.31
7. Turk Ivan (KD Novoteks) 19.48
8. Ilar Stane (Pionir) 20.12
9. Zrimšek Franc (KD Novoteks) 21.01

10. Bukovec Boris (KS Drska) 21.10
11. Strniša Toni (KS Dol. Toplice) 21.12
12. Švent Andrej (SD Rog N. mesto) 21.20
13. Šetina Jože (ObS N. mesto) 21.27
14. Bučar Polde (Iskra Šentjerne) 21.54
15. Lukšič Stane (IMV Novo mesto) 22.02
16. Ravbar Jože (Krka N. mesto) 22.22
17. Majes Jože (Pionir) 22.25
18. Koršič Bojan (Trimo Trebnje) 22.35
19. Svetič Tine (SK Bela Krajina) 22.37
20. Markovič Marjan (KS Dolenjske Toplice) 22.42
21. Kemperle Franc (SD Bela Krajina) 23.03
22. Medle Slavko (Novoles Straža) 23.13
23. Vizjak Igor (Novoles) 23.21
24. Drganc Alojz (Krka) 24.07
25. Račević Albert (Pionir Novo mesto) 24.14
26. Dugar Boris (ObS Novo mesto) 24.20
27. Dolinar Branko (KS Drska) 24.21
28. Hudoklin Andrej (KS Dolenjske Toplice) 24.22
29. Ahlin Rudi (Cestn. pod. N. mesto) 24.23
30. Markovič Miran (Pionir) 24.40
31. Blažič Janez (GG Novo mesto) 24.51
32. Zaletelj Stane (Pionir) 24.53
33. Fuis Bojan (Iskra Šentjerne) 25.04
34. Pirč Stane (GG N. mesto) 25.19
35. Cirinski Vinko (KS Dol. Toplice) 25.30
36. Fir Silvo (Zdravstveni center N. mesto) 25.44
37. Račen Vlado (Pionir) 25.56
38. Bajt Andrej (Novoles) 25.56
39. Košir Rudi (Pionir) 26.09
40. Papež Marko (SD Bela Krajina) 26.11
41. Aš Martin (Krka) 26.54
42. Škedelj Boris (ObS N. mesto) 26.55
43. Bajc Peter (Krka) 26.56
44. Guštin Franc (Krka) 27.09
45. Kržan Janez (Krka) 27.10
46. Rastič Senad (V. p. Novo mesto) 27.20
47. Hribernik Miro (V. p. Novo mesto) 27.27
48. Androje Hinko (V. p. Novo mesto) 27.35
49. Sever Rudi (IMV Novo mesto) 28.11
50. Šoštarč Niko (SD Bela Krajina) 28.17
51. Thorževskij Sergej (Krka) 28.20
52. Turk Viktor (GG Novo mesto) 28.25
53. Vovk Boris (IMV Novo mesto) 28.27
54. Miklavc Bojan (V. p. Novo mesto) 28.29
55. Došler Branko (IMV) 29.37
56. Dravinec Slavko (Novoteks) 30.06
57. Turk Mitja (IMV) 30.41
58. Malenšek Jože (Pionir) 31.43
59. Smerkolj Marko (V. p. Novo mesto) 31.48
60. Gošnik Miha (Zdravstveni center) 34.38
61. Japelj Boštjan (Novoles) 35.27
62. Jukič Dušan (Pionir) 35.29

Poizvedba

Pred letom in pol je bila v našem časopisu objavljena ta fotografija. Tovarišica Mimi Martinčič iz Ljubljane, Jesenkova ulica 5/II, je spoznala na fotografiji svojega svaka Ivana Herforta, rojenega 7. 5. 1905 v Ljubljani in tudi stanujočega v Ljubljani pred odhodom v partizane. Leta 1942 se je nahajal v Dolomitskem odredu, kasneje je odšel na Štajersko. Na fotografiji je skrajno desno. Kdor bi karkoli vedel o njegovi poti in usodi, prosim, če to sporoči njegovi svakinji ali na naslov: Jože Simšič, Ljubljana, Pohorskega bataljona 85/A.

Borci Štirinajste divizije

Vabimo vas na 18. trdicionarno tovariško srečanje, ki bo v soboto, 7. februarja 1981, ob 15. uri v Ljubljani, domu JLA, Trg OF 13.

Odbor 14. divizije

Vabilo

LITERARNA SKUPINA
»BESEDA ŠTIRIH«
in
OK SZDL LJ-SIŠKA

vas vabita
na osrednjo kulturno prireditev

LITARARNO-GLASBENI VEČER

ki je posvečena obletnici smrti velikega slovenskega pesnika Franceta Prešerna.
Prireditel bo v petek, 6. februarja ob 18. uri v dvorani (pritličje SO Ljubljana-Siška).

V programu sodelujejo:
- INA ROS
- MILENKO STRAŠEK
- BOGOMIR ŠEFIC
- IVO OSOLNIK
Glasbena spremljava pianista ANDREJA JARCA
Program bo povezoval J. ČURIN

Odbor 2. SNOUB Ljuba Šercerja

sklicuje prvo zasedanje skupnosti borcev 2. SNOUB Ljuba Šercerja, ki bo v prostorih JLA v Ljubljani v soboto, 7. februarja 1981, ob 10. uri.
Dnevni red:
- sprejetje novih pravil delovanja skupnosti,
- izvolitev brigadnega in nadzornega odbora,
- določitev nalog v prihodnjem obdobju.
Obenem vabimo vse šercerjevce na tradicionalno srečanje borcev 14. divizije ob obletnici pohoda na Štajersko, ki bo istega dne v domu JLA z začetkom ob 15. uri.

Vabilo

Odbor Gorjanskega bataljona

sklicuje

zbor skupnosti Gorjanskega bataljona
Zbor bo 20. februarja ob 10. uri v domu JLA Novo mesto.
Člani skupnosti so vsi borci Gorjanskega bataljona.
Na zboru bomo sprejeli pravilnik o organiziranosti skupnosti in na njegovi osnovi izvolili potrebne organe. Tako se bo plodno delovanje te bojne enote lahko nadaljevalo tudi v bodoče.
Vabimo vse borce Gorjanskega bataljona, da se udeleže zbora v čimvečjem številu.

agroobnova

n. sol. o.

TOZD GRADNJE
TOZD MEHANIZACIJA

podjetje za gradnjo in
melioracije
Ljubljana, Slovenčeva 93

GRADI:

- poslovne objekte in objekte družbenega standarda za trg
- industrijske objekte, objekte živilsko-predelovalne industrije, objekte za proizvodnjo močnih krmil, hladilnic, silosov in skladišč
- nizke gradnje – ceste s pripadajočimi cestnimi objekti

ADAPTIRA:

- obstoječe objekte

IZVRŠUJE:

- vsa potrebna zemeljska dela za obnovo nasadov in vinogradov in melioracij na podlagi načrtov
- prevozne usluge in izposoja gradbeno mehanizacijo

Naročam tednik TV 15

Ime in priimek

Ulica, hišna št.

Kraj Pošta

.....
podpis

Enainsedemdeset let mineva od dne, ko se je v Ljubljani rodil delavski sin in veliki mož našega naroda Edvard Kardelj

Ob obletnici rojstva Edvarda Kardelja

»Mislim, da je za človeka vredno živeti le, če ustvarja.

S tem izrazom ne gre razumeti velikih reči. Človek je vreden toliko, kolikor je s svojo ustvarjalno dejavnostjo, kjerkoli in na kakršenkoli način, dal generaciji, ki ji pripada.

Ustvarjanje pa je boj, boj v malem in velikem, boj z materijo, boj v družbenih odnosih, boj z zaostalo miselnostjo. Vse življenje, ki smo ga preživeli, je polno takšnega boja, vsak pa je dal od sebe tisto, kar je mogel dati. V resnici si ne morem predstavljati, da bi drugače živel.«

Edvard Kardelj

Ta skromni, veliki mož je v teh nekaj stavkih zajel bistvo in smoter svojega življenja. Le da njegovo veliko delo ni bilo ustvarjalno in pomembno samo za generacijo, ki ji je pripadal, ampak ostaja trajna vrednota tudi novim generacijam.

Od najzgodnejše mladosti ga je obkrožal napredni duh proletarske družine, z največjo radovednostjo otroka je srkal vase spoznanja o svetu in zgodaj stopil na pot političnega dela. Ko je govoril o svojih mladih letih in se spominjal dogodkov, ki so se pospešili njegovo usmeritev, je Kardelj v pogovoru za list »Mladost« (1959) med drugim dejal:

»Tedaj pa so prišli Srečko Kosovel, »Mladina«, zlasti pa dogodki v Trbovljah leta 1924 – znani oboroženi spopad delavcev z »orjunaši«, ki se je končal v krvi. Ob tej priložnosti je padlo več komunistov in »orjunašev«. V šoli, kjer sem se učil (to je bila meščanska šola, podobna sedanjim štirim višjim razredom osemletke, in je bila bolj usmerjena na neposredno prakso, od gimnazije pa se je razlikovala še po tem, da so v njej poučevali jezike in nekatere humanistične predmete v manjši meri), smo obširno razpravljali o teh dogodkih. Kar nas je bilo na strani trboveljskih rudarjev, smo bili v manjšini. Stepli smo se in ob tej priložnosti sem jih zaradi svojega političnega prepričanja prvič dobil. S trboveljskimi do-

godki se je utrdilo v meni globoko prepričanje o zgodovinskem poslanstvu delavskega gibanja in Komunistične partije, porodila se mi je pravzaprav jasna orientacija in odločitev, tako da lahko rečem, da so trboveljski dogodki dokončno začrtali moj nadaljnji politični razvoj...«

★

Njegovo življenjsko pot dobro poznam. Že v letih šolanja je bil napredno usmerjen, trideseta in štirideseta leta pa je njegova revolucionarna pot ostro začrtana ter jo poleg organizacijskega in terenskega dela zaznamuje tudi vse intenzivnejše teoretično delo, ki doseže z njegovo knjigo »Razvoj slovenskega narodnega vprašanja« svoj vrh.

»Socialne spremembe so z nastopom imperializma, zlasti pa ob koncu svetovne vojne bistveno vplivale na razvoj narodnega vprašanja. Njihov pomen je bil prvič v tem, da so razširile okvire narodnega vprašanja. Iz bolj ali manj lokaliziranih narodno-osvobodilnih bojev, iz posebnega narodnega vprašanja znotraj vsake države je

nastalo splošno vprašanje boja proti imperializmu. Drugič so te spremembe odprle neposredne možnosti, da se to vprašanje tudi reši. Naš lastni primer nam najlepše ilustrira to dejstvo. Če je, kakor smo videli, v zadnjih treh ali štirih desetletjih prejšnjega stoletja naš narodni problem zašel v zagato, ko je kazalo, da je postal sploh nerešljiv, ker ni bilo socialnih sil, ki bi ga mogle rešiti, tedaj se je z nastopom imperializma položaj popolnoma spremenil. Videli smo, da so se pojavile nove sile, delavsko gibanje in Krekova kmečka demokracija, ki sta kljub vsem napakam vendarle postale glavni nosilec narodnega gibanja in jamstvo za njegovo pozitivno rešitev. Spremenili pa so se tudi objektivni pogoji. Če je imperializem kot poslednja stopnja kapitalizma sam v sebi brezizhodna zagata nekega reakcionarnega sistema, tedaj je njegov zlom postal neposredna nujnost, obenem s tem pa tudi dokončna rešitev narodnega vprašanja sploh. V tem pa tiči obenem tudi tretji pomen zgoraj omenjenih socialnih sprememb, namreč, da je v tem postavljen most med na-

prednimi silami in narodno-osvobodilnimi gibanji Evrope in takozvanih »matičnih dežel« ter med kolonialnim vzhodom, ki se bori za svojo svobodo proti pritisku imperialističnih veselil.

Spričo takih in podobnih izjav je očitno, da slovenski in hrvaški narod v svojem boju nista osamljena, ampak da lahko uspešno in brezpogojno računata na pomoč resnično demokratičnih plasti srbskega naroda. Tradicionalna srbska demokratična misel, katere nosilec so široke ljudske množice srbskega naroda, postaja zaveznik slovenskega naroda prav tako kakor napredne in demokratične sile v mednarodnem življenju. Samo dosledna demokratična politika doma in na mednarodnem terenu je torej v stanju pridobiti Slovincem močne trajne in zanesljive zaveznike...«

(»Razvoj slovenskega narodnega vprašanja«, 1939)

★

»Doba, ko je izšla Speranova knjiga o slovenstvu, mi je živo ostala v spominu. Razburila in razgibala je inteligenco tistega časa bolj kot katerikoli delo, ki je izšlo bodisi v originalu, bodisi v prevodu. Ni bilo dneva, da se

Družinska fotografija s Kardeljevimi

Edvard Kardelj v Beli krajini 1942. leta

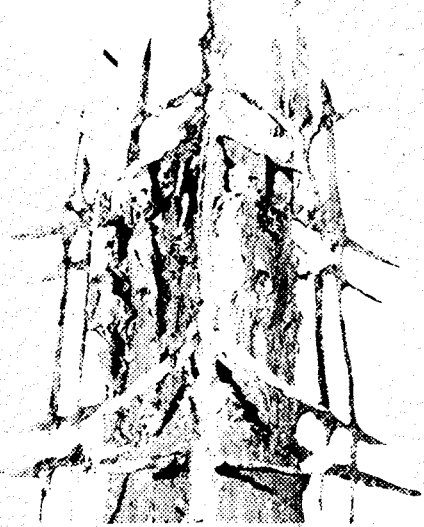

Sredi graditve nove domovine

Tone Gortnar

3

Dachau 3 K

Sedaj je bilo treba tla enakomerno posuti z nekim belim praškom, položiti pod bloker volneno krpo in pod drugič »preblokati«. Končno je bilo treba tla še enkrat pomesti in nazadnje narahlo prebrisati z volnenimi krpami. Druga skupina jetnikov je medtem čistila umivalnico, stranišče in predsobo.

Od budnice do jutranjega apela, ki je bil med šestimi in pol sedmo uro, sta potekali povprečno po dve uri, včasih več, včasih manj, pač glede na letni čas. Komande so se ob pol dvanajstih začele vračati na kosilo in so ob pol enih spet odšle na delo. V teh 60 minutah so morali jetniki pojesti svoj skromen opoldanski obrok, pomiti posodo in urediti omarico, nato pa jadrno zapustiti barako, da so lahko redarji pravočasno počistili vse prostore. Ostal je še čas med šestimi in poldeveto uro zvečer, tega so pa pogosto delno ali v celoti požrli večerni apeli. Prostega časa v pravem pomenu besede je bilo v delavniških silno malo ali skoraj nič, saj je bilo treba pred spanjem spet počistiti vse prostore, vsakdo pa si je moral urediti tudi obleko in omarico.

Po prvem apelu, ki sem ga doživel v taborišču, so prišli pred ograjo našega bloka jetniki, ki so bili že razporejeni po drugih blokih, gledat, če je prišlo kaj znancev. Med njimi sta bila tudi dva Slovencev, Branko Diel in španski borec Mavec z Jesenic. Od njiju sem dobil nekaj cigaret in pa prva navodila, kako naj se v taborišču vedem. Ko sem po petih dneh prišel na 14. blok, mi je Mavec podrobneje razložil razmere v taborišču, me peljal v kantino in mi dal nekaj mark, saj sem prišel v taborišče brez vsega. Bilo mi je šele 19 let in razumljivo je, da sem se na starejšega in izkušenejšega tovariša navezal kakor na očeta. Na žalost sem ga 29.

novembra, ko sem prišel v »štarafkompanijo«, izgubil izpred oči in ga nisem videl nikoli več.

Jugoslovani in posebej Slovencev je bilo leta 1941 v taborišču še malo, zato smo bili tembolj navezani drug na drugega. Nemško nisem znal, poljsko, ki je bil drugi občevalni jezik, tudi ne in sporazumevanje s sojetniki je bilo zelo težavno. Kasneje, ko je bilo samo Slovencev prek 3.000, je bilo seveda drugače. Precej v skrbeh sem prvi večer legel v posteljo, saj si nisem mogel misliti, kaj bo prinesel naslednji dan.

Drugi dan popoldne nam je taboriščna uprava priredila »uradni sprejem«. Vse novince so prignali pred »jourhaus«. V njih razporedili po narodnostih. Vsaka narodnost je dobila svojega prevajalca. Ker takrat prevajalca za katerega od jugoslovanskih jezikov še ni bilo, so nas Slovence priključili Poljakom. Zbranim novincem je govoril »rapportführer«, iz njegovega govora sem si pa zapomnil naslednje tri stavke: »Nemški narod vas je izločil iz svoje sredine. Zavedajte se, da Dachau ni kak sanatorij. Sem ste prišli, da boste uničeni.« Lahko si je predstavljati, da te besede niso bile preveč tolažilne. Ne vem, če so take nagovore poslušali jetniki tudi kasneje, toda leta 1941 je v taborišču vladal še skoraj predvojni red, ki je z večanjem števila jetnikov doživljal razne spremembe in za take »vljudnosti« ni bilo ne časa, ne potrebe.

Po petih dneh bivanja v bloku za novince sem prišel prvič na »arbeitsblock«, kakor so se imenovali vsi bloki razen petnajstega, kjer je bila takrat »štarafkompanija«, jetniki »štarafkompanije« pa so delovne bloke imenovali »freiblock« za razliko od svojega »strafblocka«. S tem sem šele postal pravi taboriščnik, »häft-

ling« ali »schutzhaftgefangene«, kakor smo se uradno imenovali. Prve dni smo bili še »unangeteilte«, ker še nismo bili razporejeni v nobeno komando. Namesto tega smo morali po jutranjem apelu pod nadzorstvom kapoja s črnim trikotnikom po taborišču pobirati kamenčke, ki so jih cikle izkopale iz tal, in listje. Tako je prišel 29. november, ki mi bo ostal do smrti v spominu.

Pred apelom me je poiskal pisar bloka in mi naročil, naj se po apelu javim pred »jourhausom«. Vedel sem, da to ne pomeni nič dobrega. Podobna obvestila so dobivali tisti, ki jim je hotela taboriščna uprava kaj naročiti, kaj zahtevati od njih in pa tisti, ki so dobili »meldung« in bodo dobili kazen. Po apelu me je pisar bloka spremljal pred »jourhaus«. Kmalu je prišel »rapportführer«. Pisar mu je poročal, esesovec pa je rekel samo eno besedo: »Strafkompanie!«. Ukazal mi je teči in tako me je v teku prignal na 15. blok, ki je nosil ime »strafblock« ali »isolierung«. Tako sem torej »Auf Grunde der Akten«, kakor se je temu reklo, prišel na kazenski blok in nastopil svoj »verschärfter Schutzhaft«.

Na zunaj se je ta blok ločil od ostalih le po tem, da je bila njegova cesta med dvema blokoma na obeh straneh z dvojno žično ograjo ločena od ostalega taborišča. Tudi notranja ureditev barake se od ostalih ni razločevala. Vse drugače pa je bilo z razmerami na bloku. Ko sem prišel tja, me je sobni starešina temeljito preiskal in mi razen robca pobral prav vse. Jetniki niso smeli imeti prav ničesar, ne igle, ne svinčnika, ne kakšnega papirčka, zlasti pa ne cigaret. Kajenje je bilo strogo prepovedano. Ko sem nekoč prinesel iz revirja v žepu kosček papirnatega povoja, sem moral za kazen ves dan stati pred barako z

ne bi pri očetu zbirali ljudje, ki so govorili o tem tekstu. Rekel bi, da je prav socialna dimenzija, ki jo je dal Kardelj slovenskemu problemu, preobrnila načine in smeri razmišljanja o slovenskem nacionalnem vprašanju, saj je hkrati povezala Cankarjevo socialno pojmovanje naroda z modernim konceptom in opredelila nosilca nacionalnega obstanka in razvoja v času, ko je bilo že jasno, da fašizem in Hitler trkata na vrata...» (Primož Kozak, »Sodobnost«, 1979)

Druga svetovna vojna, ki so jo komunisti že dolgo napovedovali ter pozivali k obrambi pred razbohotenim fašizmom in nacizmom, je postala kaj hitro stvarnost. V Sloveniji je bila ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda, v slovenskih gozdovih so se vse bolj širile partizanske enote. Edvard Kardelj je takole ocenjeval položaj:

»Ni dvoma, da je sedanja orjaška borba ogromnega svetovno-zgodovinskega pomena. Smešno bi bilo pomisliti, da daje celokupno človeštvo vse te strahotne žrtve samo za obnovo starega sistema, v čigar nedrih so se ravno zaredili fašistični zločinci. Boj, ki ga človeštvo vodi proti fašističnemu barbarstvu, mora biti boj za resnično svobodo in enakopravnost narodov, za samoodločbo slehernega naroda, za resnično ljudsko demokracijo, za uničenje rasističnih, šovinističnih in drugih podobnih imperialističnih teorij, za bratstvo med narodi in med ljudmi, za uničenje temeljnih vzrokov, ki vodijo k imperialističnim vojnem, za srečnejšo bodočnost človeštva.«

Iz članka »Veliki boj svobodoljubnih narodov proti fašističnim razbojništvom«, Delo, 1941

»Drugi nauk, ki so ga slovenske delovne množice potegnile iz preizkušnje ob zloumu Jugoslavije, se tiče razmerja do Komunistične partije. Slovenske delovne množice niso videle le izdaje naše gospode v teku nemškega napada na Jugoslavijo

in po njenem zlomu, marveč tudi dejstvo, da je KP iskreno in do kraja pozivala na odpor proti fašističnemu napadcu in je ob zlomu od vseh strank ostala edina, ki je dajala in organizirala odpor proti okupatorjem. Komunistična partija si je s pravilno politiko in z nenehno požrtvovalno borbo proti vsakemu in slehernemu sovražniku ter škodljivcu resničnih nacionalnih interesov slovenskega naroda in koristi delovnega ljudstva

Vse do konca življenja se je držal svojih življenjskih pravil. Vse življenje je posvetil boju in revoluciji in dal od sebe največ, kar je mogel dati.

priborila tisto ljubezen slovenskega naroda, ki ji danes dajeta legitimacijo, da kot najmočnejša politična sila slovenskega naroda daje iniciativo v formiranju fronte odpora fašističnim okupatorjem. Ni zato nikak slučaj, da so se začeli okoli KP zbirati vsi pošteni in borbeni elementi iz različnih političnih in svetovnonazorskih grupacij. Osvobodilna fronta slovenskega naroda, za katero je dal Centralni komite Komunistične partije Slove-

nije iniciativo takoj po zloumu Jugoslavije in v katero je pozval vse poštene in borbenne skupine in vse Slovence, ne glede na to, kateremu političnemu ali svetovnonazorskemu taboru pripadajo, ta Osvobodilna fronta je danes gotovo dejstvo. Ona je zajela vse pozitivne skupine in ogromno večino slovenskega naroda.

Osvobodilna fronta ni in ne sme biti nikakršno zgolj deklarativno dejanje. Resnični bojovníki OF so zgolj tisti, ki so dejansko pripravljani posvetiti vse svoje sile akciji za osvoboditev slovenskega naroda.

Prav v tem dejstvu je sila OF in zato so že vnaprej obsojeni na neuspeh vsi poskusi političnih spekulativov izkoristiti popularnost OF za prikritje svojih umazanih politikantskih načrtov. Četudi je OF dosegla znatne uspehe in razbila vse poskuse politikantskih reakcionarnih manevrov raznih kapitulantskih skupin, je vendarle dosežena šele prva etapa njenega razvoja. Ni dovolj razgibati smo najborbenejši in najnaprednejši plasti slovenskih delovnih množic. Sleheri zavedni Slovenec mora po svojih močeh prispevati v tej veliki borbi. OF mora postati posoda, v kateri se bo razvijalo celokupno življenje slovenskega naroda. Zajeti mora vsa področja udejstvovanja, prodreti na sleherni sektor, kjer žive in delajo Slovenci. Odbori OF naj se formirajo v sleherni občini, sleherni vasi, sleherni tovarni, v vseh uradih in ustanovah, pri vseh poklicih in na vsem teritoriju, kjer žive Slovenci, od Jadranskega morja do severne meje Celovca in Velikovca do Kolpe. Sovražnik mora na vsakem koraku čutiti, da je oblegan in da so mu zaprti vsi izhodi. Izdajalske duše morajo občutiti, da so jim koraki štet in da sledi sleherni izdaji neusmiljena kazen. Partizanski bojovníki morajo čutiti, da je za njimi ves narod in da jih podpira na vsakem koraku. Ves slovenski teritorij mora postati eno smo bojistišče, na katerem se bije boj od vasi do vasi in od hiše do hiše» (Iz članka »Za osvobodilno fronto slovenskega naroda«, Delo, 1941)

Naši partizanski znaki

Brigada Ivana Cankarja

Lepo je, da so naše slovenske partizanske brigade nosile imena pesnikov in pisateljev in prav je, da je ena naših prvih brigad dobila ime po pisatelju Ivanu Cankarju. Poimenovanje po njem ni bilo zgolj prazna beseda. Tudi po skoraj štirih desetletjih cankarjevci niso pozabili, po kom so nosili ime. Na spominskem znaku 5. SNOUB Ivana Cankarja je upodobljen naš veliki pisatelj.

Na željo borcev se je odbor borcev 5. SNOUB Ivana Cankarja odločil in izdal spominski znak. Pobudo zanj je dal na seji sekretariata 1. junija 1980 tajnik odbora Karol Osredkar-Dimež. Osnutek likovne podobe znaka je izdelal arhitekt Vekoslav Jakopič-Slavc, tudi sam borec Cankarjeve brigade. Predloženi osnutek je na seji 27. avgusta 1980 obravnaval sekretariat brigadnega odbora in se z njim strinjal. Tako je bilo izdelanih tisoč znakov.

Treba je priznati, da je imel arhitekt Jakopič pri oblikovanju zelo srečno roko. Dobra je že sama zamisel, zlasti pa je uspel Cankarjev lik, ki je na medalji v

ospredu. Za njim je velika peterokraka zvezda. Pod podobno Ivana Cankarja je trak z napisom 5. SNOUB IV. CANKAR. Za trakom se v levo dviguje vse do zgornjega kraka zvezde lovorjeva vejica. Na polju pod levim krakom zvezde je komaj opazen podpis avtorja VS. Na zadnji strani medalje je samo napis »Borec brigade (ustanovljene 28. 9. 1942) na Kočevskem«. Pod napisom je dovolj prostora, da si lahko da vsak borec vgravirati svoje ime, priimek in partizansko ime. Medalja bronaste barve ima premer 35 mm in enako dolg je kovinski trakec, na katerem medalja visi. Na njem piše »Spominski znak«. Zada je igla za pripenjanje.

V časopisih je septembra 1980 posebno sporočilo vabilo na zbor borcev 5. SNOUB Ivana Cankarja v soboto, 27. septembra, v Kočevju. Zbor je bil posvečen 35-letnici osvoboditve in 38-letnici ustanovitve brigade. Na vabilu je bilo tudi zapisano, da bodo borcev brigade podeljeni spominski znaki. Tako je bilo v Kočevju res podelje-

nih prvih 387 spominskih znakov. Podeljevanje se poteka. Pri tem znaku kot pri vseh drugih brigadnih znakih, kjer niso bila že ob podelitvi vgravirana imena, bo vedno treba skrbeti, da se ne bodo nepodeljeni znaki porazgubili. Navdušenih zbiratelcev značk je danes zelo veliko, toda katerikoli brigadni znak lahko dobi samo borec te brigade in nihče drug, tudi ne še tako visok gost na prireditvi, kjer podeljujejo brigadne znake. Razen tega pa brigadni borčevski znaki niso namenjeni domačim zbirkam značk ali predalom, pač pa nošenju ob vsaki priložnosti, ko se zbero borci. Počasi se že začneja uveljavljati lepa navada, da nosi borec pripete trake vseh svojih državnih odlikovanj in brigadni znak. Tako je tudi prav, če si že ne želi pripeti vseh odlikovanj. Posamezni borci so lahko upravičeni tudi do različnih brigadnih znakov. Zato bi bilo prav, da po brigadah in drugih enotah, kjer imajo svoje znake šele v načrtu, upoštevajo vsaj nekoliko tudi že izoblikovana merila o podobnosti znaka. Brigadne medalje imajo običajno premer 30 in tudi 35 mm ter vise na traku v slovenskih narodnih barvah ali na kovinski sponki.

Ob brigadnem znaku 5. SNOUB Ivana Cankarja lahko dodamo kot zanimivost še podatek, da je brigada že leta 1950 imela lepo okroglo značko s premerom 21 mm, z likom borca s puško in z datumom 2. 9. 1942 - 50. Nad datumom je bil napis 5. SNOUB IV. CANKAR in spodaj peterokraka zvezda.

Janez J. Svajncer

Spominski znak 5. SNOUB Ivana Cankarja

nosom, oprtim na steno. Delati smo morali vsak dan, tudi ob nedeljah, najgrša in najtežja dela, kot na pr. odvažanje mrličev, odstranjevanje snega, čiščenje greznice itd. Ničesar nismo mogli dobiti iz kantine, onemogočen nam je bil vsak stik z drugimi jetniki, odrezani smo bili od časopisov in nismo prav nič vedeli, kaj se dogaja po svetu. Najhuje pa je bilo, da smo bili odrezani od svojih domačih. Tako prvi dan sem moral podpisati naslednje ciklostirano sporočilo: »Mitteilung! Ich unterliege der verschärften Haftmassnahmen im Lager.

1. Ich darf im 1/4 Jahr nur einen Brief empfangen und schreiben.

2. Ich darf im 1/4 Jahr nur 10. - RM empfangen.

3. Der Empfang jeglicher Pakete ist verboten.«¹⁵

Na zunaj smo se od ostalih jetnikov ločili po tem, da smo si morali pod trikotnik priti črno piko na belem polju, enako piko pa tudi na hrbet. Jetniki, ki so bili osumljeni bega ali pa so skušali bežati, so nosili pod črno piko še rdečo. (fluchtversuch - poskus pobega)

Osebe za ta blok je taboriščno vodstvo posebej skrbno izbralo. To so bili ljudje, ki so uporabljali vsa sredstva, da so glede discipline, brezobzirnosti in surovosti dosegli namen, zaradi katerega je »štrafkompanija« sploh obstajala. Njihova surovost je zlasti prihajala od izraza v odnosu do Židov, ki so bili v 4. sobi. Med njimi sta bila tudi beograjski veliki rabin in njegov sin. Zgodaj spomladi 1942 so Židje odšli na transport, v smrt.

Na bloku sem našel dva Slovenca: Pintarja iz Maribora, solastnika trgovine Pintar in Lenart, in Jožeta Medveda iz Medvoda. Pintar je taborišče kljub starosti preživel in prišel domov, za Medvedom

pa sem izgubil vsako sled. Iz njegovega pripovedovanja sem posnel, da je bil komunist že pred vojno. Če se prav spominjam, sem ga videl v škofjeljskih zaporih, kjer so ga gestapovci strašno prematili. Pripovedoval je, da je prehajal ilegalno prek italijanske meje in prinašal primorske Slovence literature. Spomladi 1942 je odšel v komando Steinmetz,¹⁶ ki je bila baje podružnica Mauthausna, in če se ne motim, je bilo govora o tem, da je kopala ljubeljski predor. Bil je tuberkulozen in po njegovem pripovedovanju si je bolezen nakopal na Liparskih otokih, kamor so ga Italijani pred vojno konfinirali. To pripovedujem zato, ker sva bila najbrž s Pintarjem edina Slovenca, ki sva ga poznala. Od Jugoslovancev je bil takrat na bloku le še inženir Simonović iz Srbije. Ko sem odšel na malarijo, sem za njim izgubil vsako sled.

Zima 1941/42 nas je hudo prizadela. Pripovedovali so, da je januarja padla temperatura na -37 stopinj in da se ves februar ni dvignila nad -25 stopinj. V lahkkih, nepodloženih oblekah smo zmrzovali od jutra do večera, ponoči pa so na obeh straneh barake sneli okna, da smo imeli dovolj svežega zraka, kakor se je glasila esesovska utemeljitev. Imeli smo po dve dek in prav čudno je, da ponoči nismo zmrznili. Pomagali smo si tako, da sva po dva in dva iz svojih dek napravila nekakšno spalno vrečo in oba zlezla vanjo. V posteljo smo smeli le v srajci. Posebno mučno je bilo hoditi ponoči na stranišče. Obleci se nismo smeli in tudi deke nismo smeli jemati s seboj, na stranišče pa je bilo treba vsaj enkrat na noč.

Poglavje zase je bilo nedeljsko kidanje snega, ki ga je opravljala izključno »štrafkompanija«. Na levi strani zbirnega prostora so jetniki prek tedna nakopičili

ogromne kupe snega, ki smo ga morali ob nedeljah v samokolnicah voziti iz taborišča v vodo, ki je tekla mimo njega. Na obeh straneh poti so se postavili esesovci in kapoiji s psi, mi pa smo v teku vozili mimo njih sipek sneg. Samokolnice niso bile težke, bilo pa jih je težko potiskati po snegu in to še v teku. Če je kdo izgubil coko, je ni smel pobrati takoj, ampak šele ko se je s prazno samokolnico vračal. Čudno je, da mi noge niso ozeble. Kožo na petah sem imel trdo kot deska, ozebel pa nisem.

Med opoldanskim odmorom, ko so bili ostali jetniki pri kosilu, smo morali v vrstah brez hrane stati pred blokom, po kosilu pa smo nadaljevali z odvažanjem snega do večernega apela. Ob delavnih smo odvažali sneg s trga in cest zunaj ožjega taborišča (eickeplatz, SS-Strasse) s težkimi vozovi na gumijastih kolesih, ki jih je vlekel 13 ali 17 moč. Jetniki so te vozove ironično imenovali Moorexpress¹⁷. Čeprav smo imeli ščitnike za ušesa in nekakšne rokavice, se nismo mogli ubraniti strupenemu vetru, ki je vlekel prek dachauske ravnine. Od napora in muck so nam same od sebe polzele solze iz oči in takoj zmrzovali. Včasih smo s prav takšnim vozovi prevvažali kolerobera v taboriščno kuhinjo. V ogromnih zasipnicah je bilo vsaj malo topleje, zlasti pa v kuhinjskem skladišču, kjer smo se vsaj nekoliko ogreli. Včasih smo prevvažali mrličke iz revirja v stari krematorij. Trupla so bila v zabojih, ki smo jih zlagali enega na drugega. Nekoč se nam je taka skladovnica prevrnila in nekaj zabojev se je odprlo. Tedaj sem prvič videl, kakšna so trupla ljudi, ki so umrli nasilne smrti v rokah taboriščne »medicine«. Ob pomoči kapoja, ki je bil ves bled od strahu, smo razkosana trupla zložili nazaj v zaboj, Njemu in nam bi

huda predla, če bi kdo od esesovcev zvedel, da smo videli vsebino teh zabojev. SS ni hotela svojih »medicinskih« eksperimentov obešati na veliki zvon, zato je prisilne sodelavce in slučajne priče načrtno odstranjevala.

Neke take mrzle nedelje so pripeljali pred »jourhaus« koroškega Slovenca, ki pa je imel črn trikotnik. Dobil je »meldung«, ker je nekomo ukradel košček kruha. Esesovci, ki so hodili mimo, so ga spraševali, čemu stoji tam. Seveda je moral vsakemu »pokorno javiti«, kaj je zagrešil. Vsakdo izmed njih ga je s primerno psovko pahnil v sneg, iz katerega je revež vse teže vstajal. Bil je brez plašča, kape in rokavic. Okrog desete ure si niti snega ni več otrsela z glave in rok, kot da ga ne čuti več. Uro kasneje, ko sem pritekel s samokolnico mimo njega, me je komaj razumljivo vprašal, koliko je ura, čeprav je bila velika električna ura tik nad njim na stolpu »jourhaus«.

Jourhaus¹⁸ - Zidana stavba, skozi katero se je prišlo v taborišče. Kadar so bili v službi, so se v njej zadrževali vodja taborišča, vodja delovne službe, vodja raporta, dežurni vodje blokov in slično. Nemci so v taborišču uporabljali še več drugih izrazov kot na pr. rapport, appell, capo, revier, block, kommando itd. Rapportführer¹⁹ - dobesedno: vodja raporta. To je bil esesovski podčastnik, ki je spremljal poročila o stanju po blokih in ugotovljeno skupno številčno stanje taborišča sporočal vodji taborišča. Arbeitsblock²⁰ - Delovni blok. Strafblock²¹ - Kazenski blok. Auf Grunde der Akten²² - Na podlagi aktov. Verschärfter Schutzhaft²³ - Poostreni zapor. Mitteilung²⁴ - Obvestilo. Podvržen sem poostrenim ukrepom v taborišču. 1. Vsako četrtno leto smem prejeti in pisati samo eno pismo. 2. Vsako četrtno leto smem dobiti le 10 mark. 3. Sprejemanje kakršnih koli paketov je prepovedano. Steinmetz²⁵ - kamnosek, komanda, ki je delala v kamnolomu

Se nadaljuje

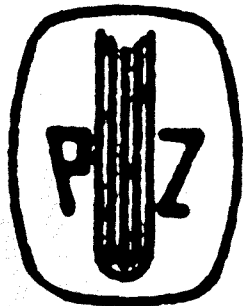

Industrija bombažnih izdelkov Kranj

ŽIRO RAČUN PRI SDK KRANJ 51500-601-10082

Industrija bombažnih izdelkov IBI – Kranj, proizvaja kvalitetne jacquardske zavese v sodobnih vzorcih in v bogatem asortimanu, dekorativne tkanine in gradle po konkurenčnih cenah.

ZAŠČITNI ZNAK »IBI« JE ZNAK KVALITETE!

BORCEM NOB INVALIDOM NOB REZERVNIM VOJAŠKIM STAREŠINAM

in vsem ostalim priporočamo ponovno
izdajo Godinove knjige

PREKMURJE 1941–1945,

ki jo dobite v vseh knjigarnah ali pri Založbi PZ v Murski Soboti
in njenih predstavnikih

BESEDA OB DRUGI IZDAJI

Prva izdaja knjige »Prekmurje 1941–1945« je izšla leta 1967. Nastala je na osnovi prizadevanj skupine prekmurskih borcev in aktivistov, ki so zbirali gradivo o narodnoosvobodilnem gibanju v Prekmurju. Pri tem zbiranju sem sodeloval in sem ob zaključku prevzel nalogo, da zbrano gradivo obdelam v knjigi. Pri obdelavi gradiva sem se opiral na magnetofonske posnetke izjav ne samo aktivistov in borcev, ampak tudi na pričevanje velikega števila prekmurskih ljudi ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju. Zbiranje pričevanj in zapisov, ki jih je posnela ta skupina, katero je vodil Koloman Baložic, je bilo dragoceno, ker je bil spomin pričevalcev na vojne čase še svež. Magnetofonski trak s pričevanji in prepis le-teh hrani arhiv centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije v Ljubljani.

Poleg tega sem moral seveda brskati za dokumenti in drugim gradivom po muzejih in knjižnicah.

Knjigo »Prekmurje 1941–1945« sem zasnoval tako, da bi vanjo zajel vse važnejše dogodke in bi jim po pomenu določal tudi obseg. Odločil sem se, da vsa važnejša dogajanja med vojno v Prekmurju povežem z dogajanjem drugod po svetu, ker sem želel, da bi bila vsebina knjige čimbolj zanimiva.

In tako je nastala knjiga »Prekmurje 1941–1945«, o kateri je zapisal eden najboljših slovenskih zgodovinarjev dr. Tone Ferenc v poročilu glavnemu odboru zveze borcev Slovenije svojo oceno. Z avtorjevim dovoljenjem del te citiram:

»Pri pisanju svoje razprave je imel Godina težko delo, saj je moral na osnovi drobnih in kontradiktornih podatkov sestaviti celoto poleg tega pa še kritično vrednotiti podatke in še bolj ocene posameznih dogodkov, kakor tudi celotnega razvoja narodnoosvobodilnega gibanja v Prekmurju. Lahko rečem, da so njegova prizadevanja uspela in da je delo zrelo za objavo. Koristilo bo ne samo bralcem, ki se zanimajo za to obdobje naše zgodovine, temveč tudi zgodovinarju, ki se bo kdaj – ko bodo napisane monografije o posameznih pokrajinah – lotil pisanja zgodovine narodnoosvobodilne borbe v vsej Sloveniji. V sedanjih redkih pregledih zgodovine narodnoosvobodilne borbe je bila narodnoosvobodilna borba v Prekmurju pomanjkljivo prikazana in posamezni avtorji so se opravičevali češ da ne znajo madžarskega jezika. Zato je tudi glede tega Godinova razprava dobrodošla.«

Drugo izdajo »Prekmurje 1941–1945« sem nekoliko razširil in sem vanjo vključil nekaj podatkov o madžarskih in nemških ječah in taboriščih, kamor

je okupator odpeljal mnogo ljudi iz Prekmurja in kjer jih je mnogo končalo v plinskih celicah. Ob zbiranju teh podatkov sem se opiral zlasti na članke in zapiske Nikice Brumen.

Drugi izdaji svoje knjige sem dodal seznam tistih, ki so med vojno izgubili življenje. Seznam je objavljen v knjigi »Umirali so v boju za svobodo«, katere avtorji so Miro Štubel, Jože Janež in Joško Brumen. Ker v knjigi »Prekmurje 1941–1945« opisujem narodnoosvobodilno gibanje predvsem v ilegali, sem izpustil seznam vojakov rdeče armade, ki so padli v Prekmurju po osvoboditvi tega ozemlja do kapitulacije Nemčije, torej v času, ko je bila fronta na Muri.

Narodnoosvobodilno gibanje se je v Prekmurju odvijalo v težkih okoliščinah, kjer je bilo odtrgano od ostalih središč odpora proti okupatorju. Zato je bil delež prekmurskega ljudstva v boju za osvoboditev Slovencev in drugih narodov Jugoslavije po svoje velik in časten.

Ferdo Godina

Dolnja Bistrica, 6. 12. 1979

NAKIT IN ŠE KAJ

Ni naključje, da je prav v Celju in v Zlatarnah Celje nastala tako velika in pomembna industrija kot je predelava plemenitih kovin. Ta predelava je v svoji najplemenitejši obliki – nakitu imela svoje predhodnike v starih celjskih zlatarskih mojstrih iz druge polovice 17. stoletja. Iz predvojnega jedra izkušenih zlatarjev velike zlatarske delavnice je v Celju nastala zasnova Zlatarne Celje, ki je bila nosilec povezovanja vseh slovenskih zlatarskih podjetij v OZD Zlatarne Celje, ki združuje TOZD-e proizvodnje: Zlatarna Celje, Celje, Atelje za zlatarstvo Ljubljana, Zlatarstvo Trbovlje, Aurodent Ljubljana, TOZD-e blagovnega prometa: Veleprodajo z zunanjo trgovino, Maloprodajo in Delovno skupnost skupnih služb v največjega predelovalca plemenitih kovin v Jugoslaviji. Posebej je ta vodilna vloga prisotna pri izdelavi vseh vrst nakita. V jugoslovanskem prostoru predstavlja zaokroženo celoto vse predelave plemenitih kovin v proizvodno prodajnih programih:

– zlatega, srebrnega in platinskega nakita, ter dopolnilnega programa kot so plakete, medalje, kovanci in značke iz plemenitih kovin

– industrijskih polizdelkov, ki zajema področje spajkanja, kontaktne tehnike v obliki polizdelkov (žice, trakovi) gotovih kontaktov kot so klasični srebrni kontakti, srebrni kontakti z dodatkom kadmija, bakra, paladija in slično, galvanske tehnike (anode in si.)

– dentala – t. j. programa, ki preskrbuje zobozdravstvo z zlitinami za zobno protetiko, opremo in pripomočke za delo v zobozdravstvenih laboratorijih in ordinacijah kot so žarilne peči, centrifugalni vlivalniki, stiskalnice, silosi i. t. d.

– stenskih in stoječih ur, ki preko proizvodnih kooperacij predstavljajo pomemben dopolnilni program. Te ure so izdelane iz različnih materialov kot so les, kovine, keramika, plastika.

– srebrnega jedilnega pribora in okrasnega posodja, ki pomeni nadaljevanje tradicionalne dejavnosti Zlatarn.

– srebrnih in zlatih okrasnih ur, ki kot dopolnilo proizvodnji nakita zaokrožuje usmerjenost Zlatarn pri kvalitetnem oblikovanju nakita in dopolnilnih programov.

– platinskega pribora, ki predstavlja predelavo platine za laboratorijske potrebe v obliki žic, lončkov, skodelic, mrežic in si.

Prav kvalitetno moderno oblikovanje kateremu dajejo v Zlatarnah Celje izredno pomembno vlogo, jim je zagotovilo prevladujočo vlogo na jugoslovanskem tržišču. Tako imajo svoje lastne prodajalne v vseh večjih krajih Jugoslavije, v vseh republikah in pokrajinah. Preko specializiranih prodajal in posebnih prodajnih mest poslovnih partnerjev pa pokrivajo še preostali del jugoslovanskega tržišča.

Hitro prilagajanje modnim gibanjem v svetu, razvijanje in zasledovanje modernih tehnoloških postopkov, izredna kvaliteta in prilagajanje potrebam tujih kupcev uvrščajo Zlatarne Celje med pomembne izvoznike nakita v Jugoslaviji. Tako ima razvito tehnologijo izdelave skorajda vseh čistih nakita v srebru in zlatu, vseh barv zlata od rumenega »rose« i. t. d. Izvažajo v: Avstrijo, ZR Nemčijo, Švico, Švedsko, Dansko, ZDA, Kanado.

Zlatarne Celje bodo v tem srednjeročnem obdobju t. j. od 1981–1985 vlagale velike napore in sredstva v posodabljanje tehnologije, razvoj lastne maloprodajne mreže, združevale sredstva za vlaganje v surovinsko bazo v Jugoslaviji s poslovnimi partnerji pa razvijali take poslovne odnose, ki bodo temeljili na ugotavljanju skupnega dohodka. Z nadaljnjim razvijanjem samoupravnih odnosov v OZD Zlatarne Celje želijo izgraditi čvrsto jedro delavcev, ki bodo nosilci razvoja zlatarstva in predelave plemenitih kovin v Celju, Sloveniji in Jugoslaviji.

tuba
tovarna embalaže

Ljubljana
verovškova ulica 66

telefon 312 744, 312 225
brzovaj tuba ljubljana
p. p. 351
tek. račun 50102-601-20119

DEKORATIVNA KOZMETIKA JOSEPHINE
BEAUTE - VRHUNSKA KOZMETIKA
ZA NEGO ŽENSK

izdeluje:

- sredstva za ličenje oči
- sredstva za oblikovanje obraza
- preparate za ličenje ustnic in
- zobne kreme

**ELITNA
KONFEKCIJA**

Novost

LJUBLJANA ČOPOVA 9

Ivan Langus

V Ljubnem pri Podnartu smo se novembra poslovili od 69-letnega Ivana Langusa. Ze leta 1941 je tri tedne skrival in zdravil na svojem domu ranjenega revolucionarja. Leta 1942 je bil zaprt v Begunjah. Leta 1943 so pri Langusu ustanovili gospodarsko komisijo, kateri je uspešno predsedoval in jo vodil do konca vojne. Tudi v KP je bil sprejet leta 1943. Vsa povelja leta 1943. Vsa povelja leta 1943. Vsa povelja leta 1943.

Franc Jamšek

Franca Jamška-Rebrskega smo pokopali na pokopališču v Zagorju ob Savi. Rojen je bil leta 1907 na Krivici pri Sentlambertu. Za NOB začel delati že leta 1942. Pri njem doma so se oglašali borci in sodelavci NOB. Leta 1944 je okupator izvedel za njegovo dejavnost in Franc je odšel k partizanom, koder je ostal vse do osvoboditve. Bil je neustrašen in hraber bорец 7. brigade 1. korpusa. Za junaštvo je bil dvakrat odlikovan.

Marija Martinčič

V 89. letu starosti je umrla Martinčičeva mama, doma iz Markovca v Loški dolini. Od nje smo se poslovili konec oktobra na pokopališču v Viševku. Ker mož ni hotel sodelovati s fašisti, je bil brez službe. Odšli so v Slavonijo. Po vojni so se vrnili v Loško dolino. Marija je pomagala pri obnovi domovine.

Martin Uležič

Umrli je julija 1980. Leta 1942 se je vključil v OF in kasneje vstopil v 6. ličko udarno brigado. Leta 1944 je postal komandant baterije 43. divizije. Po osvoboditvi se je vključil v obnovo domovine in bil za delo v NOV in po osvoboditvi odlikovan.

Alojz Mark

Novembra smo se na bovškem pokopališču poslovili od Alojza Marka. Rodil se je pred 65. leti v Logu pod Mangartom. Kot italijanski vojak je prišel v zavezniško ujetništvo. Spomladi 1944 se je s Prekomorsko brigado vrnil iz Afrike in pomagal pri osvoboditvi domovine. Vsa povelja leta 1944 se je s Prekomorsko brigado vrnil iz Afrike in pomagal pri osvoboditvi domovine. Vsa povelja leta 1944 se je s Prekomorsko brigado vrnil iz Afrike in pomagal pri osvoboditvi domovine.

Albert Urankar

V začetku novembra je umrl Albert Urankar. Bil je bорец 16. muslimanske brigade. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost. Pokopali smo ga na pokopališču v Zagorju.

Franc Gašpir

Novembra smo se na kostanjeviškem pokopališču poslovili od Franca, rojenega leta 1911 v Malih Vodenicah. Marca 1942 se je vključil v NOG. Jeseni 1942 so ga Italijani odpeljali v internacijo. Od tu je odšel k partizanom. Bil je dober bорец in vzoren tovariš.

Franc Repše

Rojen je bil leta 1909 v Rečici pri Laškem. V ilegali je delal in pomagal partizanom. V NOV je stopil jeseni 1944. Bil je na Dolenjskem do osvoboditve. Po osvoboditvi se je vrnil domov in pomagal pri obnovi domovine.

Jože Šubelj-Štrame

Novembra smo na sostrškem pokopališču pokopali Jožeta Šublja-Strameta, upokojenega papirničarja iz Zadvora. Rojen je bil leta 1898. Takoj leta 1941 se je odločil za pomoč v boju. proti okupatorju. Avgusta 1942 je odšel k partizanom. Toda že prve dni so ga ujeli urhovski belogardisti in ga izročili Italijanom, ki so ga obsodili na smrtno ječo. Po razpadu Italije se je vračal domov, da bi se priključil partizanom. Na poti so ga ponovno prijeli belogardisti in ga izročili Nemcem, ki so ga poslali v Dachau. Po vojni se je vrnil domov in se vključil v obnovo.

Marija Šteblaj

Pred več kot letom dni smo se poslovili od borce Marije Šteblaj, rojene leta 1919 v Velikem Črnelu pri Stični. Med NOB je aktivno sodelovala na terenu, in ko je bila ustanovljena Ljubljanska brigada, je postala borka te brigade vse do konca vojne. Bila je tudi večkrat odlikovana kot pogumna borka. V povojnem obdobju je marljivo sodelovala v vseh družbenopolitičnih organizacijah.

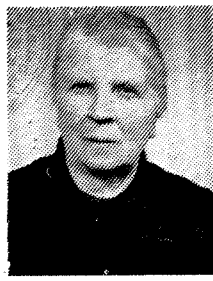

Srečko Tropej

Rodil se je v Cabru leta 1909. Bil je aktiven bорец od septembra leta 1943. Od začetka je bil na čelu boja. Ostal je v JLA do upokojitve. Kot vojak in potem kot rezervni starešina je bil zelo aktiven družbenopolitični delavec. Za svoje predano delo v vojni in po vojni je bil odlikovan. Pokopali smo ga novembra na pokopališču v Slovenski Bistrici.

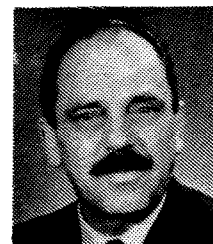
Hilda Žigart

Rojena je bila leta 1912. Mož Martin je padel med NOB. Sama je skrbela za tri otroke. Vedno se je udeleževala sestankov in občnih zborov ZZB NOV.

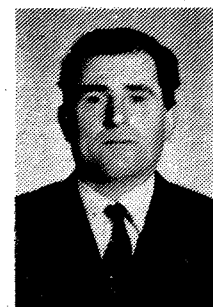
Franciška Troha

V Begunjah pri Cerknici smo se konec novembra poslovili od partizanske mame Franciške Troha. Rodila se je leta 1894 v Kamniku pri Preserju. Ze v začetku vojne je začela delati za OF, zato jo je okupator leta 1942 odpeljal v internacijo z dvema otrokoma. Trije sinovi in hči so bili pri partizanih, dva sta padla. Po vojni je aktivno sodelovala pri obnovi domovine, aktivna je bila tudi v raznih organizacijah in društvih.

Franjo Kralj

Rojen je bil leta 1910 v Trbovljah. Pred vojno se je priselil v Ribnico. Po razpadu stare Jugoslavije se je vključil v OF, nato je odšel v Tomšičevo brigado, pa v enote 18. divizije in v 7. korpusu je bil referent za zveze korpusa. Dobil je številna odlikovanja in priznanja. Vključil se je v povojno izgradnjo domovine, bil je predsednik sindikalnega sveta, član ZK ter aktiven član drugih družbenopolitičnih organizacij. Pokopali smo ga novembra.

Milan Bizjak

V začetku novembra so na pokopališču v Spodnji Idriji pokopali Milana Bizjaka, rojenega leta 1927 v Otaležu. Bil je bорец Vojkove brigade od jeseni 1943. Za sodelovanje v NOB je bil štirikrat odlikovan. Po vojni se je zaposlil v rudniku v Idriji.

Rudi Persič

Komaj 56 let star je zapustil naše vrste. V rojstnem kraju Šempas se je povezal z OF že leta 1941. Septembra 1942 se je priključil Vojkovi četi, nato brigadi. Bil je štabni kurir. Leta 1944 je bil premeščen v glavni štab. Po vojni je deloval na terenu in pomagal pri izgradnji domovine. Septembra smo ga pokopali na ljubljanskih Zalah.

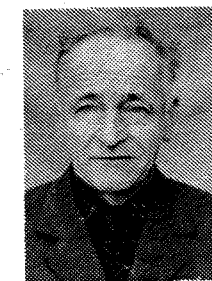
Alojz Grčar-Mitja

V 67. letu starosti je novembra umrl upokojeni polkovnik Alojz Grčar-Mitja. Pokopali smo ga na Zalah. Velika je bila njegova predvojna aktivnost. Ze od začetka leta 1942 je bil v ospredju boja proti okupatorju. Tudi ko je komandant Belokranjskega bataljona, komandir delavnic 5. grupe odredov, komandant bataljona v Cankarjevi in Gubčevi brigadi ter nosilec odgovornih dolžnosti v Glavnem štabu NOV in POS. Pomembno je bilo opavljanje številnih dolžnosti in izjemno odgovornih nalog v povojnem obdobju. Tudi ko je zbolel, je še vedno nadaljeval svoje revolucionarno poslanstvo. Njegovo delo se kaže tudi v veliko priznanjih in odlikovanjih.

Martin Istenič

Julija je umrl v Zaboku v Hrvatskem Zagorju Martin Istenič, rojen leta 1923 v Gorenji vasi v občini Logatec. Nemci so ga poslali v Slezijo na delo, toda skočil je iz vlaka in odšel k partizanom. To je bilo spomladi leta 1944. Bil je tudi večkrat odlikovan.

Franc Grabnar

Na pokopališču v Sentlambertu nad Zagorjem ob Savi smo se avgusta poslovili od borce in aktivista Grabnarja iz Zavšenika, Koroškega Francelna. Rojen je bil leta 1908 v Zavšeniku. Njegov dom je bil vsa vojna leta odprt borem in aktivistom. Na terenu je organizirano deloval že leta 1941, aprila 1944 pa je odšel med partizane. Bil je bорец 2. UB Ljuba Serčerja. Za hrabrost je bil dvakrat odlikovan. Tudi po osvoboditvi je med prvimi pomagal pri obnovi domovine.

V spomin Janku Gregoriču

Smrt je iz naših vrst iztrgala Janka Gregoriča, upokojenca vojaškega starešina in aktivnega družbenopolitičnega delavca.

Kot mlad fant, razredno zaveden in napreden svobodoljubni mladinec si se 1942. vključil v vrste Osvobodilne fronte. Kot aktivist sodeloval v raznih akcijah tako v Črnomlju kot v okolici vse do jeseni 1943. leta, ko si vstopil v Tomšičevo brigado. Kot bорец te enote si sodeloval v vseh bojih na območju Dolenjske in Notranjske. Ob formiranju bataljona Varnostno obveščevalne službe OF, jeseni leta 1943, si bil kot predan in hraber bорец dodeljen v sestav tega bataljona. Posebno priznanje za hrabro in predano zadržanje v vseh akcijah tega bataljona ti je bilo dano s tem, da si bil dodeljen v zaščitno enoto, ki je imela nalogo spremljati varovati slovensko delegacijo, izvoljeno na Kočevskem zboru leta 1943, ko je šla na II. zasedanje AVNOJ v Jajce.

Ob reorganizaciji Varnostno obveščevalne službe OF marca 1944 v enote Vojske državne varnosti, si bil dodeljen v sestav I. bataljona I. brigade Vojske državne varnosti in sicer na dolžnost komandirja čete, ki si jo nato s presledki vodil do končne zmage in prihoda v Ljubljano maja 1945.

Po osvoboditvi si ostal v JLA, kjer si pridobival nova znanja in izkušnje, ter se tako razvil v vojaškega starešina, ki so mu zaupali težke in odgovorne naloge. Kot starešina JLA nisi bil samo vojak, bil si vsestransko angažiran družbeno politični delavec, kar se je posebno izražalo v okviru družbenopolitičnih skupnosti Novo mesto. Tudi po upokojitvi nisi prenehal z delom, saj si bil vključen v nešteta predstavniška telesa in odbore družbenopolitičnih organizacij v Novem mestu, zlasti pa je bilo pomembno tvoje delo pri organiziranju, razvoju in vodenju zasnov SLO in enot TO.

Kot nekdanji bорец NOV, si bil aktiven član organizacij Zveze združenj borcev NOV, zlasti pa si bil aktiven kot član odbora brigade in predsednik odbora I. bataljona I. brigade Vojske državne varnosti. Posebno pomembno je bilo tvoje delo pri prenašanju tradicij NOB na mlade rodove, zlasti pri prenašanju tradicij enot Vojske državne varnosti na mladinske pohodne enote v Novem mestu in Kočevju. Tvoje organizacijske sposobnosti so se zlasti izkazovale pri vsakoletnih srečanjih borcev I. bataljona Vojske državne varnosti v Dol. Toplicah, ter pri povezovalni delu pri mladinskih pohodnih enotami, člani Pionirskega odreda I. brigade VDV v šoli »Baza 20« v Dol. Toplicah ter z aktivom medvojnih pionirjev »Mali partizani« iz Dol. Toplic. Ob vseh teh dejavnostih pa ne smemo prezreti tvojega dela in zavzetosti pri utrjevanju bratstva in enotnosti mladih iz Slovenije z mladimi iz sosednje Hrvaške ter Bosne in Hercegovine, ko si jo kot inciator in vsakokratni udeleženec pohoda mladinske pohodne enote AVNOJ, vodil po tistih poteh, po katerih si danes leta 1943 spremljal slovensko delegacijo v Jajce.

Dragi Janko! Za večno so onemela tvoja usta. Ne bo več slišati tvojih razlag o borbah v času NOB, ne bo več tvoje klene besede, tvojega smeha ali tvoje graje, kadar je bila potrebna. Zahvaljujemo se ti za vse tvoje delo, trdno odločeni, da to delo nadaljujemo tako kot si ga opravljal ti, v dobrobit naše družbene skupnosti. Naj ti bo lahko naša slovenska zemlja!

Dušan Frank

Adolf Adamič-Jaroslav

Kurirji s postaje TV-7 S

Kot sem že omenil, so bile v teh krajih večkrat naše enote, predvsem brigade in bataljoni 14. divizije, ki so bili velikokrat težke boje. Za nas kurirje je bilo vedno najtežje po odhodu teh enot, ker so Nemci ponavadi začeli s hajko.

Večkrat smo se morali umakniti, seveda pa terena nismo smeli zapustiti, ker je morala zveza zvečer delovati. Večkrat nismo mogli po naši običajni poti in je bilo treba napraviti velike ovinke po gozdovih. Nekega jesenskega dne smo skupaj z bolničarji iz bolnišnice Zima zaklali velikega vola. Veliko mesa so odnesli bolničarji za svoje bolnike, nekaj smo ga dali tudi prebivalcem, skoraj polovico pa smo ga spravili v klet pri Oprčkalovih. Drugi dan so se nenadoma pojavili Nemci in stikali po hišah. Pri Oprčkalovih so našli v kleti meso. Od gospodarja so hoteli s pretepanjem izvedeti, kje so partizani. Trdil je, da je pustila meso brigada, ker se bo verjetno vrnila. Pobrli so meso in pobegnili proti Slovenskim Konjicam.

V sredini decembra 1944 je zapadlo veliko snega. Seveda tudi brigade niso prihajale tako pogosto v te kraje kot poleti in jeseni, zato so bili pa Nemci bolj aktivni. Nenadoma so se pojavili na smučeh v belih haljah. Zima je vedno bolj pritiskala. Podnevi smo se zadrževali v gozdu v letnem bivaku, ker se nismo več upali h kmetom v hiše. Ponoči pa je bilo treba na zvezo s pošto. Tisti, ki pa so ostali na postaji, so morali v dolino po hrano. Kmetje v naši bližini niso imeli hrane niti za sebe. V takem položaju, ko so nas preganjali Nemci in nismo mogli h kmetom, smo si morali poiskati primeren prostor in zgraditi bunker, v katerem bi lahko živeli tudi pozimi. Našli smo prostor, približno dva kilometra oddaljen s Tolstega vrha, v nekem hribu, imenovanem Babič. V tem delu hriba se niso nikoli zadrževale naše brigade, pa tudi Nemci tem niso nikoli hajkali. Neki kmet iz Tolstega vrha nam je podaril veliko leseno barko, obito z deskami, češ da naj jo porušimo in si naredimo bunker. Pod nekim previsom smo izkopali globoko v hrib bunker. Ko smo podrli leseno barako, smo z Jelenkovim konjem po snegu zvlačili deske v bližino bodočega bunkerja, od tam pa na ramenih do bunkerja. Bunker je hitro zrasel, obili smo ga z deskami, naredili dobro streho in nato zasuli z zemljo, tako da je bil skoraj ves bunker pod zemljo. V njem je bilo dvajset ležišč in tudi zelo toplo je bilo, ker smo v njem tudi kuhali. Zelo prav nam je prišel ta bunker še posebno takrat, ko so po padcu zgornje Savinjske doline aktivisti šli po naši liniji v Prekmurje in so se zadrževali na naši postaji. Včasih je bilo pri nas tudi po dvajset tovarišev, ki so se tu spočili, nahranili in posušili. Tudi za hrano smo skrbeli. Medtem ko so aktivisti počivali in si nabirali novih moči za nadaljno pot, smo kurirji noč za nočjo v mrazu in snegu hodili po hrano v dolino, v Žiče. Loče, Dražo vas in Konjiško vas. Tam smo imeli dobre organizacije za zbiranje hrane in tudi drugih potrebščin. Če je bilo le mogoče, smo hrano peljali z vozom do Antona Zidanška. Cesar nismo mogli odnesti do postaje, smo shranili pri njemu. Gradnja bunkerja pa ni potekala brez posledic. Pri spravljajanju lesa je ostala za nami sled v snegu. Po nekaj dneh so Nemci prišli na Tolsti vrh in so zasliševali Jelenka. Kako so Nemci zvedeli, da smo vlačili les z njegovim konjem, nismo nikoli ugotovili. Je pa verjetno kakšen ovaduh zvedel ali videl in prijavil, ni pa vedel, kam je bil les namenjen, ker domačini niso bili izdajalci. Jelenkovi so se izgovarjali, da so partizani ponoči vzeli konja, zjutraj pa je bil spet v hlevu. Kaj so delali ponoči z njim, pa oni ne vedo. Nemci jim niso verjeli, zato so gospodarja Jelenka odpeljali v zapor v Slovenske Konjice. Nekega dne je Jelenko pobegnil iz zapore. Nemci so streljali za njim in ga zadeli v glavo, tako da je padel. Ponovno so ga ujeli. Po nekaj dneh so ga poslali v taborišče Dachau, od koder se je vrnil poleti leta 1945.

Na Tolstem vrhu sta bili požgani tudi domačiji in izgubili smo enega kurirja. Nekaj dni pred svobodo je šlo pet ali šest kurirjev v Dražo vas po hrano. Ko so bili v hiši Ivana Margača je bil pred hišo na straži kurir Vinko. Nenadoma je v bližini zagledal Nemce. Hitro je skočil v hišo oziroma v kuhinjo, kjer so bili ostali kurirji in jih opozoril. Eden je odprl kuhinjsko okno, skozi katerega so poskakali v temno noč. Kurir Mirko pa je bil v dnevni sobi in tam so ga Nemci ujeli. Ker so se tako hitro pejavili v hiši, se ni mogel umakniti. Odgnali so ga proti Ločam in ga med potjo preteпали. Nikoli nismo zvedeli, kaj se je z njim zgodilo. V Ločah se je govorilo, da so ga Nemci ubili v nekem kamnolomu, za njegov grob pa nobeden ne ve:

To je le nekaj doživljajev, ki smo jih doživeli in preživeli kurirji na naši postaji TV 7 S na Tolstem vrhu Spitalič pri Slovenskih Konjicah.

Veliko let je minilo od takrat, vendar je nekaj spominov še ostalo iz tistih težkih in slavnih časov. Spominjam se, kako smo peljali ameriške pilote po naši liniji, kako smo se prebijali skozi zasede, kako so ljudje zavestno delali in skrbeli za naše borce, kako je bila aktivna mladina, ki jim nobena stvar ni bila pretežka in prenevarna, kako so se skrivati izdajali za partizane in jemali hrano kmetom in še veliko drugega.

Mislím, da se vse premalo piše o življenju in delu kurirjev, ki so tudi veliko pripomogli k naši osvoboditvi. Obstajajo celo ljudje, ki trdijo, da so bili kurirji skriti in zabarikadirani v gozdu. Kurirji bi morali več pisati o svojem delu. Dolžni smo našim znancem, predvsem pa današnji mladini povedati in osvetliti življenje, ki smo ga takrat doživljali.

Ob osvoboditvi so bili na postaji TV 7 S tile kurirji: Marko, Miklavž, Jaka, Jaroslav, Žarko, Maks, Marjan, Feri, Fric, Franček, Mirko ter Marjanca in Tanja.

Domicilni odbor kurirjev in vezistov NOV pri ZO PTT Slovenije, Inicijativni odbor za monografije zvez v Ljubljani, Cigaletova 15, zbira in ureja spomine preživelih udeležencev, ki so delovali na zvezah. V ta namen se obrača na preživele kurirje s prošnjo, da mu pomagajo zbrati čim več spominov na TV kurirske zveze in te posredujejo odboru. Glede na to, da odbor nima popolnega seznama kurirjev, pa še prosimo, naj se le ti javijo in sporočijo svoje naslove.

Konec

Pogovor z rezervnim polkovnikom Predragom Vukadinovićem

Obrambni dan ali še kaj več

Mladinske delovne akcije, zvezne, republiške ali lokalne, nosijo večkratni pomen.

Ne gre samo za to, kaj mladi pustijo za seboj na gradbiščih, ampak tudi za to, kaj gradbišča in vse življenje, ki se odvija okoli njih, pušča v mladih graditeljih, ki odhajajo in se čez leto dni spet vračajo; sem ali kam drugam – to ni pomembno, saj so delovne vrste mladinskih delovnih brigad enake na Primorskem kot na Štajerskem, Dolenjskem, Notranjskem, v Prekmurju, povsod isti mladostni žar in polet, ista udarna pesem, isti brigadirski ZDRAVO!

Za oblikovanje vrednot mlade osebnosti, razširjanje znanja na različnih področjih in vzpostavljanje tovariških ter prijateljskih odnosov med vsemi in ne nazadnje za usposabljanje mladih za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito so na MDA velikega pomena interesne dejavnosti na področju idejnopolitičnega izobraževanja, tehnične kulture, športa, informiranja, kulture, ljudske obrambe in družbene samozaščite. Zveza socialistične mladine Slovenije je letos usmerila težišče svoje aktivnosti na MDA prav v organiziranosti MDA za delo ob neposredni vojni nevarnosti in izrednih razmerah, izvajanje obrambnosamozaščitnih dejavnosti, sodelovanje in skupne dejavnosti z JLA, ZRVS, TO in ZZZB NOV ter organiziranje in izvedbo obrambnih dnevov.

Odgovor na vprašanje o razvojni poti obrambne in samozaščitne dejavnosti na MDA in o vlogi, ki jo pri tem odigra ZRVS, nam je dal rezervni polkovnik Predrag Vukadinović.

Mladinske delovne akcije so priložnost, da na tako velikem zboru mladine posredujemo splošen program naše obrambe. Tu se zberejo pionirji, delavska, kmečka, studentska mladina. Obrambna in samozaščitna vzgojna dejavnost kot oblika interesne dejavnosti na MDA marsikateremu brigadirju zapolni vrzeli na tem področju in ga spodbuja za nadaljnje prizadevanje v tej smeri, morda celo za vojaški poklic.

Pravzaprav se je začelo nekako leta 1975, z NO in DSZ, ko je obrambni dan dobil mesto v programu mladinskih delovnih akcij. Iz teh skromnih začetkov zagnanih aktivistov ZRVS Slovenije in ZSMS so se razvile že priznane oblike obrambnih dni.

Za obrambni dan je bila v vsaki izmeni brigadirjev določena ena od sobot. Rezervni vojaški starešine so kot strokovnjaki uvedli kratka predavanja o zgodovini občine, v kateri poteka akcija, o NOB v tem kraju itd., sledili so orientacijski pohodi z vključevanjem različnih vojaških veščin, od gibanja po azimutu do streljanja z vojaško puško, meta bombe, teka ipd. Mladini je to pomenilo razvedrilo. Nekoliko zahtevnejši so bili testi, pa vendar ne toliko, da bi porušili navdušenje med mladimi brigadirji, ki so potem obiskali še kak spomenik iz

NOB, se pogovarjali z borci, si ogledali večšine in tehniko JLA, na koncu pa organizirali še miting ali taborni ogenj skupaj s krajani.

Pokazalo se je, kako pomembno je, da se ustrezne vsebine smotrno vključujejo v celoto, da bo ta zanimiva in dinamična, ker bo le tako pritegnila pozornost in zanimanje brigadirjev. Vsekakor je bilo treba upoštevati krajevne razmere in možnosti.

Kot pomembno se je izkazalo tudi sodelovanje ZRVS predvsem z vodstvi delovnih brigad, z občinskimi obrambnimi enotami, JLA, strelsko zvezo, z borčevskimi organizacijami in sploh s SZDL.

V čem je napredovanje obrambne dejavnosti na MDA in kakšen je ključ za bogatitev te vrste vsebine v programih delovnih akcij mladih?

Izkušnje, ki se vsako leto zbirajo, predstavniki občinskih organizacij ZRVS skrbno pretehtajo na analizi, organiziranih na republiški ravni. Na podlagi tega oblikujejo priporočila in navodila, ki prispevajo k izpolnjevanju obrambnih dni ter usklajevanju in poenotenju njihove vsebine in kakovosti. Tako se je na primer na razvojni poti izkazalo, da je v celoviti strukturi in vsebini obrambnih dni zamenljivo področje družbene samozaščite, civilne zaščite in narodne zaščite. Zlasti v obmejnih krajih je bilo treba organizirati stražarsko zavarovanje naselja, gradbišča in lastnine.

Pomemben korak naprej je sprožilo posvetovanje v Novi Gorici, ki ga je organiziral Center za MDA pri RK ZSMS marca leta 1979. Od tod izvira ugotovitev, da je en sam obrambni dan preozek, da je to le en dan, življenje in delo na mladinskih delovnih akcijah pa je ogroženo ves čas akcije z mnogimi nevarnostmi, ki jih je treba opaziti in z ukrepi družbene samozaščite, civilne in narodne zaščite preprečiti. Zato je treba obrambne in zaščitne vsebine vključiti v program slehernega dne na mladinski delovni akciji. Treba je vključiti civilno zaščito kot redno dejavnost MDB in NZ. Obrambni dan pa naj bo smiselno in vsebinsko nadaljevanje ter zaključek in vrhunec obrambne in samozaščitne vzgoje na MDA, preverjanje obrambne pripravljenosti mladih. Seveda zahteva tako zasnovana obrambna in zaščitna vzgoja tudi ustrezno organiziranje, usposabljanje in priprave, obenem pa predvideva odbor ali komisijo za obrambo in družbeno samozaščito na MDA. Vsa ta nova zasnova je še vedno v razvoju, od vsakega leta pričakujemo nove izkušnje za popolnejše in bolj poglobljene vsebine.

So poleg že nakazane usmeritve obrambnih dejavnosti na MDA še kak drugi načrti ali vsaj želje?

So. Ena od želja je, da bi obrambno in samozaščitno

vzgojno dejavnost vključili tudi na lokalne MDA, ki so ponavadi tako kratke, da niso poudarek le na delu in nimajo časa za interesne dejavnosti. Morda bi pa lahko, čeprav en sam dan lokalnih MDA, popestrili z obrambno vsebino, ki bi jo primerno vključili. To je pomembno zato, ker je lokalnih mladinskih delovnih akcij veliko in je na njih zato tudi veliko brigadirjev.

Drugo, kar premišljujemo, je, kako bi lahko študentje, ki jih je na akcijah vedno več, prispevali k vsebini obrambno-vzgojnih dejavnosti, saj v prvem in drugem letniku že spoznajo temelje SLO in DSZ.

Prav bi bilo tudi, če bi prilagodili program obrambnih dejavnosti pionirjem.

Kaj menite o dosedanjih uspehih obrambne in samozaščitne vzgojne dejavnosti na MDA in če so, komu bi pripisali zasluge?

Težko je imenovati to ali ono akcijo kot uspešno na obrambnem področju, da ne bi bile vse ostale prizadete, saj splošno velja, da so vse slovenske mladinske delovne akcije uspešne v obrambni dejavnosti, kar za MDA v drugih republikah ne bi mogli trditi. Ponekod je opaziti večjo samoiniciativnost mladine, na primer v Novem mestu, kjer so si pomagali z enim samim rezervnim vojaškim starešino, odgovornost za izvedbo obrambnega dneva pa je prevzela ekipa mladine. V Novi Gorici so veliko prispevali k vsebini obrambnega dneva. Uspehi so očitni v tistih krajih, ki imajo enote JLA, na primer v ptujski občini, kjer so uspešna povezovanja brigadirjev z garnizonom JLA in aero-klubom, da ne govorimo o obiskih obmejnih karavlj, na primer Kobansko pri Radljah ob Dravi ali v Posočju; med uspešnimi je obisk vojašnice na MDA Kozjansko 80, v Kočevju sodelovanje z osnovno šolo, čeprav je to čas počitnic... K uspehom so nedvomno v prvi vrsti prispevali prizadevnost organizatorjev in izvajalcev teh dejavnosti iz vrst RVS Slovenije in tudi razumevanje ter sodelovanje občinskih upravnih organov za ljudsko obrambo, družbenopolitičnih organizacij, enot JLA in TO ter drugih dejavnikov.

En sam dan ne dovoljuje poglobitve. Veliko je bilo storjenega že, če je v mladih vzpodbudil razmišljanje v tej smeri ali vzpodbudil koga za vojaški poklic. Letošnje leto bo s širitvijo obrambe in zaščite na ves potek MDA prineslo nove izkušnje. Kaj bomo želi jeseni?

Živa Drole

Osnovna organizacija ZSMS Drska se predstavlja

Naša mladinska organizacija je največja v novomeški občini in s tem tudi najbolj številna po svojem članstvu, saj šteje nekaj več kot dvesto mladincev in mladink. Ustanovljena je bila 29. julija 1977. V svoje delovanje je vključila mladince s širokega območja; zajetih je enajst ulic, ki segajo od bolnišnic v Kandiji pa vse do Srebrnič.

V naši osnovni organizaciji deluje šest komisij in ena sekcija. Predsedniki le-teh skupaj s predsednikom osnovne organizacije, sekretarjem, blagajnikom in delegati ulic sestavljajo predsedstvo, ki vabi na svoje sestanke vse mladince z obvestili na oglasni deski pri trgovini na Drski.

Kadrovska komisija rešuje predvsem kadrovske težave, ki kar mrgolijo. Komisija za idejno-politično delo skrbi za čimbolj množično izobraževanje mladih, pripravlja zanimiva predavanja in referate o političnih dogodkih in ostalih aktualnih temah. Komisija za MDA organizira očiščevalne akcije, ob 1. maju pripravi kres, največje delo pa je še

pred njo – izgradnja športnega igrišča na Drski. Športna komisija ima različne panoge: odbojko za dekleta, nogomet in predvsem košarko, kjer si še posebej prizadeva za sodelovanje z učenci Doma Majde Silc. Kulturna komisija pripravlja proslave in krajše kulturne programe ob praznikih, kot so 8. februar, dan žena, 1. maj, 29. november, ob sprejemu pionirjev med mladince pa je pripravila uspešen Minattijev recital Nekoga moraš imeti rad. Težava kulturne komisije je prostor, v veliko pomoč pa ji je s svojo dvorano Dom Majde Silc. Komisija za informiranje izdaja glasilo Naše poti, skrbi za oglasno desko pri trgovini in obvešča mladince o različnih prireditvah s plakati.

Najštevilnejša in poleg kulturne komisije najbolj delovna je planinska sekcija. Delovati je začela že takoj ob ustanovitvi osnovne organizacije in se v teh letih s svojimi člani povzpela na številne vrhove v Julijcih, Kamniških Alpah in Karavankah. Izlete organizira v pomladanskih, poletnih in jesenskih

mesecih, pozimi pa pripravlja različna predavanja, popestrjena z diapozitivi. Izdaja tudi svoje glasilo Markacija, v katerem obvešča mladince o načrtovanih izletih v naslednjem letu in podaja poročila o že organiziranih izletih. Udeležuje se tudi raznih tekmovanj ter orientacijskih pohodov, kjer je dosegla že zelo lepe rezultate. Vendar pa planinska sekcija ne vabi na izlete le mladince, pač pa vse, ki jim je odhod v planinski raj izhod iz dnevnih skrbi, vsakdanje naglice in podobnih tegob dananjnjega življenja.

Svoje prostore ima mladinska organizacija v klubskih prostorih bloka na Šegovi 12. Pravzaprav je to le majhna sobica, pa vendar dovolj velika, da sprejme še vse dijake, študente in mlade delavce, ki bi jih zanimalo delo v kateri od naštetih komisij. Saj delo v mladinski organizaciji ne predstavlja le udeleževanja na sestankih, ampak je to tudi oblika spoznavanja in zblizevanja mladih ljudi. Zato si prizadevamo, da bi v naš krog privabili kar največ mladih.

OO ZSMS Drska

..., v deželi, kjer smo vsi ljudje kot brat in brat

Vse, kar imamo in kar uživamo, so nam priborili naši borci v prvi in drugi svetovni vojni. Nova Jugoslavija je nastala 29. novembra leta 1943 v majhnem bosanskem mestecu Jajcu. Misli tovariša Tita so si vsi delegati tega drugega zasedanja AVNOJ dobro zapomnili in po njih začrtali svojo pot.

Tudi mi se borimo, borimo se za boljši jutri.

DARJA KLEMENČIČ
OŠ Adolfa Jakhla

★

Košček domovine sem jaz, košček si ti in še milijon koščkov je, milijon src, ki enakomerno in enotno utripajo. To smo mi – domovina in utrip naših src je utrip domovine.

MARTINA BREMEC
OŠ Solkan

★

Domovina je vredna več kot tisoč napisanih izpraznjenih besed. Tistega, kar bi rad napisal, ne moreš. Skrito ostane na dnu srca, ker je zraslo iz resnične ljubezni. Samo ti veš zanjo in domovina.

BOŠTJAN VUGA
OŠ Solkan

Obiščite grobove svojih vrstnikov iz NOB

Enajstletni pionir iz Dravelj Milan Mravlje je tudi sodeloval, še zelo mlad, v NOV kot pionir – kurir Dolomitskega odreda. Tako je padel kot žrtev fašistov 28. septembra 1942, in sicer prav pod kamnolomom v Podutiku, ob cesti proti Toškemu čelu.

Na fotografiji spominskega obeležja je dobro vidno mesto tega žalostnega dogodka, zahrbtnje izdaje.

Vsakdo, ki gre mimo tega obeležja, se spomni, koliko mladih žrtev je terjala naša težko pridobljena svoboda.

Pionirji, sovrstniki, obiščite večkrat taka spominska obeležja!

Stanko Skočir

Milan Pugelj: »V zvezi komunistov nočemo števil, hočemo zdravo jedro!«

Partizanska šola na Volarjih

Vaški odbor OF Volarje je prosil učitelja Izidorja Mikla- viča in njegovo ženo Marijo, naj začneta s partizansko šolo. Vesela sta bila, da bosta spet med otroki, ki so se doslej podili po vasi.

Čeprav obisk pouka ni bil obvezen, so prišli v šolo skoraj vsi otroci. Tovariš Izidor je poučeval zjutraj višje razrede, mlajši pa so popoldne hodili k tovarišici Mariji. Bili so veseli, da so lahko govorili in se učili v slovenskem

jeziku. Ni bilo več kazni kot pri italijanskih učiteljih, saj sta bila Izidor in Marija sicer stroga, a vendar prijazna.

Pouk se je začel prve dni oktobra 1944. Čeprav je bilo le malo učbenikov, so učenci kar hitro napredovali. Sami so čistili razred in prinašali drva. Posebno doživetje je bilo, ko so pripravljali prvo predstavo. Učili so se igrati Trije snubci. Kdor ni igral, je recital. Ivan Kanalec se je naučil pesem Slovenec sem. Ko je izgovarjal besedo Slo-

venec, je udaril z nogo ob tla. Njegov oče se je zbal, da ga ne bi nadlegovali italijanski vojaki, ki so bili v vasi pod nemškim poveljstvom. Zato je Janez na predstavi sicer udarjal z nogo ob tla, toda tiše. Tu so bili tudi italijanski vojaki, ki niso razumeli slovensko. Ko je Janez udarjal z nogo, jim je bilo to zelo všeč. Vzklikali so v italijanskem jeziku: »Še enkrat!« Učenec je pesem ponovil, a to pot je udarjal z nogo na vso moč.

Predstava je tako uspela,

da so jo ponavljali štiri nedelje. Odslej odra v učilnici niso več podrli. Pobirali so tudi prostovoljne prispevke. Vojaki so dali največ. S tem denarjem je učitelj kupil učencem nekaj knjig. Niso pa vedeli ne oni in ne italijanski vojaki, da je SKOJ v sodelovanju z učiteljem kupoval za ta denar sanitetni material za partizansko bolnišnico.

NATAŠA KUTIN, 6. b
literarni krožek
OŠ Tolmin

Šola v naravi

Zopet je tu zima in njene radosti: sankanje, smučanje in drsanje. V petem razredu imamo šolo v naravi. Smučamo po belih poljanah in včasih tudi izgubimo tla pod nogami. »Oh, kako me boli trebuh!« »Tudi mene!« »Strah me je!« smo vsi vprek govorili na začetku, ko smo stali na strmini in zrl na konec proge. Pa je le nekako šlo in razdelili so nas v skupine. A zdaj smo morali »štanfati« v breg, kot pravimo. O, ne, nismo se še peljali z žičnico. Ne, tako hitro pa to ne gre. Učili smo se še, česar nismo znali. »Ne tako! Hrbet obrni k bregu. Pa bolj počasi!« je vpil tovariš za nami, mi pa smo drveli po progi navzdol. Včasih pa nas je tudi pohvalil: »Dobro je! Odlično!« »Jutri pa gremo na žičnico!« je dejala tovarišica v terek. Vsi smo bili veseli. No, in se vozimo, padamo, se pobiramo in se seveda tudi česa učimo. Včasih je mrzlo in brije veter, vendar tudi sonca ne manjka. Za zdaj smo še vsi celi prismočali z naše poseke. Vendar pa smo le ugotovili eno napako v tej šoli: dve uri pouka! VERONIKA PUŠNIK, 5. a osnovna šola Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem

Neodgovornost posameznikov je bumerang skupnosti

Delovni ljudje so spregledali izgovore

Stabilizacija, z njo pa vrsta drugih temeljnih vprašanj našega časa, zelo različno odzvanja. Manj razvite občine, tokrat bomo spregovorili o šmarnski, imajo v tem procesu mogoče še nekoliko težji položaj, saj so bile navajene stabilizacijsko misliti že prej. Njihovo posebnost je slej ko prej boj, čestokrat mrzlično iskanje možnosti, kar seveda prinaša tudi nevšečnosti, ki postajajo nekakšna plodna zemlja za rast zeli: različni negativni pojavi si podajajo roke, vendar jih je na srečo malo. Skromne razmere v večini primerov rojevajo zdravo miselnost.

To je bila ena najvažnejših ugotovitev, ki jo je nedolgo tega izrekel Milan Pugelj, predsednik občinske konference ZKS v Šmarju pri Jelšah, kot odgovor na vrsto vprašanj. Nismo zaostajali za drugimi, je dejal. Naši ljudje so se pogosto vpraševali, ali bomo mogli še dolgo živeti tako dobro, brezskrbno. Ta streznitev pravzaprav nikogar ni presetila, podpora je vsestranska.

Šmarnski komunisti so občanom preprosto pojasnili, da je treba dogovore brezpogojno izpolnjevati, ne glede na to, da gre za vrsto omejevanj, da je treba vzdržati za vsako ceno. Povedati pa je treba, da je stabilizacijski proces šmarnske delovne ljudi presenetil v dokaj neugodnem položaju, z zelo nizkimi osebnimi dohodki. V preteklosti je razvoj domačih temeljnih organizacij združenega dela slonel na odrekaniju, trpel je osebnih dohodek. Če bi jih dvignili na raven delavcev v drugih okoljih, bi imeli izgube ali pa bi bila njihova reproduktivna osnova zelo nizka.

Miselnost se je spremenila

Kljub temu so šmarnski komunisti skupaj z drugimi družbenopolitičnimi silami vendarle dosegli spremembo. Bolj kot kdajkoli prej je delavcu postalo jasno, da je on tisti, ki odloča o vsem v združenem delu. To je še najbolj prišlo do izraza v tistih delovnih okoljih, ki so v stabilizacijskem procesu najbolj izpostavljena. Delavci so sami opozorili na vrsto nepravilnosti kot rezultat slabe organiziranosti, odnosa do dela prevelikega administriranja...

»Lahko rečem, da je bitka za stabilizacijo postala pri nas v dobršni meri združevalni faktor. Nekaj podobnega se je dogajalo po potresu. Ljudje so se čez noč zavedeli, da si morajo pomagati, da je le skupno mogoče nekaj doseči in da sleherno zapiranje vase, bežanje od konkretnih problemov škodi. Zdi se mi, da je to naša posebnost, pozitivna posebnost, saj takrat običajno dosežemo neverjetne rezultate. Žal pa je treba reči, da poznamo tudi nasproten pojav: bolj ko se stanje izboljšuje, bolj plahni

interes. Komunisti si bomo morali prizadevati, da obdržimo sedanjo zavzetost na tej

stopnji,« je dejal Milan Pugelj, ob tem pa opozoril na nekatere neljube pojave, ki spremljajo to dogajanje.

V občini imajo vrsto stabilizacijskih odborov, koordinacijskih teles, ki pa niso dosegli veliko. Večini je bilo delo v njih breme. Govorili so, da je dovolj, če delujejo v svojih delovnih okoljih, in če tam uresničujejo vse tisto, za kar so se dogovorili. Niso hoteli razumeti bistva teh odborov. Niso znali iskati vprašanj. Šlo jim je predvsem za površnost. Skušali so, vsaj nekateri, zamegliti neposredno odgovornost. Naposled so sami ocenili, da teh odborov ni treba. Pojasniti je bilo treba, da temu ni tako, da je treba stabilizacijski proces nujno nenehno in kvalitetno spremljati in ga ustrezno usmerjati. Zdaj gre na bolje.

Pugelj občuti precejšnjo zadovoljstvo ob dejstvu, da so se tudi nekateri odgovorni tovariši nenadoma »zbudili«. Delavce so začeli nadvse obširno obveščati o vseh spremembah, o vseh problemih. Obveščeno je na zavidljivo ravni. To je hkrati pokazalo, da je mogoče urejati stvari na najbolj preprost način, da ni treba nikakršnih skladovnic papirja. Dialog z delavci je nenadoma postal zelo lahek.

Neprijeten občutek, da živiš na račun drugega

Milan Pugelj misli, da je v zadnjem času iz ljudi izginila zavest o nenehnem naslanjanju na druge, porojena iz manjrazvitosti, in da vse bolj iščejo rešitve znotraj svoje občine, svojega življenjskega prostora. Seveda ljudje mislijo različno. Nekateri bi bili manj razviti v nedogled. Ker je bilo to v preteklosti povezano z nekaterimi ugodnostmi. Komunisti v šmarnski občini menijo, da takšen

status ponuja vrsto omejevanj, predvsem pa, da ni prijeten občutek, da živiš na račun drugega, kljub solidarnosti in da se pojavljajo nekakšni zasebni in lokalni interesi, ki čestokrat povzročajo velike težave vsej skupnosti.

Milan Pugelj je tudi opozoril, da jim velikokrat očitajo, da so manj razvita občina z izrazito bogatimi občani. Res je, ugotavlja, da so si nekateri zlasti v kmetijski proizvodnji zelo opomogli, toda to navsezadnje hočemo in potrebujemo. Kljub temu imajo še vedno precejšnje probleme. Nekateri ugodnosti so se namreč glede na nove kriterije o manjrazvitih bistveno zmanjšale. Če bo tako ostalo in če je to odraz neke zavesti, razmišlja Pugelj, potem bodo v občini imeli zelo skromne možnosti za nadaljnji razvoj. Vsekakor bodo morali bogatejši industrijski centri, razvitejša okolja, pokazati več razumevanja za samoupravno dogovarjanje o enakomernem razvoju o vlaganju. Če tega ne bo, bodo ljudje še vedno odhajali. To je bistveni problem.

Namišljene veličine

Milan Pugelj je omenil lokalne interese in je skušal pojav razložiti zgodovinsko, glede na nekdajne majhne občine, kjer je treba iskati vzroke za namišljene veličine, za centralistični razvoj in podobno. Nekateri se tega pač ne morejo otrestiti in zapustiti stare kolesnice. Vendar ne kaže teh stremeljenj vselej strpati v vrečo s skupnim naslovom. Neredko so takšne težnje odraz večje aktivnosti in želja ljudi v povsem določenih krajih in kjer zaradi tega ljudje pač več dosežejo. Vendarle pa je danes ljudem jasno, da ne bo mogoče v nedogled graditi gasilskih domov, kulturnih svetlišč in podobnega, če pa imamo, vsaj zaenkrat, opravka z mnogo pomembnejšimi problemi.

»Smo pa te izrazito »lokalne apetite« omejili z dobro usmerjenimi srednjeročnimi programi razvoja karseda enakomerno po vaseh in zaselkih, da ljudje ne bi bili prikrajšani. Tukaj so komunisti veliko naredili. Samoupravno dogovarjanje o razvoju pa vendarle otežujejo mnenja velikih centrov v občini, da naj denar ostane tam, kjer je bil ustvarjen. Komunisti smo jasno povedali, da je to utvara, ki ni v skladu z našo miselnostjo. Lahko bi rekli, da je lokalizem pri nas presežen, s pomočjo komunistov skrčen na ozke skupine, ki so bolj ali manj brez moči. Pri mladih tega ni več. Realno gledajo na pojave v naši družbi,« je pojasnil šmarnski predsednik občinske konference ZKS.

Veliko teh neskladij je zasidranih v delegatskem sistemu, priznava Pugelj. V delu delegacij so velika nihanja. Zagar je veliko bolj

problematično delo znotraj samoupravnih interesnih skupnosti kot druge, na primer v zboru krajevnih skupnosti, združenega dela itd. Ljudje premalo razmišljajo, zakaj in čemu slaba udeležba na skupščinah. Ne raziskujejo vzrokov, posledice ostanejo. Ali gre pri tem za pretrganje stike z interesno skupnostjo, tozdom, osnovno delegacijo ali pa preprosto za protest nekega tozda, da jih enostavno ni, kar je popolnoma neupravičljivo, kajti v svobodni menjavi dela se je vendarle treba dogovarjati in pomeni torej to določeno sabotažo samoupravljanja? Takšnih okolij je na srečo malo. Razloge je treba iskati tudi pri razvijanju oblik dela delegacij, kjer so, kot priznava Pugelj, naredili le malo. Ljudje so se stereotipov naveličali. Pri tem je pomembna izbira tem, ki naj bi jih obravnavali delegati. Vseh vse pač ne zanima, toda takšnih gradiv, samokritično pripominja, prihaja v roke delegatov čedalje več.

Vse je povezano z odgovornostjo

V vsem tem tiči občutek odgovornosti, navezuje Pugelj. Ljudje namreč ne razumejo, gre za najširšo družbeno odgovornost, da kar naprej govorimo, z ognjem in mečem, o veliki neodgovornosti, da pa vendarle ni nikogar na zatožni klopi. Odgovornost pa je pojem, ki je zelo raznolik.

»Zame je to stvar kolektivne zavesti. Vsi smo dolžni odgovarjati za nekaj, kar je narobe. V naravi naše opredelitve je, da nenehno zasledujemo negativne pojave, da jih tekoče odpravljamo, da smo na preži. Če tega ni, posamezniki izkoriščajo, tudi komunisti in težave so tukaj. Vendar smo vse to temu posamezniku, tej ali oni skupini omogočili to mi. Čemu torej znašati jezo nad njimi, ko pa se v njegovem ravnanju zrcalita naša nemoč in nedelo? Temu lahko rečemo tudi slabost v delovanju družbenopolitičnih organizacij. Neodgovornost posameznikov je bumerang skupnosti.

Od tod razlogi za oportunistem, za bežanje pred konkretnimi vprašanji, pa tudi za različne deformacije samoupravljanja. Vse to ni na pamet izrečeno: kadar komunisti skupaj z drugimi odgovornimi v svojem delu popuste, se neodgovornost posameznikov in skupin sumljivo razraste, z njo vred pa tudi negativni pojavi.

Da prihaja do takšnih pojavov, so krivi seveda komunisti, ki so zgolj sopotniki, ki preslabo poznajo naš socialistični samoupravni sistem, ki nikoli ničesar ne rečejo, ki se drže ob strani in ki so jim vsi ti problemi deveta skrb, pove Pugelj. Zaradi vsega tega navsezadnje tudi ne morejo tvorno sodelovati pri uresničevanju naših želja. Dogaja se, da tudi izstopajo. Morebiti bi pri tem kazalo opozoriti, da je nekaj krivde tudi pri večini, ki je zanemarljivo osveščanje, izobraževanje. V zadnjem času so v šmarnski občini ugotovili, da gre za šibko politično znanje v nekaterih krogih. To se dogaja v času, ko smo vse sile vpregli v stabilizacijski voz, na nekatere stvari pa malo pozabili, poizkušajo opredeliti položaj v zvezi komunistov Milan Pugelj, pa pri tem pojasnjuje, zakaj izstopi, četudi v skromnem številu, pri drugih, aktivnejših članih.

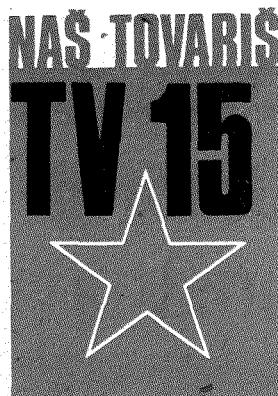
»Nočemo številk!«

»Ljudi bolj napake. A vendarle bi morali biti trši, bojvitejši. Če izstopijo tisti, ki tako ali tako ne vedo, kaj početi v zvezi komunistov, ni nikakršne škode. To je prav. Zdravo je, da se ljudje sami zavedo, kaj pomeni zveza komunistov. Nočemo števil, hočemo zdravo jedro.«

Kdaj pride do soočanja, ti stega tako neprijetnega dialoga, kjer strpnost zleze z vajeti in se človeku jasni pojmi zamegle? Ko delovni človek ni več pripravljen zadovoljiti se z nekaj preprostimi, puhlimi frazami in obljubami?

»Do soočanj pride,« je povedal za zaključek Milan Pugelj, »ko zatajimo. Ko prihaja do nasilnega prisvajanja oblasti. Ko preide odločanje v ozke skupine, ko se izmuzne iz rok delavcev. Kjer pronica na dan nepoznavanje samoupravljanja. Tudi tam, kjer je stik z delavci šibek, površinski. Zaradi neupravičene moči posameznikov, njihovih egoističnih ambicij. Skratka, kakršnekoli deformacije, ki bolj kot kdajkoli silijo ljudi v ostrejšo reakcijo, tudi v prekinitve dela. Zavedati se je treba, da do tega le redko prihaja zaradi izrazito materialnih vprašanj. To pa po drugi strani pomeni, kako globoko je samoupravljanje zasidrano v našem človeku. Delovni ljudje so spregledali izgovore posameznikov in ozkih skupin, da delajo v korist združenega dela, spregledali so, da so to ozki interesi, tuji delavskemu razredu. Tukaj moramo biti še posebej budni.«

Milenko Strašek

Glasiló Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenskim Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji - uredniki:

ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK - reportaža

BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIĆ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
MILAN SENIČAR

Uprava in naročninski oddelk:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 300 din, za izdajanje 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana
50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35